

Pred novim letom

Čas teče, neizprosno teče... Morda velja to še prav posebno za leto 1968, ki je ob proslavah velikih obletnic, mednarodnih peripetijah in nepetosti zdrvelo v preteklost, kakor zdrvi obtežen voz po klancu.

Spominimo se decembrskih dni v lanskem letu. zdi se nam, kot bi bilo včeraj...

Lansko leto ob tem času smo v našem uredništvu obhajali peto obletnico izhajanja »TV 15«. Letos smo torej končali šesti letnik in se pripravljamo na začetek sedmega.

V šestih letih se marsikaj zgodi. Marsikdo se v tem času naveliča stvari, ki jim ni drugače kaj očitati, in si zaželi spremembe, ki bi spet poživila vsakdanjost in jo napravila bolj zanimivo. Spremembe pa narekuje tudi življenje samo, življenje s svojimi nujnostmi in materialnimi okoliščinami.

Tako je po šestih letih prišlo do majhne spremembe tudi pri našem listu: v letu 1969 ga bo tiskala tiskarna ČZP Delo in bo njegov format nekoliko manjši, strani pa bo zato imele več. Medtem ko je zdaj izhajal na 10 in 12, bo odslej izhajal na 12 in 16 straneh; včasih pa bomo po potrebi dodali še kakšno stran.

Gre torej za oblikovno spremembo, ki vam bo, dragi naročniki in bralci, prav gotovo všeč. List bo namreč na takem formatu še bolj domač in še rajši ga boste jemali v roke ter si z njim krajšali proste ure.

V vsebinskem pogledu se bomo potrudili, da bo list še boljši. Vsebinskih sprememb torej ne bo, pač pa boste našli v listu še več aktualnega, pa tudi zanimivega branja. Skušali ga bomo obogatiti s pričevanji borcev in še bolj okrepiti stike z njimi. Potrudili se bomo, da bodo v njem našli prostor vsi predeli Slovenije, vse občinske organizacije ZZB. Za rezervne oficirje in podoficirje bomo priobčevali še več aktualnih in zanimivih prispevkov, zlasti o novostih sodobne vojaške tehnike. Poiskali bomo napete podlistke s področja špijonaže in kontrašpijonaže. Pravna posvetovalnica bo še naprej brezplačno na voljo vsakemu naročniku. Za najmlajše pa bo izhajal v listu »Kotiček mladega rodu«, ki smo ga uvedli letos, v letu 1969 pa bo dobil še več prostora in bo v njem marsikaj novega.

Zaradi novega letnika, ko tiskarna ne bo obratovala, bo izšla prva številka novega letnika šele v sredo, 8. januarja 1969. Tudi nadalje bo list izhajal ob sredah, medtem ko je doslej ob torkih. To nam bo omogočilo boljše poročanje o raznih proslavah in drugih prireditvah, ki se zvrstijo ob nedeljah.

In še nekaj glede naročnine. Ne ustrašite se, ostala bo ista — 18 dinarjev za ves letnik — tako da bo »TV 15« tudi v novem letu najcenejši slovenski tednik. Toda pobirali je ne bomo več dvakrat, temveč samo enkrat na leto, in sicer v prvem polletju. S tem bomo zmanjšali stroške (ne samo listu, marveč tudi vam). Pismonoša vas bo torej obiskal s položnico za plačilo naročnine na »TV 15« samo enkrat, najbrž v maju. Prepričani smo, da mu boste teh 18 dinarjev radi volje odšteli, saj gre za list, ki je vaš in bo vaš tudi ostal!

Ob »TV 15«, dragi naročniki in bralci, vam želimo v letu 1969 mnogo srečnih in veselih dni.

Da bi brali mnogo več veselih kot žalostnih novic! Da vas ne bi nikoli skrbelo, kaj bo jutri!

Da bi bili zdravi in da bi se prijetno počutili v krogu svojih družin!

UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV 15«

RAZSTAVA SODOBNEGA OROŽJA IN OPREME

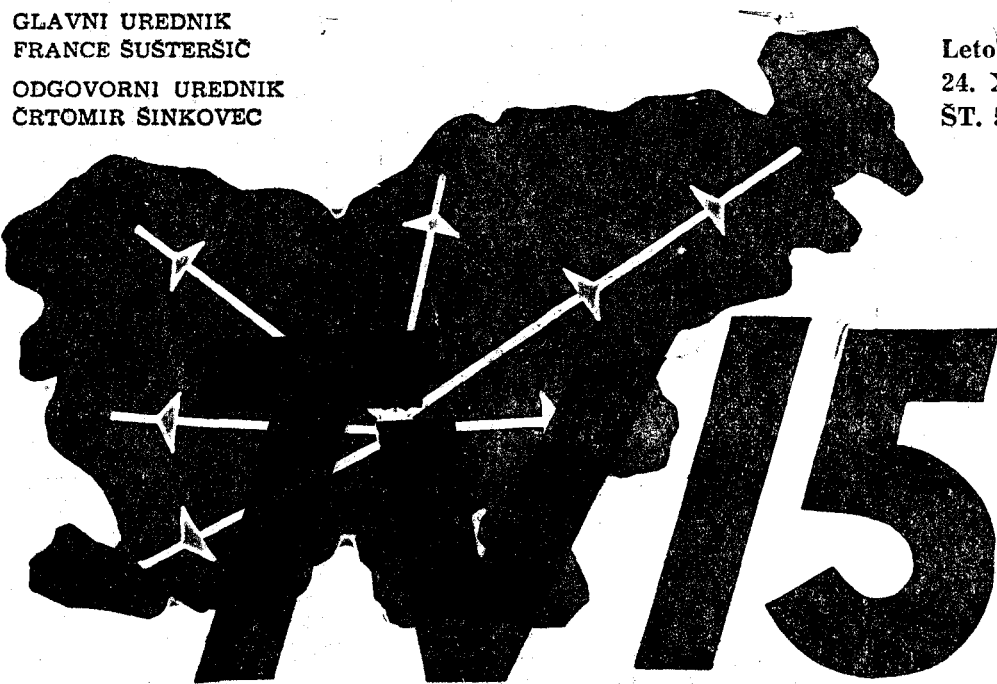
V težnji, da bi seznanili s sodobnim orožjem in vojaško opremo kar se da več ljudi, so v okviru proslave dneva JLA — 22. decembra — odprli razstavo vojne tehnike na dvorišču in v lopah vojašnice »Ljubo Šercer« v Ljubljani.

Glavni poudarek razstave je na oklopnih vozilih in na sredstvih za boj proti njim, kakor tudi na protiletalski obrambi. Zato vidimo poleg nekaj tankov in oklepnikov za prevoz čet, oziroma za štabe in za zvezo predvsem razne mine. Nekatere so v kovinskem oklepu, druge v oklepu iz plastičnih mas, pa tudi iz lesa. Kovinske predmete namreč lahko sovražnik odkrije z iskalcem, izboljšano obliko iskalca, kakršne so uporabljali pri nas tudi Nemci leta 1944.

Zlasti zanimive so razne rakete in trombloni. Vidimo ra-

keto sovjetske izdelave, ki jo je moč izstreliti s preprostega žakla, do cilja pa jo merilec vodi s povelji, ki jih prenaša na krmilne naprave po žici. Ta se od- vija iz rakete med poletom. Poleg raznih breztrznih topov tuje izdelave vidimo tudi naš domači ročni reaktivni minomet, v večjih rokah silovito orožje. Čeprav je njegov kaliber raz- meroma zelo majhen, tiči v njegovem izstrelku ubijalska si- la, ki prežge luknjo skozi naj- debelejši oklep. Na poseben na- čin razmeščeno razstrelivo nam- reč po vžigu usmeri curek žare-

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

PETA SEJA ZVEZNEGA ODBORA ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV JUGOSLAVIJE

V Beogradu je bila 19. decembra peta seja zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. Na seji, ki jo je vodil predsednik Djuro Pucar, so obravnavali načrt statuta Zveze združenj borcev NOV, predlog sklepa o izločitvi združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev iz ZZB NOV in ustanovitvi posebne orga- nizacije.

Pogovorili so se tudi o nači- nu volitev delegatov za šesto skupščino Zveze združenj bor- cev NOV Jugoslavije, o progra- mu dela zveznega odbora ZZB NOV od januarja do junija 1969 ter o proračunu zveznega odbora.

Razprava o posameznih toč- kah dnevnega reda je bila zelo razgibana in vsebinsko bogata, zato se tudi v sklepih odraža popolna demokratičnost.

— Načrt statuta, o katerem so na seji razpravljali, pride v javno razpravo in bo tako ime- lo članstvo dovolj možnosti sezna- niti se z njim in predlagati raz- ne spremembe in dopolnitve.

— O izločitvi rezervnih ofi- cirjev in podoficirjev iz ZZB in ustanavljanju posebne organiza- cije ZROP bo najprej razprav- ljalo in sklepalo članstvo v zdu- ženjih rezervnih oficirjev in podoficirjev. Na ta način bo članstvo samo, v obliki referen- duma, odločalo, ali smatra za po- trebno in koristno ustanoviti posebno organizacijo, ali ostati še nadalje v sestavi ZZB NOV Jugoslavije. O tem naj razprav- ljajo in sklepajo Združenja rezervnih oficirjev in podofi- cirjev na svojih letnih skupšči- nah. — Potem ko so se na seji

pogovorili o načinu volitev dele- gatov, so sklenili, da bo šesta skupščina ZZB NOV Jugoslavi- je v juniju 1969 v Skopju.

— Pogovorili so se in spreje- li sklep o porazdelitvi proračun- skih sredstev zveznega odbora ZZB NOV za leto 1969.

— Sprejeli so tudi program dela zveznega odbora Zveze združenj borcev NOV od janua- rja do junija 1969. Za drugo polovico leta bo sprejemal pro- gram novi zvezni odbor, ki bo izvoljen na skupščini v Skop- ju. V. M.

**Srečno,
zdravo,
uspehov polno
novo leto
1969**

vam želi

RO ZZB NOV Slovenije,
uredništvo
in uprava »TV 15«

Imenovan je odbor za proslavo obletnice pohoda XIV. divizije

Predsedstvo in izvršni odbor republiške konference SZDL Slo- venije sta na 11. skupni seji imenovala odbor za proslavo 25. oblet- nice pohoda legendarne XIV. divizije. Člani odbora so:

Viktor Arbelj, dr. Jože Benigar, Stane Bizjak, Tone Bole, Stefan Borovnik, Jože Borštnar, dr. Jože Brilej, Miha Butara, Andrej Cetin- ski, dr. Darko Černe, Boris Čizmek, Jože Doberšek, Boris Godina, Tone Golčer, Anton Gregorič, Matevž Hec, Ivan Hlastec, Janez Hribar, Maki Jamssek, Jože Jan, Marjan Je- rin, Mirko Jerman, Frana Komel, Sergej Kraljner, ing. Peter Krapež, Tone Kropušek, Milan Kučan, Jože Lampret, Stane Lavrič, Jože Lepin, Marija Levar, Jože Lojen, Pepca Lovše, Ivo Malenšek, Stane Markič, Franjo Marošek, Tone Mavrič, Jože Merlak, Vlado Mišica, Marjan Oro- zek, Vlado Ožbolt, Janez Pešec, Ma- rija Plavec, Sida Podlessek, Franc Pogajen, Viktor Polak, Anton Po- ljanšek, Zoran Polič, Rado Pušenjak, ing. Franc Razdevšek, Mitja Ribičič, Ivan Ros, Zvonko Sagadin, Janko Sekirnik, Franc Simončič, Peter Stan- tje, Vlado Šterban, Ela-Atena Urrin, Jože Varga, Tone Vidmar, Olga Vra- bič, Edo Zorko, ing. Pavle Zaucer, Janko Zevart, Alojz Zokali.

BESEDE IN DEJANJA

● Odmiranje države

Kot je znano, se je v zadnjem času več dejavnosti znašlo v hudih finančnih škripah, tako da se bodo verjetno zelo težko izmotale brez nekkih resnejših družbenih inter- vencij. Njihove zahteve za sana- cijo so namreč usmerjene v glav- nem k oprostovanju nekaterih druž- benih davkov in obveznosti in so si v tem, čeprav jih postavljajo po- vsem ločeno vsaka zase, podobne skoraj kot jajce jajcu.

»Če bi šlo samo za eno ali dve dejavnosti, potem že,« je ko- mentiral neki govornik na eni zad- njih sej, ki smo jih spremljali. »Ker pa postavljajo take zahteve kmetijstvo, železnice, podjetja iz črne in barvaste metalurgije in še kakšni drugi, ki se, če se še niso, pa še bodo pojavili — bi ostala naša država, če bi jim vsem ugo- dila, praktično skoraj brez prora- čunskih dohodkov. In tako bi država (tega Marx sicer ni imel, v tem smislu, v mislih) zelo hitro odmrla...«

Gospodarski vestnik 17. XII. 1968

● V imenu človeške pameti

Da razni naši današnji modri- jani nas zasipajo s teorijami in fi- lozofskimi od fenomenoloških, po- stmodernističnih do eksistencialistič- nih, reističnih in strukturalističnih, vsem ko nam Cankar nikdar in o ničemer ne govori v imenu te ali one ideologije ali doktrine, temveč zmeraj samo v imenu svoje člove- ške pameti. Treba pa je vedeti, da se bo naša usoda odločala in od- ločila ravno v sferi duha: brez njegovega vpliva bomo ostali brez- oblična gmeta, ne pa urejen in razčlenjen organizem, razvit tako, da se bo lahko boril in branil in vseh predelih svoje eksistence. Do te razvističnosti moramo priti, ki ho- čemo obstati v časih, ki prihajajo, ki so že tu. Na poti k temu smo- tru nam je in nam mora biti va- žen kazipot naša resnično drago- cena kulturna preteklost, v nji pa posebno delo Ivana Cankarja, ki je v celoti zrastle iz našega življe- nja, ki je posvečeno njemu in vse- mu visokemu in zlatnemu, od če- sar živi in žari tisto, čemur pravi- mo človeško srce.

Iz govora Josipa Vidmarja
ob 50-letnici smrti
Ivana Cankarja

● Delovna mesta v zakupu

Nekateri imajo še vedno v za- kupu pomembna delovna mesta, na katera bi že zdavnaj morali priti sposobni strokovnjaki, name- sto da jih zasedajo nepotrečni, po- gosto celo brez ustrezne izobrazbe, Mar ni žalostno, da se v tehmi z znanjem in produktivnostjo sreču- jemo v tujini z visokimi dosežki naših ljudi?

Delo — 17. XII. 1968

● Tako hitro in temeljito pa res ne gre

Slovenija je vsekakor najboljše opremljena z mehanizacijo za či- ščenje snega, ima pa tudi dobro organizirano službo. Komunalno podjetje iz Ljubljane obljublja ljubljancem — tako »oroča do- pisnik M. Milanović — da samo dve uri po slabem vremenu gredo lahko brez skrbi po mestu v sa- lonskih čevljih.

Politika-ekspres — 15. XII. 1968

Generalni sekretar OZN U Tant je poslal predsedniku varnostnega sveta pismo, s katerim opozarja na resolucijo generalne skupščine o politiki apartheida, ki jo izvaja vlada Južnoafriške republike. V tej resoluciji, ki je bila sprejeta nedavno, zahtevajo od varnostnega sveta, naj čimprej obnovi razpravo o politiki apartheida ter sprejme uspešne ukrepe za zagotovitev izvajanja obveznih sankcij proti Južnoafriški republiki. Politični komite OZN pa je poslal poziv ZDA in ZSSR, naj bi začeli z bilateralnimi pogovori o omejitvi sistema za prenašanje strateškega ofenzivnega in defenzivnega orožja. V glasovanju za resolucijo se je vzdržala Francija in še pet drugih držav, medtem ko sta ZDA in ZSSR glasovali za resolucijo.

Na bojiščih Biafre so se znova razplamteli hudi boji. Čete federalne nigerijske vlade so bile na več krajih poražene, medtem ko so v bojih za mesto Overi zavzele dve pomembni postojanki. Znano je, da v tej najbolj kruti državljanski vojni pletejo svoje mreže interesnih sfer razne velesile. Britanija je celo javno potrdila svojo politiko podpore federalni nigerijski vladi in željo Londona, da bi čimprej rešili nigerijsko vojno v tej državi »v okviru enotne Nigerije«. Prav tako je francoska vlada zanikala, da bi dobavljala orožje Biafri.

Rumor, novi predsednik italijanske vlade, je izjavil, da se italijanska zunanja politika ne bo spremenila. Iz smernic v programskem govoru se da ugotoviti, da bodo še nadalje temeljni kamni italijanske zunanje politike: Atlantski pakt, zahodna Evropa, povezovanje in prizadevanje za mir.

V Trstu je bilo sedmo zasedanje glavnega sveta Slovenske kulturne gospodarske zveze. To je nedvomno pomemben korak naprej pri reševanju slovenskih manjšinskih vprašanj v Italiji. Zasedanja so se udeležili tudi predstavniki Zveze slovenskih organizacij na Koroskem, italijanske unije za Istro in Reko, predsedstva SZDL Slovenije, predstavnikov SZDL Hrvatske ter občinskih konferenc SZDL v Novi Gorici in Kopru ter izvoljenih slovenskih predstavnikov v Italiji. Za novega predsednika SKGZ so izvolili Gorazda Vesela.

DOGODKI TEDNA

Jim Garrison, oblasni tožilec v New Orleansu, je izjavil, da je povsem mogoče, da je »ista sila« ubila predsednika Johna Kennedyja, njegovega brata Roberta in borca za državljanske pravice črncev Martina Luthra Kinga. Po njegovih besedah je dovolj dokazov, ki kažejo, da je bila v vse tri umore zapletena centralna obveščevalna agencija CIA.

Po prihodu delegacije južnovietnamske osvobodilne fronte v Pariz so se začeli sholaščiti prepri, ali naj bo miza, za katero naj bi sedeli severni Vietnamci, južni Vietnamci, predstavniki Osvobodilne fronte Južnega Vietnama in Američani, okrogla, ovalna ali pravokotna. Medtem so se v Hanoi večkrat oglašile protiletalske sirene. Nad mesto so se namreč priletela ameriška izvidniška letala, ki jih je seveda sprejelo protiletalsko topništvo. Tudi na bojiščih Južnega Vietnama so zabeležili več napadov osvobodilnih sil in nadaljevanje množičnega bombardiranja. Pravijo, da saigonska delegacija zavlačuje pogajanja in da ni pričakovati bistvenega napredka v pogovorih pred 20. januarjem, ko bo Nixon prevzel predsedniške pošte v ZDA.

Kitajski obrambni minister Svaran Sing je v parlamentu izjavil, da ima Kitajska verjetno zdaj že 120 atomskih bomb z jakostjo 20 kiloton. Kitajska da na leto lahko izdelata 40 takih bomb, razen tega pa izdeluje tudi balistične rakete z dosegom 2000 milj.

Med iraško vojsko in Kurdi so se znova razbesneli srditi boji. V boj sta posegla tudi letalstvo in težko topništvo. To je najhujši napad pristašev Mustafe el Barzanija na vladne čete od prekinitve ognja leta 1966 in sporazuma s premierom Bazom, ki so ga pred dnevi aretirali zaradi suma, da je sodeloval z izraelsko obveščevalno službo.

Papež Pavel VI. je pozval vse voditelje na svetu, naj delujejo za mir. Poudaril je, da miru ni mogoče doseči z varljivim premirjem in majavim ravnotežjem sil. Brez miru ni zaupanja, brez zaupanja ni mogoče napredovati. Boj za mir je dolžnost vseh tistih, ki so odgovorni za usodo narodov, kakor tudi dolžnost vsakega državljan na svetu. Ta poziv je papež poslal v poslanici ob dnevu miru na svetu, ki ga je papež določil za 1. januar.

Po zadnjih vesteh je Izrael pripravljen vrniti Egiptu del Sinajskega polotoka, ki ga je zasedel v junjski vojni leta 1967, če ZAR privoli v neposredna pogajanja in sklenitev mirovne pogodbe. V Kairu pa je bil pogovor med sovjetskimi zunanjim ministrom Andrejem Gromikom in predsednikom ZAR Naserjem.

Nixon, novi predsednik ZDA, je mnenja, »da si ZDA ne morejo lastiti pravice upravljal svetovno skupnost«. »Pri tem ne gre za izolacionizem,« je dejal Nixon, »jasno pa je, da 200 milijonov Američanov ne more zagotoviti ne vojaške varnosti ne gospodarskega razvoja za 2 milijardi ljudi na svetu.«

Po zelo polemični razpravi je zvezni zbor zvezne skupščine sprejel vseh trinajst amandmajev za spremembo ustave, potem pa je govoril predsednik zvezne skupščine in predsednik zvezne ustavne komisije Milentije Popović.

Na skupni seji republiške in gospodarskega zbora so se poslanci republiške skupščine seznanili z izčrpano oceno izvajanja družbenega plana razvoja SR Slovenije do leta 1970 in pa oceno razvojnih možnosti naše republike v prihodnjem letu. Ugotovili so, da se v osnovi uresničujo strateške naloge načrtnega razvoja, čeprav je pričakovani prehod na intenzivnejše gospodarjenje počasnejši, kot pa smo pričakovali. Dosedanja gospodarska rast in okoliščine, v katerih le-ta poteka, je utemeljena z analitično oceno, obenem pa je izražena zagotovitev, da je mogoče ostati pri osnovnih smernicah družbenega plana razvoja SR Slovenije še naslednje leto, kakor tudi v letu 1970. S predvidenim republiškim proračunom za prihodnje leto (613,2 milijona din) bo mogoče kriti sprejete obveznosti splošne porabe.

V oporišču Cape Kennedy so uspešno izstrelili Apollo 8 na pot okrog Lune. Poleta, ki velja 310 milijonov dolarjev, so se udeležili astronauti Frank Borman, James Lovell in William Anders. To je doslej najbolj tvegano vesoljsko potovanje, namen poleta pa je zaščiti pot, po kateri naj bi leteli Američani, ko naj bi že julija prihodnjega leta pristali na Luni. Zgodovinski polet se bo končal s pristankom 27. decembra na Pacifiku. V teh šestih dneh in štirih urah bodo astronauti 10-krat obleteli Luno in omogočili televizijskim gledalcem po vsem svetu videti »žive« posnetke Zemlje iz oddaljenosti več kakor 330.000 km.

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

Podpore ali priznavalnine

Na 6. redni seji komisije za vprašanja borcev in invalidov gornjeradganske občine so 10. decembra člani razpravljali o novih prošnjah za priznavalnine.

Ocenjevali so premožnost prosilcev, ker po odluku občinske skupščine priznavalnino lahko dobe le socialno ogroženi borci. Letos je občinska skupščina raz-

delila za priznavalnine 85.000 dinarjev, lani pa 54.000.

Komisija je sklenila, da je potrebno prihodnje leto dati priznavalnino vsem zaslužnim borcem, kot to delajo druge slovenske občine. Zato predlagajo, da bi priznavalnino uredili enotno za celotno republiko. Mnogi borci iz radganske občine, zlasti tisti, ki so bili po vojni naseljeni v Apačah, že zdaj negodujejo in sprašujejo, kako to, da niso enakovredni drugim borcem po Sloveniji, ker ne dobijo nič ali pa manj kot oni.

Spet so tudi kritično ocenili nemogoče odnose do nekaterih članov nekdanjih kmetijskih obdelovalnih združenj. Mnogi so v njih delali 7-8 let, pa nimajo tega časa štetega v dobo za pokojnino. Zato nameravajo poklicati na razgovor kakega člana republiškega izvršnega sveta in ga seznaniti s svojimi težavami.

Franci Klemenčič

V spomin padlim

Združenje borcev Sempeter pri Novi Gorici bo s pomočjo občinske odbora ZZZ ter garnizije, kot tudi drugih organizacij za dan JLA dne 22. decembra na hiši v Ulici padlih borcev, kjer je bil leta 1945 štab 13. primorsko-goranske divizije, odkrilo spominsko ploščo. Ta divizija je sodelovala v končnih bojih za osvoboditev Primorja, zlasti pri napadu na stari grad v Gorici. Tam je padlo okoli 60 borcev iz te divizije.

Leopold Kotar

Novice iz Bučke

Samo 22 članov ima Združenje borcev Bučka. Lani je en tovariš umrl, tovarišica, ki je vrsto let opravljala za Združenje pisarniške pošte, pa je izstopila iz organizacije. Zato so zdaj nastale težave.

Na skupščini, ki je bila v nedeljo 1. decembra, so člani razpravljali o obnovi spominske plošče na šoli, kjer je med napadom partizanov leta 1941 padel Jožko Šašek — Devij iz Ljubljane. Upajo, da bo plošča obnovljena do konca leta.

Drugo leto nameravajo svečano proslaviti osemindvajsetletno napada na Bučko ter razviti prapor. Več delovnih organizacij iz severne občine je že nakazalo denar v ta namen.

Ob koncu so izvolili petlaski odbor, ki bo vodil ZB prihodnje leto.

K. Z.

Poizvedujemo

S tovarišem Tonetom Mlačnikom, doma nekje okoli Crne na Koroske, podporočnikom, sva bila skupaj v 3. bataljonu 3. brigade VDV, v vojni leta 1947 pa pri granatirjih. Prosim ga, naj se mi oglasi na naslov:

Jože Vrtičnik, Radna 21, pošta Boštanj

Prosim vse preživele borce, ki so bili v začetku septembra 1943 na Gavrski gori v Poljanski dolini in ki so od tam šli na Črni vrh nad Novaki, od tam pa takoj po italijanski kapitulaciji v Cerklno, naj mi sporočijo svoje naslove.

Franc Justin, Hotavice 39, pošta Gorenja vas nad Skofjo Loko

V prvi polovici leta 1943, ko so pri nas še razsajali italijanski fašisti, je pripeljal k nam v hišo bolno aktivistko pokojni Ferdo Kravanja — partizansko ime Peter Skalar. To aktivistko sem dala v spalnico, kjer je ležala v moji postelji. Pozneje je nisem več srečala. Njene osebne podatke sem pozabila.

Ce je še živa in če se še spominja, da je ležala bolna pri nas, t. j. v Stajsovi hiši v vasi Svino pri Kobaridu, jo prosim, naj mi piše na naslov: Jožeta Kranjc, Novni št. 3, pošta Kobarid ter mi sporoči svoj naslov.

Po toliko letih bi jo zelo rada spet srečala.

Jožeta Kranjc-Marjetka

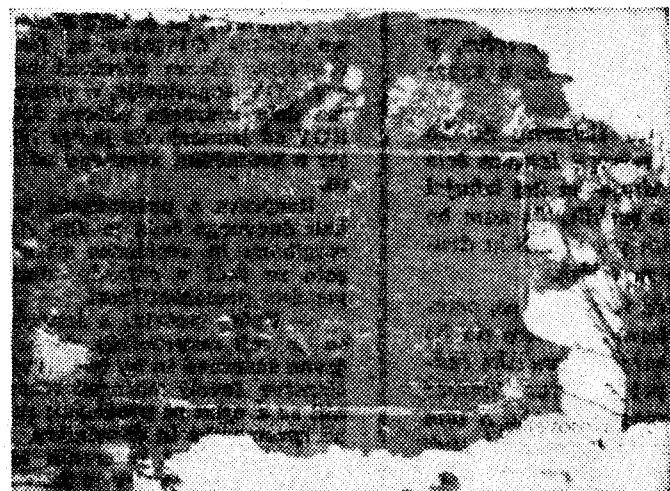
Oskarju Hudalesu

Rodil se je 18. avgusta 1905. leta v Zagbi na Tolminkem. Mladost je preživel v Savinjski dolini in njej je posvečal svoje pisateljsko delo. Po poklicu učitelj je že zgodaj vzljubil mladino in zato ni nič čudno, da se je kot pisatelj uveljavil zlasti na področju mladinske književnosti. Boga je pravljice, pripovedke, učenike, kritice, povesti in njegova knjižna bera šteje kar petdeset del za mladino in odrasle.

Razdal se je v času, ko oblast prosvetnemu delavcu ni bila naklonjena in svoje delo nadaljeval tudi v času druge svetovne vojne. Kmalu se je povezal z revolucionarnim gibanjem in mu ostal zvest tudi v letih narodnosvobodilnega boja, čeprav je bil izgnan v Srbijo.

Trnova je bila pot njegovega življenja, zapostavljanje in razočaranje sta mu bila sveta spravičevala, pa vendar mu ni nikdar in nikjer zmanjkalo moči za nesebično delo. V borbi za resnico in pravico! Kot takega se ga bodo spominjali vsi tisti, ki so ga ljubili in spoštovali in teh ni bilo malo.

Slava mu!

Spomnili so se ga tudi ob dnevu republike

»Na tem mestu je padel 27. maja 1944 prvoborec NOB Franc Kiršner«, piše na spominski plošči, pritrjeni na skalo ob poti na Mežakljo, ki vodi od Zvagna za Savo na Jesenice. Pod snežno odejo, ki je zapadla še sredi novembra, so ostale in zmrazile evetlice, ki so jih položili k plošči na dan mrtvih.

Na dan republike smo šli na Mežakljo in se ustavili tudi pred spominsko ploščo. Hčerka Branka, njen bratranec Rudko in sestrična Dajanca so očistili sneg, dvignili zmraznjene evetlice in ob spominsko ploščo postavili sopek mačič... in tako počastili spomin borca, ki je padel na tem mestu, ko je šel na zvezo k Zvagnu, kjer je bila javka za zbiranje hrane, obleke in zdravil za partizane.

Branko Blenkuš

PTT POKROVITELJ KURIRJEV

Dejavnost, ki jo velja posnemati

Ohranjati in gojiti tradicije NOV je dejavnost, ki ji v Združenem podjetju za PTT promet v Ljubljani posvečajo nemajhno pozornost. Tako so kolektivi PTT Slovenije prevzeli pokroviteljstvo nad kurirji in vestizi NOV Slovenije. Na tiskovni konferenci, ki je bila 18. t. m., pa so se seznanili novinarje dnevnega tiska še z nekaterimi akcijami, ki so jih v zvezi s tem sprejeli na zasedanju delavskega sveta:

— Financirali bodo avtomatsko telefonsko centralo v Lokvah, ki naj bi začela delovati junija 1969.

— Izvedli so denarno loterijo za kurirje in vestiste.

— Odprli bodo stalno planinsko transverzalo »Po poteh kurirjev in vestistov NOV«, ki se bo začela v Prekmurju in končala na Slavniku nad Koprmo, kjer je bila tudi med vojno zadnja kurirska postaja.

OB TABORNEM OGNJU

ponekod zavlekla prav v zimo. Sicer pa je bila takrat zima dokaj zgodnja — sneg je zapadel okrog dneva mrtvih, takrat, ko se je Serčerjeva brigada prebijala čez cesto nekje pri Prezidu v snežniške gozdove.

Tiste dni smo taborniki v neki kotanji sredi mogočnih smrek. ki bi jih danes težko našel, če še stojijo. Čez dan smo posedali okrog ognja — pravzaprav okrog žerjave, kajti kurili smo v temi, da ni bilo videti dima — noči pa smo prespali pod smrekami. Da nam ne bi čas minil čisto brez haska, so si vodniki izmislili politične ure, kritiko in samokritiko in podobne reči, ki jih nekdanji partizani dobro poznajo.

ZGODBA O SKORJICI

Morda ni bilo vse do pike tako, kot bom zapisal, kajti od takrat je minilo že petindvajset let. Jedro pa je še vedno pristno, kar je poglobljeno.

Pred 25 leti, jeseni 1943, je divjala po južnih in zahodnih delih Slovenije nemška ofenziva, ki se je

Nekega dne, ko sem se vrnil s patroliranja po bližnji okoličini me je želedec opomnil na svoje potrebe zahtevnejše kot drugekrat, je tovariš Rafael predaval o politični ekonomiji. Lepo so mu tekale besede — od prakomunizma in suženjstva pa skozi fevdalizem in kapitalizem do socializma in komunizma — toda zame je bila še lepša od njegovih besed skorja polente, tenka rumena skorjica, tu in tam rahlo zasmojena, ki je čez in čez pokrivala veliko črno ponev. In vse zlahtne misli o lepši prihodnosti, ki si jo bo izbojeval delavski razred, vse misli o socializmu in komunizmu in svobodi in enakosti so se mi pomešale z mislijo na rumeno skorjico, boljše rečeno s poželenjem po tej skorjici, ki je bila blizu — skoraj dosegel bi jo, če bi se krepko stegnil — pa vendar zelo daleč, kajti kako bi bilo, če bi zmotil imenitno predavanje s tako sebičnim posegom?

Polenta in žganci so bili takrat že sami po sebi razkošje, kaj šele skorja, ki ostane v ponvi in ima boljši okus — vsaj takrat ga je imela — kot vse druge dobrote na svetu...

In poželenju po njej so se same od sebe pridružile še sanje o tistem srečnem dnevu, ko bo ofenzive konec in se bomo lahko vrnili v vasi in se naspali po škednjih in hlevih, ko bo

koniec vseh ofenziv in bomo partizani slavnostno vkorakali v Ljubljano, kjer nas bodo čakali venci in zastave in obložene mize... Rafael je govoril o hiperprodukciji, moje misli so bile doma pri materi, pri toplem štedilniku, od koder tako prijetno diši, v šrambi, kjer je morda še kaj ostalo... in se spet vrnilo k rumeni skorjici v ponvi, ki je tako skomindvo motila razlago o hiperprodukciji in višku vrednosti.

Nenadoma je zavladala tišina; kurir Andrej je vzel v roko krepelo in malo pobezal po žerjavici, vmes pa so tudi njemu švigale oči k predmetu moje pozornosti, v ponve; in še nekaj oči sem zaznal, ki so se bežno ozirale tja. Drugi so zamišljeno strmeli v ogenj in krehali, med krehanjem je nekdo izgovoril besedo diskusija, ki ni nič kaj prijetno izzvenela, vsaj v mojih ušesih ne, saj sem vedel, da se sploh ne bom oglašil in me bodo pri točki »kritika« obdelali...

Zgodba se je končala tako, da sva se po zadnji točki oba — Andrejem znašla pri skorjici, drugi pa so naju postarani gledali, in kuharica je rekla: »No, pa si razdelita.«

Takrat ni bilo za naju nič lepšega na svetu od črne ponve in rumene skorjice v nji.

Kadar se spominam na to doživetje, se s skrbjo sprašujem, ali ve naš mladi rod, kako smo se pretolkli od skorjice do belega kruha.

FRANCE ŠUSTERŠIČ

Usodni počitek pri Kopaču

Borci Rašiske čete so se v noči 30. na 31. oktobra 1941 premaknili na desni breg Save. Ta čas je že pritiskal hud mrz in sneg je bil že zapadel. Tudi to noč je močno snežilo in je do jutra padlo od 40 do 50 cm novega snega. Četa, ki je štela 30 mož (vodil jo je Cveto Novak) se je proti jutru 31. okto-

izsledili, ker jim je sneg zakril vsako sled. Pri kmetu Kopaču so se partizani namestili v topli kmečki sobi, ne da bi postavili stražo. Po kosilu, ki ga jim je skuhala domača gospodinja, so se borci razmestili po domačiji. Enaindvajset jih je odšlo na hlev in so se zakopali v seno, da jih ne bi zeblo, devet pa jih je ostalo v kmečki sobi, na peči je bilo še sedem mladoletnih otrok. Gospodinja je mesila kruh in vsi so bili dobro razpoloženi. Nobeden ni pomislil, da je v Hrastniški grapi bil skrit izdajalec (Franc Bašel p. d. Potiskar), ki je videl premik čete in jih nato zasledoval. Že v dopoldanskih urah je javil škofjeloškemu gestapovcem, kje so se utaborili partizani. Gestapovec Fajfar je po kosilu zbral četo gestapovcev, izdajalec pa jim je bil za vodiča. Krenili so iz Škofje Loke in se nemoteno približevali Kopačevi hiši in jo obkolili, predno so se partizani in domači zavedali, kaj se dogaja okrog njih. Okrog 14. ure so Nemci začeli streljati proti

Kopačevi hiši. V tem času je prišlo še več nemških vojakov. Med partizani je nastopila panika in vseh devet partizanov, ki so bili v sobi in pred hišo, je v zbeganosti iskalo kritje. Eden od njih se je skrivil v strnišče, dva v klet. Te so Nemci takoj dobili in jih na mestu ustrelili, drugih šest, ki so ostali v sobi, so Nemci ujeli žive. Ujete partizane so Nemci zvezali z žico tako močno, da se jim je žica zajedla v meso. Ujete partizane so Nemci pretepali s puškinimi kopiti, jih psovali in na razne načine mučili. Vodja gestapa Fajfar je dal gospodarju Kopaču nalog, da se morajo otroci umakniti iz hiše na prosto. Zaradi hudega mraza se je oče Kopač nemškemu ukazu uprl. Vsi domači so ostali skupaj v sobi, kjer jih je stražil gestapo. Mati je ravno v tem času imela umrlo peko kruha, prosila je gestapovca Fajfarja, da bi šla naredit hlebece, toda ni ji dovolil. Drugih enaindvajset partizanov, ki so bili na hlevu, se je

rešilo. Iz hleva so poskakali v sneg (snega je bilo precej), od tu pa v gozd, ki je v bližini domačije. Ko so Nemci zagledali bežeče partizane, so začeli nanje streljati; med begom je bil eden ranjen in je zaradi zastupitve kmalu umrl. Ko so se partizani že umaknili v gozd, so Nemci kar naprej do 6. ure zvečer streljali od Kopača proti gozdu. Ob 6. uri so se odločili, da zažgejo hlev. Ker se do hleva sami niso upali, so poslali tja nekega mladega fanta, ki je bil prej že v partizanih. Del hleva je polil z bencinom in ga zažgal. Naslednji dan, 1. novembra zjutraj, so Nemci očisti od Kopača. Kopačevim so pobrali vso hrano in obleko, s seboj pa odgnali ujete partizane. Še isti večer, tj. 1. novembra zvečer, so h Kopaču ponovno prišli partizani po vojaški kotel za kuhanje hrane. Kopačeva družina je od začetka pa do konca vojne skrbela za partizane; dajali in kuhali so jim hrano, jih obveščevali itd. KOVAČ IVANA-URŠKA

25 let ustanovitve Dolenjskega odreda

Litijani so ta jubilej Dolenjskega odreda proslavili s podelitvijo domicila tej partizanski enoti

Obdobniki litijske občinske skupščine so na zadnji seji z odobravanjem sprejeli sklep o podelitvi domicila Dolenjskega odreda. Listino o podelitvi domicila bodo predstavnikom Dolenjskega odreda izročili na slavnostni seji litijske občinske skupščine ob letošnjem občinskem prazniku — 24. decembra. To je danes, popoldan.

Letos mineva 25 let od ustanovitve Dolenjskega odreda. Glavni štab narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije je dodelil Dolenjskemu odredu sektor zahodno od Gorjančev do reke Save in Ljubljane, to je v pretežni meri tudi območje sedanje občine Litije.

Na litijemskem območju je Dolenjski odred organiziral obveščevalno službo, izvajal mobilizacijo, sprejemal novice in begunce, ki so bežali pred okupa-

torjem s Štajerskega in Dolenjskega, opravljal je vse operativne naloge in se seveda tudi neštokrat spopadel s sovražnikom. Minerski vod Dolenjskega odreda je od ustanovitve pa vse do osvoboditve izvršil vrsto minerskih sabotaž na železniški progi od Hrastnika do Laz.

Večje vojaške akcije, ki jih je opravil Dolenjski odred na območju litijske občine, pa so bile: 6. februarja 1944. leta je miniral rudnik Sitarjevec in progno pri Kresnicah. Dva meseca pozneje je povsem uničil sovražnikovo postojanko Zagod pri Dolah. Aprila 1944 je onesposobil tudi cesto Bogenšperk — Radohova vas, da ne bi mogel sovražnik na osvobodeno ozemlje. Julija istega leta je napadel naselje Zavrh, kjer je bila nemška postojanka, ki jo je povsem uničil.

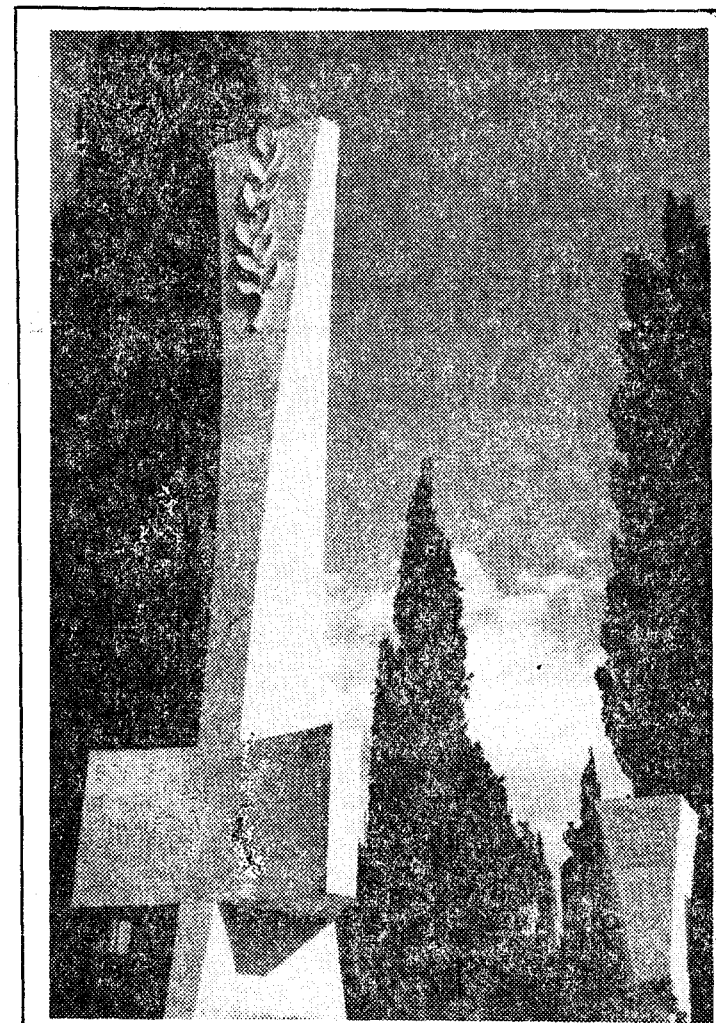
Ena od nalog Dolenjskega odreda je bila tudi opazovanje železniške proge Zidani most — Ljubljana. Odred je v bližini Janč postavil radijsko oddajno postajo in tako obveščal štab VII. korpusa o premikih železniških transportov za potrebe italijanske fronte. Izvedel pa je na litijemskem območju tudi nekaj prehrabnih akcij za potrebe bolnišnic.

Borci Dolenjskega odreda so 9. maja 1945. leta zjutraj vkorakali v Litijo in jo osvobodili.

Litijani so tako 25-letnico ustanovitve Dolenjskega odreda, ki se je med narodnoosvobodilno vojno zadrževal tudi na njihovem področju, kar najbolj dostojno proslavili s podelitvijo domicila tej partizanski enoti.

-M-

Zdravko Vidrih

Tudi v Trstu, na pokopališču pri Sv. Soboti, stoji spomenik padlim borcem JLA. Odkrit je bil 8. maja 1955, na njem pa so zapisana imena 42 borcev, ki so padli v pouličnih bojih za osvoboditev Trsta meseca maja 1945

DEDEK MRAZ V GORENJI TREBUŠI

Po strmi in zasneženi cesti smo se prebijali s sodobno motorizacijo v osrčje nekdanje partizanske republike — Gorenjo Trebušo. Namenjeni smo bili na obisk k najmlajšim, pa tudi starejšim prebivalcem. S predstavniki podjetij Jugoreklam Ljubljana, Prosvetni servis in Soško gozdno gospodarstvo Tolmin, ki so letos maja na pobudo partizanskih kurir-

jev prevzeli patronat nad šolo v tem kraju, je bil tudi dedek Mraz, ki je nesel darila navedenih podjetij učencem in učiteljem, pa tudi šoli. Spremljali so nas bivši partizanski kurirji, ki jih je vodil nekdanji komisar Ludvik Kukavica.

Otroci v šoli so nestrno čakali. »Kakšen je neki dedek Mraz? Kaj prinaša?« so se vpraševali, kajti živega dedka

Mraza v svojem življenju še niso videli. Na to so morali čakati polnih 20 let, čakati so morali na pobudo partizanskih kurirjev, ki so med vojno najmanj obljubljali, ker niso ničesar imeli, in na podjetja, ki so prevzela patronat nad šolo.

V šoli je vladala napetost. Nabit polna dvorana starih in mladih je nestrno čakala. Gostje smo bili močno presenečeni nad sicer skromnim, toda zelo pristranskim sprejemom in programom, ki so ga šolarji pripravili pod vodstvom učiteljice Jane in Majde. Med navzočimi so bili številni borci in aktivisti, ki so spoznali, da navedena podjetja patronata niso prevzela zgolj formalno, marveč s polnim občutkom odgovornosti. Otroške oči so kar žarele od zadovoljstva, ko jim je dedek Mraz poklanjal lepa darila.

Da so domačini patronat dejansko pravilno razumeli, pričajo tudi izjave predstavnikov Zveze združenj borcev in Socialistične zveze, ki so v priporočil predstavnikov podjetij in skupščine občine Tolmin opisali številne nerešene probleme, s katerimi se te kraj ubada 20 let po vojni. Želje teh ljudi so skromne. Radi bi se oddolžili 56 padlim domačim borcem s skromnim spomenikom, radi bi videli, da bi pošta iz Čepovane prihajala vsaj tako redno, kot je včasih prihajala partizanska. Želijo si občasno avtobusno zvezo... in še nekaj skromnih želja so odkrili. Torej same stvari, ki so drugje že davno urejene, niso pa urejene tu, v skromni vasi, ki je med minulo vojno bila središče vseh važnejših oblastnih in vojaških vodstev Slovenskega Primorja, vasi, v kateri je vsak partizan našel zatočišče in skromno skorjico kruha. Zato ni nič čudnega, če je nekdo od navzočih s polno pravico vprašal, ali ne bi v primeru novega spopada postala Trebuša ponovno središče in kraj, kamor bi se zatele partizanske enote.

Gorenja Trebuša je torej tipičen primer kraja, ki so ga vsi, ki so včasih tu našli zatočišče in pomoč, pozabili. Zato je pobuda partizanskih kurirjev in podjetij Jugoreklam Ljubljana, Prosvetni servis

Če bo potrebno, bomo v prvih vrstah...

V občini Slovenska Bistrica ugotavljajo, da je bilo v nekaj zadnjih letih že mnogo storjenega za reševanje zadev borcev, posebno kmetov. Tu so predvsem reševali stanovanjska vprašanja kot tudi druge, posebno davčne olajšave, ki borcem pripadajo. Prav tako imajo poseben dispanzer za borce, kjer so pregledi borcev brezplačni.

Na zadnjem plenumu pa so borci posvetili precej časa tudi vprašanju vseljudske obrambe ob morebitni agresiji na našo domovino. Obljubili so, da bodo v tem primeru, čeprav so že mnogi med njimi osiveli starci, za zgled ostalim občanom. Zato se bodo v polnem številu udeleževali ciklusov predavanj kot tudi organizaciji le-teh, kjer bodo občane seznanjali s sredstvi za obrambo pred napadom.

V občini Slovenska Bistrica že od leta 1963 dalje posvečajo posebno skrb stanovanjskemu vprašanju borcev, posebno kmetov. Tako so v zadnjih letih zbrali že 1.500.000 dinarjev. Največ sredstev je prispevala občina, dobro tretjino pa tudi delovne organizacije in ustanove. Naslednje leto bodo imeli v občini okrog 300.000 dinarjev, ki jih bodo v obliki dolgoročnih kreditov razdelili med kmete borce. Trenutno imajo na občinskem odboru ZZB kar 120 prošenj za kredite.

Komisija, ki bo obravnavala in reševala dajanje kreditov, bo le te dodelila najprej tistim, ki stanovanja najbolj potrebujejo, so pa sposobni, da bodo kredite lahko vračali, drugim pa bodo omogočili, da bodo prišli do boljših stanovanj s pomočjo zamenjave.

F. Hovnik

25. OBLETNICA USTANOVITVE 9. KORPUSA

Dne 22. decembra praznujemo dan JLA v spomin na ustanovitev 1. proletarske brigade, ustanovljene tega dne leta 1941 v mestecu Rudo.

Ta datum pa je tudi rojstni dan 9. korpusa, le da je bil ta ustanovljen dve leti kasneje, 22. DECEMBRA 1943 V GORENJI TREBUŠI.

Partizanstvo na Primorskem se je razvijalo nekoliko drugače in v drugačnih razmerah kot v ostalih slovenskih pokrajinah. Leta 1941 je prišla na Primorsko prva partizanska skupina, iz katere je nastala kmalu četa. Naslednje leto je na Primorsko odšel Loški odred, ki so ga nato preimenovali v Soškega. V začetku 1943 sta iz njega nastala dva odreda: Severno-primorski in Južno-primorski. Aprila 1943 sta bili na Primorskem ustanovljeni Gradnikova in Gregorčičeva brigada, ki sta se pozneje združili v Gradnikovo brigado. Na Gorenjskem pa je leta 1941 deloval Cankarjev bataljon, naslednje leto sta bila ustanovljena dva odreda, leta 1941 pa je iz devetih bataljonov Gorenjskega bataljona ustanovljena Prešernova brigada. Prešernova in Gradnikova brigada sta odšli pred italijansko kapitulacijo na Dolenjsko, po njej pa sta se vrnila.

Italijanska kapitulacija je na Primorskem sprožila splošno vstajo in v nekaj dneh je zra-

slo kakih 30 partizanskih bataljonov. Iz njih so ustanovili 6 novih brigad: Goriško, Gregorčičevo, Kosovelovo, Vojkovo, Soško in Tržaško. Dne 6. oktobra so bile ustanovljene tri divizije: Triglavska, Goriška in Tržaška. Čez nekaj dni je bila Tržaška ukinjena. Tako sta delovali v 9. korpusu do konca vojne le dve diviziji: 26. in 27. Prva je nato dobila drugo številko in postala 31. divizija, druga pa najprej 32, nato pa 30.

Dne 21. je glavni štab ukinil 3. operativno cono »Alpsko«, ki je od srede oktobra dalje vodila oborožen boj na Primorskem in Gorenjskem ter ustanovil 10. korpus, ki je dobil to številko zaradi napake pri dešifriranju brzojavke. Zato so ga preimenovali v 9. korpus, s kakršnim se je strinjal tudi vrhovni štab.

Proti koncu 1944 se je v korpus vključila tudi italijanska divizija »Garibaldi Natisone«. Tedaj je imel korpus pod svojim poveljstvom tudi Škofjeloški in Jeseniško-bohinjski odred ter operativni štab za zahodno Pri-

Nagrada Ivana Cankarja

Dne 2. decembra 1968 je delavski svet Cankarjeve založbe v Ljubljani sprejel pravilnik o ustanovitvi in podeljevanju stalne literarne nagrade NAGRADA IVANA CANKARJA. Hkrati je bila s tem pravilnikom obnovljena tudi stalna nagrada Cankarjeve založbe za najboljšo recenzijo.

Objavljamo izvešček iz omenjenega pravilnika: Za spodbujitev slovenske leposlovne, esejistične in družboslovne oziroma poljudnoznanstvene tvornosti ustanovi CZ stalno literarno nagrado za dela, ki izidejo pri tej založbi.

Nagrada se imenuje NAGRADA IVANA CANKARJA. Zirijska, ki jo imenuje založniški svet, dodeli to nagrado za tista najboljša dela omenjenih vrst, ki so s svojo vsebino še posebno družbeno in humanistično angažirana ter napisana v skladu s estetskim idejnopoličnim konceptom založbe.

Založba prvič razpiše nagrado na dan 11. decembra 1968, prvič pa jo podeli na dan 11. dec. 1969. Ta razpis se ponovi vsako leto. Založba nagradi ob vsaki podelitvi tista dela z omenjenih področij, ki izidejo v letu, za katero se nagrada podeljuje. Ob prvi podelitvi nagrad leta 1969 se upoštevajo dela, ki so izšla v letih 1968 in 1969. Založba nagraduje dela z vseh treh področij v isti višini, se pravi:

- za leposlovje 5000 N-din
- za esejistiko 5000 N-din
- za družboslovje oz. poljudno znanost 5000 N-din.

Zirijsko sestavljajo 2 člana redakcije CZ, 2 zunanjia sodelavca in 1 član založniškega sveta CZ.

NAGRADO IVANA CANKARJA LAHKO PREJME VSAK SLOVENSKO PIŠOČI KNJIŽNI USTVARJALEC.

Za spodbujitev agitacijsko propagandne dejavnosti v obliki recenzij in študij o knjigah ali knjižnih zbirkah Cankarjeve založbe prav tako založba ustanovi in razpiše nagrado za najboljšo informacijo o naših knjigah ali zbirkah, objavljeno v slovenskih dnevnikih, štirinajstidnevnikih ali literarnih revijah.

Zirijska, ki jo imenujeta založba in njen založniški svet, dodeli to nagrado piscu študije ali recenzije, ki najbolj poglobljeno in vsestransko prikaže eno ali več knjig Cankarjeve založbe v omenjeni obliki. Nagradjen je lahko tudi pisec študij ali recenzij, objavljenih v različnih publikacijah in v več časovnih zaporedjih.

Založba prvič razpiše to nagrado na dan 11. decembra 1968, prvič pa jo podeli na dan 11. decembra 1969.

Za recenzijo oziroma študije podeli založba 3 nagrade, in sicer:

- 1. nagrada: 1000 N-din
- 2. nagrada: 500 N-din
- 3. nagrada: 500 N-din

To žirijo sestavljajo en član redakcije, en član založniškega sveta in en zunanjia sodelavec Cankarjeve založbe.

Založba nagradi recenzije oziroma študije, ki bodo objavljene v letu, za katero se nagrada podeljuje.

Vsak pisec recenzij ali študij, ki namerava kandidirati za to nagrado, je dolžan najkasneje do vsakega 1. decembra poslati založbi dokazno izjavo publikacij, v katerih je izšlo ali so izhajala informativna gradiva o knjigah Cankarjeve založbe.

S to nagrado je lahko nagradjen vsak slovensko pišoč knjižni ustvarjalec.

Delavski svet CANKARJEVE ZALOŽBE

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

SOVJETSKE OKREPITVE
OGROŽAJO »POLARISE«Zahodnonemški
protitankovski top
z lastnim pogonom

Po naročilu zahodnonemške vojske so začeli izdelovati nov protitankovski top PAK-90 s kalibrom 90 mm. Ob preizkušanju so ugotovili, da strelišča hitro in natančno. Če ga bo treba kam dle preprečiti, bodo to storili tako, da ga bodo pripeli za pettonski tovarnjak. Na bojšču top ne potrebuje nobenega vlačilca ali katkega drugega prevoznega sredstva, kajti na

VOJAŠKA VEDA
IN TEHNIKA

topovsko letalo, pod katero je še tretje kolo, je pritrjen poseben motor, s pomočjo katerega lahko prevaja top s hitrostjo do 20 km na uro. K topu spadajo sicer trije vojaki, toda za njegovo premestitev s položaja na položaj zadostuje že sam šofer. Motor je tako zelo močan, da lahko potegne top tudi v strmino in čez razne ovire na terenu.

Novi top je visok le 140 centimetrov in zato ga ni težko maskirati. Skupno z motorjem pa tehta pet ton.

Letalo
za navpično vzletanje

Ameriško poskusno VTOL letalo XV-4B »hummingbird II« je dvo-sedežnik s šestimi motorji. Štirje so v sredini trupa v navpični legi in so namenjeni za vzgon, dva pa ob straneh trupa za vodoraven polet.

Razen tega VTOL letala pa v Združenih državah Amerike preskušajo še neko drugo letalo te vrste, ki ima v krila vgrajeno več ventilatorjev na reakcijski pogon. Letalo se lahko dvigne v zrak povsem navpično, se ustavi kot helikopter in spet navpično pristane. Ko ga bodo temeljito preskusili, ga bodo uporabljali v aeronavtične namene.

Pilot in alkohol

Ugotovljeno je, da alkohol deluje v zraku trikrat močnejše kot pa na tleh. Količina alkohola, ki jo pilot, dokler je na tleh, praktično niti ne občuti, ga lahko med poletom na višini 3000 metrov zelo resno ovira. Posledica tega so ne-asklajeni gibi.

Analiza krvi pilotov, ki se jim je pripetila nesreča kot posledica alkohola, je pokazala, da je šlo povprečno le za 1,5 grama alkohola na liter krvi. Z jedjo in črno kavo je sicer mogoče učinek alkohola nekoliko zmanjšati, toda njegova koncentracija bo navzlic temu ostala nespremenjena.

Po predpisih, ki veljajo v Združenih državah Amerike, sme pilot vzleteti le v primeru, če v njegovi krvi ni niti najmanjših količin alkohola.

Radijska postaja
za desetarje

V Južnem Vietnamu Američani preskušajo novo lahko radijsko postajo AN/PRC-88, ki naj bi jo

Imeli že desetarji. S takšnimi miniaturiziranimi postajami je mogoče vzdrževati zvezo s četimi radijskimi postajami tipa PRC-25 ali VRC-12. Doseg teh postaj znaša do 16 kilometrov.

Pod tem naslovom je pred kratkim »New York Times« objavil članek, v katerem pisec obravnava težave ameriških jdrskih sil spriču krepitve sovjetskih protipodmorniških enot v Sredozemlju

Med glavne razloge zaskrbljenosti ZDA spriču nenehne krepitve sovjetskega vojnega ladjevja v Sredozemlju spada tudi nevarnost, ki grozi tamkajšnjim podmornicam tipa »polaris«.

Vojaški strokovnjaki trdijo, da se je novi sovjetski nosilec helikopterjev »Moskva« skoraj ves čas šesttedenskih vaj na Sredozemskem morju ukvarjal z odkrivanjem podmornic, pri tem pa so mu pomagale tudi sovjetske jdrske in klasične podmornice.

»Moskva« ima približno 25.000 ton, dolga pa je kakih 200 metrov. Vzletišče in pristajališče za helikopterje ima na krmi. Na ladji je prostora za približno 30 helikopterjev, ki so namenjeni za lov na podmornice. Razen tega ima »Moskva« še razno drugo oborožitev in opremo za detekcijo. Medtem ko je »Moskva« plula predvsem po vzhodnem delu Sredozemlja, pričakujejo, da se bo njej podobna ladja »Leningrad«, ki bo tja priplula spomladi, ali pa tudi »Moskva« spustila še dlje proti zahodu in iskala ameriške podmornice na jdrski pogon tipa »polaris«.

NADZOR NAD GIBRALTARSKO OŽINO

Američani ne bi bili presenečeni, če bi sovjetske hidrografske ladje razpostavile sredstva za detekcijo po dnu petnajst kilometrov široke Gibraltarske ožine, skozi katero morajo pluti ameriške podmornice na poti v Sredozemlje ali iz njega na Atlantski ocean. V zadnjih petih letih se je v Sredozemlju nenehno zadrževalo po nekaj ameriških podmornic »polaris«, izmed katerih je vsaka imela po šestnajst projektilov. Te podmornice bazirajo v dveh oporiščih. Tiste, ki so neposredno pod ameriškim poveljstvom, v Roti, oporišču na atlantski obali Španije, medtem ko imajo podmornice, ki spadajo pod NATO poveljstvo, oporišča na Škotskem. To pa zato, ker Španija ne dovoljuje prisotnosti NATO sil na svojem ozemlju vse dotlej, dokler ji ne bi ta organizacija jamčila zadostne varnosti.

Največja prednost projektilov »polaris«, ki jih nosijo podmornice, je v tem, da jih lahko izstrele iz podmornic, katerih položaj nasprotniku ni znan. To pomeni, da so ti projektili sredstvo tudi drugega ali tretjega udara. Če pa bi nasprotnik lego podmornic odkril, potem bi se s tem njihova dejanska vrednost kot grozilnega sredstva močno zmanjšala. Američani imajo 41 podmornic, opremljenih s »polaris«, izmed teh pa jih je pol takoj uporabljivih.

KOLIKO SOVJETSKE LADJE
JE V SREDOZEMLJU?

Znano je, da so sovjetske jdrske podmornice zasledovale nekatere ameriške podmornice »polaris« na njihovi vožnji od oporišča pa vse do patrolnih položajev. Rusi imajo nekaj protipodmorniške opreme na rušilih in patrolnih letalih z velikim dosegom, izmed katerih jih je nekaj sodelovalo z »Moskvo« na njenih zadnjih vajah v Sredozemlju. Ta letala so predelani bombniki Tu-16, prihajala pa so iz Aleksandrije. Imela so egiptске oznake, toda piloti so govorili po rusko.

»Na »Moskvi« je nekaj velikih novih helikopterjev. Vsak izmed njih ima na kablu pritr-

jen sistem za sonarno detekcijo v različnih globinah. Spuščajo ga v morje, da bi prisluškovali zvokom podmorniških motorjev. Vsak tip podmornice ima svojevrsten šum motorjev, zaradi česar ni težko ugotoviti, za kakšno podmornico gre.

Sonarno opremo ima tudi »Moskva«, razen tega pa še globinske mine in rakete »morje-zrak«, »morje-morje« in brčkone tudi »morje-globina«.

Ko je v septembru »Moskva« priplula iz Črnega v Sredozemsko morje, so pričakovali, da bo razen protipodmorniških imela tudi desantne vaje in da bodo s helikopterji in ob sodelovanju z amfibijskimi desantnimi ladjami izkrcali mornariško pehoto na kopno. Na ladji je namreč prostora za bataljon vojaštva. Pričakovanja pa se niso izpolnila.

Največ sovjetskih ladij je bilo v Sredozemlju po arabsko-izraelski vojni junija 1967. leta. Takrat je bilo tam 42 vojnih ladij, kasneje pa se je njihovo število zmanjšalo. V zadnjih tednih je število sovjetskih vojnih ladij v Sredozemlju spet večje. »New York Times« omenja 45 do 55 ladij, izmed katerih naj bi bilo 10 podmornic. Toda turški viri navajajo, da je od izraelsko-arabske vojne dalje plulo skozi Bospor proti Sredozemlju kakih 80 vojnih ladij, izmed katerih se jih je le šest vrnilo v črnomorska oporišča. Trdijo, da je izmed teh ladij devet križark, 34 rušilcev, 9 minolovcev, 17 torpednih čolnov in 6 podmornic.

»FORESTAL« NA STRAŽI

Ameriško letalonosilko »Forestal« so potem, ko jo je julija 1966 blizu vietnamske obale iznenada opustošil silovit požar, poslali v generalno popravilo. Sedaj pa križari kot sestavni del ameriškega 6. ladjevja po Sredozemlju in od 22. julija letos njegovih več kot 80 »phantomov«, »skyhawkov« in drugih letal nadzira Sredozemlje. Detekcijske naprave, ki jih ima tudi na krovu, so silno izpopolnjene. Se pred osmimi leti so za detekcijo in spremlja-

nje z radarskimi signali nasprotnikovih ladij in letal potrebovali po nekaj minut časa, s sedanjimi napravami pa je ta posel opravljen skoraj hipoma.

Dežurni pri radarju takoj zatem, ko opazi kako sumljivo ladjo, pritisne na gumb, ki obvešča o tem računski stroj, ta pa v

hipu izračuna smer in hitrost ustreznega objekta. Minuto kasneje reakcijski prestrežalec, ki ga prek radijskih valov usmerja računski stroj, že lahko vzleti proti cilju. V vojnem obveščevalnem centru te ladje imajo štiri velike računske stroje — možgane ladje. S pomočjo te

elektronike se letala lahko spuščajo na njen krov varneje in natančneje kot na kopenska letališča.

Ta sistem hkrati spremlja gibanje bližnjih ladij in letal, razlikuje svoje od nasprotnikovih in ugotavlja, katere nasprotnikove ladje ali letala so v danem času ladij najbolj nevarne.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Kolona je obstala na gazi skozi zasneženi gozd in morda čaka, da predhodnica ugotovi, če ni spredaj neke sovražnik. Toda kje, kdaj in katero enoto je ujel fotograf? — Nedvomno je le to, da je bila slika posneta v zimskem času, v letih 1944 do 1945, kar sklepamo po uniformah. Morda gre za 15. brigado, saj je tovariš, ki nosi mavzerico, drugi od spredaj, močno podoben Juletu Hočevanju iz Metlike, ki je bil v 15. brigadi sekretar SKOJ. — Sporočite nam, če kdo koga spozna in se spomni, kdaj in kje je slika nastala?

Podzemne radijske zveze

Sedaj že povsod na svetu obratuje zelo veliko število radijskih postaj na raznih frekvenčnih področjih in z različno močjo. Njihovo število nenehno narašča, hkrati s tem pa se veča tudi obremenjenost posameznih frekvenčnih področij. Rešitev tega vprašanja vidijo v podzemskih radijskih zvezah, o katerih je v zadnjem času čedalje več slišati in brati

šajo prav te valove, pri tem pa so dosegli za nadaljnje raziskovanje zelo pomembne uspehe.

O takšnih poskusih so prvič sporočili iz Združenih držav Amerike že pred desetimi leti. Takrat so pojasnili, kako je v tehničnem oziru rešeno vprašanje podzemskih radijskih zvez. S temi poskusi se ukvarja več ameriških podjetij. Tako na primer Boeing preskuša vse sisteme zvez, predvsem pa se ukvarja s preskušanjem anten in integralnega sprejema. Druga podjetja razvijajo sprejemne in oddajne naprave, sisteme za kodiranje in naprave za obdelavo informacij. Menijo, da bodo po teh poskusih dosegli »neuničljivo« sistem zvez; ta bo cenejši od drugih sistemov radijskih zvez, ki delujejo prek podzemskih kablov.

Za vzpostavljjanje zvez na velikih razdaljah izkoriščajo usmerjevalne lastnosti vmesnega dela med Zemljo in atmosfero. Čeprav je bil sprejemnik od podzemnega oddajnika oddaljen več kot 160 kilometrov, so bili signali zelo razločni. Ta način vzpostavljanja zvez imenujejo LOREC (Long Range Earth Current), kar pomeni radijska zveza s pomočjo zemeljskega toka na večjih razdaljah. Takšne zve-

ze ne motijo niti navadni niti peščeni viharji. Zato nameravajo podzemne radijske zveze uporabljati ne le za vojaške namene, temveč tudi za komunikiranje v miru.

Za vzdrževanje zvez med poveljniškimi mesti raket in naprav za njihovo izstrelitev uporabljajo navpično polarizirane valove, ki prihajajo iz podzemskih anten, nato pa jih potem, ko se med Zemljo in atmosfero prelomijo, love s sprejemno anteno. Signale oddajnika z močjo dveh vatov je mogoče prestrezati na razdalji 24, signale oddajnika z močjo 30 vatov pa na razdaljah do 240 kilometrov.

Sistem podzemskih radijskih zvez je namenjen tudi za povečevanje ob izstrelitvi raket tipa »minuteman«. Enota s petdesetimi takšnimi raketami ima pet podzemskih poveljniških mest, ki so oddaljena drugo od drugega do 80 kilometrov. Za povečevanje medcelinskih raketam tipa »atlas« pa imajo naprave (sprejemnik in oddajnik), ki so dvanajst metrov globoko pod zemljo, in podzemne antene. Te so le nekaj metrov pod zemeljsko površino.

Strokovnjaki so preskušali radijske zveze z napravami, ki so jih spustili 300 metrov globoko v zemljo. Sprejemnik in

oddajnik sta bila oddaljena drug od drugega sedem kilometrov. Signale so pošiljali skozi plasti soli. Oddajnik z močjo 200 vatov je obratoval na frekvenci 150 KHz, Morseve znake pa je oddajal s hitrostjo po 60 znakov na minuto. Ob sprejemu je bilo opaziti motnje (»bele šume«), ki pa jih povzročajo same naprave. Sodiijo, da bodo vzdrževali zveze po tem sistemu med atomskimi napadi.

Neko ameriško podjetje raziskuje sistem za povečevanje raketam tipa »atlas«. Sistem bodo postavili globoko v zemljo. Med poskusi so oddajali signale skozi kamnite plasti na razdaljo 30 kilometrov. Oddajnik je imel le 10 vatov, obratoval pa je na frekvenčnem področju 20 KHz. Strokovnjaki menijo, da bo razdalja lahko še precej večja, če bodo uporabljali frekvence med 15 in 40 KHz.

Za vzdrževanje podzemne radijske zveze uporabljajo plasti, ki so zelo globoko pod Zemljinim površjem. Na globinah od 100 do 1000 metrov so plasti trdih mineralov granita, škrljencev, bazalta itd. Skozi te minerale lahko vzdržujejo zvezo tudi na velikih razdaljah. V zadnjih nekaj letih so opravili vrsto zanimivih raziskovanj na področju podzemskih in podvodnih radijskih zvez z namenom, da bi dobili čim zanesljivejše zveze z raketami in podmornicami.

Trgovsko podjetje »MURKA« Lesce pri Bledu

V SVOJIH TRGOVINAH PRODAJA RAZNOVRSTNO POTROŠNO
BLAGO PO KONKURENČNIH CENAH IN KVALITETNO

Družine in mladi zakonci! Kadar se odločate za nakup kvalitetnega pohištva v modernem in klasičnem stilu, smo vam vedno na razpolago v specializirani trgovini pohištva.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Zemeljski plin namesto bencina

Strokovnjaki menijo, da bodo čez dobrih deset let za motorizirani svet na kopnem, v vodi in v zraku potrebovali 80 milijard litrov zemeljskega plina dnevno

Inženirji in tehniki, ki se ukvarjajo z izpopolnjevanjem motorjev z notranjim zgorevanjem, si v zadnjem času mnogo obetajo od zemeljskega plina, ki naj bi kot gorivo nadomestil bencin. Sodiijo, da bi bilo mogoče sedanje stroške v zvezi s proizvodnjo in potrošnjo klasičnega goriva znižati za približno 30 od-

cenah strokovnjakov 1500 kubnih kilometrov plina.

Na precejšnje težave pa so strokovnjaki naleteli, ko so hoteli tako poceni pridobljen proizvod izkoristiti kot pogonsko gorivo za motorna vozila. Da bi ga lahko uporabljali v te namene, je treba zemeljski plin spremeniti v tekoče stanje in ga

Samo v takšni steklenici je mogoče vzdrževati ustrezne pritiske in zelo nizko temperaturo.

Vendar tudi s takšnimi termovkami ni mogoče rešiti tega vprašanja, zakaj te so precej velike. Za 200 kilometrov dolgo pot bi namreč potrebovali tolikšen rezervoar, da bi v osebnem avtomobilu napolnili ves prtljaj-

jev, ki jih uporabljajo avtomobili s hitrostmi do 120 kilometrov na uro, bi znašali približno 6000 novih dinarjev. Vendar strokovnjaki menijo, da bi jih bilo moč še precej znižati, če bi predelave izvajali serijsko.

Koriščenje avtomobilov, ki bi namesto bencina uporabljali zemeljski plin, bi tudi bilo precej cenejše.

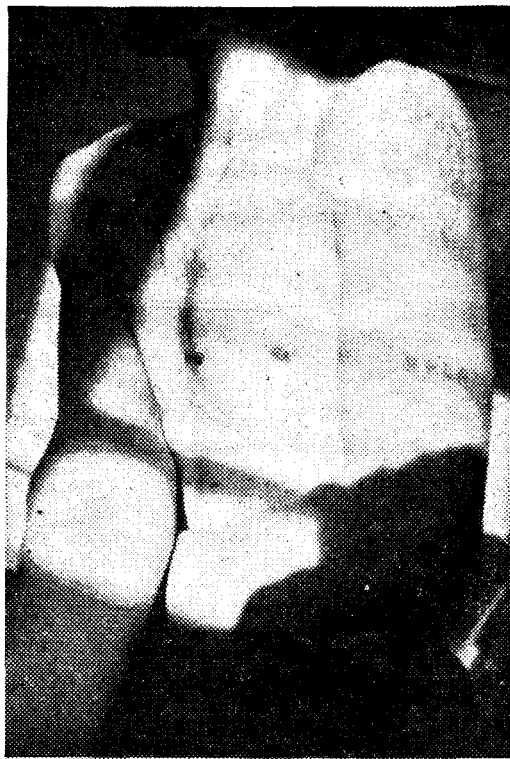
CENEJŠA POTOVANJA z LETALI

Uporaba vojaških in potniških letal bi ne bila več tako draga, če bi strokovnjakom uspelo rešiti vprašanja v zvezi z rezervuarji za hrambo zemeljskega plina. Valjasti rezervuarji so namreč neustrezni za sorazmerno ozka krila letal, v katerih imajo običajno rezervuarje za gorivo.

Iz tuje vojaškega tiska vemo, da je ameriška vojska in civilna industrija namenila več kot 30 milijonov dolarjev za raziskovalna dela, ki zadevajo uporabo zemeljskega plina v letalstvu. Tako na primer neka tovarna že predeluje težke in lahke dizelske motorje za vojaška vozila in tanke z namenom, da bi potlej kot gorivo uporabljali zemeljski plin. Spet neka druga tovarna pa skuša zemeljski plin uporabljati za pogon lokomotiv.

Precej optimistične napovedi avtomobilskih in drugih strokovnjakov za razvoj avtomobilskih motorjev, ki naj bi delovali na zemeljski plin, pa ne izhajajo samo iz tega, ker ima zemeljski plin ustrezne značilnosti, temveč tudi iz zahtev mestnega prebivalstva, naj z mestnih ulic odstranijo vsa motorna vozila, pri katerih puščata bencin in dizelsko gorivo za seboj strupene pline. Zemeljski plin v tekočem stanju je glede tega boljši od bencina in nafte. V izpušnih plinih, ki nastajajo pri zgorevanju, je za 90 odstotkov manj ogljikovega monoksida kot v izpušnih plinih, ki prihaja iz bencinskega motorja. Ko bodo vsa ta vprašanja razčistili, na kar pa po mnenju strokovnjakov ne bo treba tako zelo dolgo čakati, bomo kmalu imeli vozila, ki ne bodo zastrupljala zraka.

M. Djurić

Neredko prihajajo naši fantje s služenja rednega vojaškega roka skrajno primitivno tetovirani. Kmalu po prihodu domov se streznijo, ko vidijo, da vzbuja njihova kožna »dekoracija« le posmehljiv nasmehek pri dekletih kot pri tisti moški mladini, ki je ostala trezna. Zaradi tega dobijo ti mladi ljudje manjvrednostne občutke in prično obdelovati nas, zdravnike, da bi jim odstranili s telesa te madeže. Da bi preprečili tetovažo, ki sodi bolj v čas polpreteklih kolonialnih najemniških enot in ki jo je težko odstraniti, bi želel opozoriti tudi vse tiste starešine, ki so odgovorni za vojakov prosti čas, da jim tetoviranje pravočasno in energično odsvetujejo!

Dr. ALEKSANDER NARDIN
Sempeter pri Gorici

stotkov. Znano pa je, da so za zaloge zemeljskega plina skoraj neizčrpne.

RAZVESELJIVE NAPOVEDI

Pred kratkim so se v Chicagu sestali na mednarodni konferenci o zemeljskem plinu v tekočem stanju avtomobilski strokovnjaki z vsega sveta. Besede mnogih inženirjev in tehnikov, ki jih je bilo slišati na tej konferenci, je mogoče združiti v razveseljivo napoved: v začetku osemdesetih let tega stoletja bo motorizirani svet na vodi, kopnem in v zraku trošil 80 milijard litrov zemeljskega plina dnevno.

Ze doslej odkrite zaloge zemeljskega plina znašajo kakih 30.000 milijard kubnih metrov. Za hrambo tolikšnih količin plina bi potrebovali rezervoar, ki bi bil tako velik, kot je vsa Belgija, visok pa približno tisoč metrov. Iz tolikšnega rezervoarja bi lahko zadostili vse potrebe človeštva po energiji za dobo devetih let.

Ko so 1960. leta pri Groningenu na Nizozemskem zvrtili v zemljo globoko luknjo, ni mogel še nihče pričakovati, da so s tem odkrili tudi največjo zalogo zemeljskega plina na svetu. Samo v tej vrtnini naj bi bilo po

ohladiti do -16°C . Razen tega je treba tudi spremeniti konstrukcijo motorjev na notranje zgorevanje, ki uporabljajo za pogonsko gorivo bencin ali nafto. Zemeljski plin v tekočem stanju — preden pride v valje, kjer zgoreva — teče skozi posebno napravo, kjer ga z visoko temperaturo segrejejo in spremenijo nazaj v plin. Da pa bi bil učinek plina čim večji, so nujne nekatere predelave motorja.

KAKŠNI NAJ BODO REZERVOARJI?

Avtomobilskim strokovnjakom povzroča največ pregelavic rezervoar za razhlajeni zemeljski plin v tekočem stanju. Z mnogimi poskusi so ugotovili, da še najbolj ustreza rezervoar v obliki termovke — valjaste posode, katere zunanje in notranje stene so napravljene iz trdega jekla, vmes pa je izolirna snov.

nik. Razen tega je težava še glede izhlapevanja, zakaj ugotovili so, da v primeru, če vozilo miruje, izhlapija dnevno dva odstotka plina. To so vprašanja, ki jih morajo avtomobilski strokovnjaki še rešiti.

Stroški za predelavo rezervuarjev in drugih delov klasičnih bencinskih in dizelskih motor-

PARTIZANSKE IZKUŠNJE

Z ročnimi bombami nad vlak

neposredni bližini mesteca in potrpežljivo čakali, kdaj bo pripeljal sovražnikov vlak.

Čas je tekkel zelo počasi. Borci so napenjali ušesa, vendar so slišali le šumenje narasle Bosne in redke vzklike železničarjev na kakanjski postaji.

Sele pozno ponoči so v daljavi zaslišali pisk lokomotive.

»Vlak prihaja,« je šlo od ust do ust.

Cevi svojih pušk so napolnili z naboji. Zamolkle zvoke kovine je zadušilo bučanje reke. Na železniški postaji je bilo videti prižgane svetilke.

Borci so se negibno pritajili, pridušili dihanje in se napeto ozirali po progi. Iz daljave je bilo čedalje glasnejše čuti ropot lokomotive. Na obzorju so borci že lahko opazili roje isker, ki so švigale iz lokomotivnega dimnika.

Nenadoma se je izza ovinka, komaj kakih sto metrov pred njimi, prikazala tudi lokomotiva in s svojimi močnimi lučmi presekal nočno temo. Iznenadna svetloba je borce prisilila, da se še bolj prilepijo na tla. Čakali so, da vlak pripelje prav v njihovo zasedo. Takoj zatem je sledilo ostro povelje:

»Ogenj!«

Odjeknila je močna eksplozija. Jeklena pošast je zgrmela po nasipu navzdol, za seboj potegnila nekaj vagonov in se nekajkrat prevrnila, preden se je umirila. Vlak se je spremenil v razbitine, v katerih je marsikateri Nemec in ustaš dočkal smrt.

Takoj zatem, ko je vse to bilo mimo, so borci iz kupa železja in razbitih desk zasli-

šali stokanje prestrašenih sovražnikov, ki pa se je kaj hitro porazgubilo v oglušajočih rafalih mitraljezov in ostrih pokih pušk. Iz vagonov, ki se niso iztirili, so Nemci besno nabijali. Naši borci so se jim bližali z bombami v rokah. Ko so se priplazili dovolj blizu, so aktivirali bombe in jih pometali v vagono. Tam se je zablskalo, nato pa so odjeknile nove eksplozije. Nemci, kar jih je ostalo živih, so v silnem strahu poskakali iz vagonov in dirjali proti reki Bosni.

Na njenem bregu so zastali in niso vedeli, kaj naj store. Kaj hitro so ugotovili, da so jim napadalci že za petami. Zato so poskakali drug za drugim v reko in upali, da se bodo s plavanjem rešili na drugi breg. Toda reka je takrat tako drla, da je skoraj vse Nemce, ki so se bili rešili iz razbitega vlaka, odnesla s seboj. Nato so borci 9. krajiške brigade lahko skoraj nemoteno zažgali nekaj vagonov.

Nenadoma jim je zagrozila nepredvidena nevarnost. Skoraj neslišno je po progi pridrvel oklopni vlak, iz katerega so takoj poskakali Nemci in ustaši in pohiteli proti krajišnikom z namenom, da jih obkolijo. Toda naši borci se niso dali: takoj so ostro napadli in sovražnika pogнали nazaj.

Gojko Marčeta

OD DEKLETA V OGENJ

Odjeknilo je povelje: »Mirno!«

Pred postrojeno enoto planincev je polkovnik Edo Bohinje prebral ukaz vrhovnega komandanta oboroženih sil Jugoslavije Josipa Broza Tita, da se odlikuje vojak Tihomir Ilić z medaljo za zasluge za narod.

Poglejmo, zakaj je dobil odlikovanje.

Nekega popoldne, ko se je na cesti pred Bovcem pogovarjal s plavalasim dekletom, ga je iznenada zaščegetal v nosu duh po smodu. Ozrl se je in zagledal dim in plamen, ki se je dvigal iz hiše Oskarja Markiča.

Ilić se je dekletu opravičil, ji stisnil roko ter se pogladi proti goreči hiši. Preril se je skozi gručo ljudi in vprašal: »Je kdo v hiši?«

Nihče mu ni odgovoril. Prizor je bil tako strašen, da so ljudje stali in gledali kot okamneli.

Ilić pa ni pomišljal. Pokril si je oči z rokami in se pogladi v plamene. Ljudje so ga začeli svariti, klicali so ga, naj se vrne — hiša je gorela kot plamenica...

Ilić pa je začel kljub strašni vročini in dimu preiskovati sobe v goreči hiši. Tri so bile prazne, četrta pa zaklenjena. Z nogo je butnil v vrata in vdrl v sobo. Na postelji je ležala 77-letna starka. Ko je ušla mladeniča v uniformi, je zavpila: »Denar mi bo zgorel!«

Ilić jo je odnesel do omare in počakal, da je z drhtečimi rokami pobrala svoje prihranke. Nato si jo je zavihtel na hrbet in planil proti izhodu. Ko je prišel z njo na cesto, se je od njega kadilo. Izročil je starko ljudem, se polil z vodo in stekel nazaj v gorečo hišo ter rešil še pralni stroj...

Treba je priznati, da si je Tihomir pošteno zaslužil odlikovanje!

Majsko žrebanje pri Kreditni banki Celje za vlagatelje vezanih hranilnih vlog!

V pošteve za žrebanje bodo prišli vsi tisti vlagatelji vezanih hranilnih vlog, ki so že ali še bodo do konca meseca aprila 1969 vložili 100.000 starih dinarjev in jih vezali nad leto dni.

NAGRAD JE 151 V SKUPNI VREDNOSTI 8.000.000 STARIH DINARJEV.

KREDITNA BANKA
CELJE

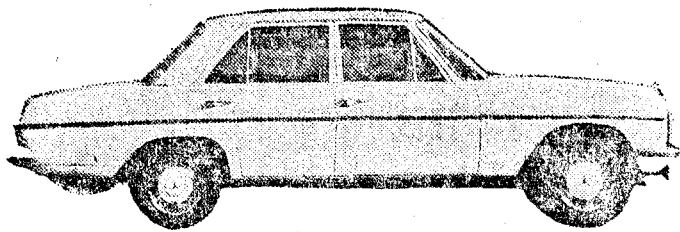

175 NAGRAD

VELIKEGA NOVOLETNEGA

NAGRADNEGA ŽREBANJA

KREDITNE BANKE IN HRANILNICE LJUBLJANA

V štiri mesečna nagradna žrebanja KREDITNE BANKE IN HRANILNICE LJUBLJANA so vključeni varčevalci vezanih hranilnih vlog, stanovanjski in kmetijski varčevalci, ki namensko varčujejo po pravilnikih banke ter lastniki vezanih deviznih računov, ki bodo imeli do 31. decembra 1968 2000 N-din z odpovednim rokom nad 1 leto. Postanite in ostanite redni varčevalec Kreditne banke in hranilnice ljubljanske, kjer ste poleg ugodnih pogojev varčevanja udeleženi še pri nagradnem žrebanju Kreditne banke in hranilnice vsake 4 mesece.

NAGRADE:

- 1 OSEBNI AVTO MERCEDES
- 14 MOPEDOV »TOMOS«
- 50 ROČNIH AVTOMATIČNIH UR DARWIL — MODEL 1968
- 50 KOLES PONY — ROG
- 50 BRIVNIKOV ISKRA — BRAUN SIXTANT

»ŽIČNICA«

LJUBLJANA, TRŽAŠKA 49
tovarna strojev,
strojnih in transportnih naprav,
livarna barvnih kovin

PROJEKTIRA, IZDELUJE IN MONTIRA

- lesno obdelovalne stroje in sušilnice za lesno industrijo
- naprave za preizkušnjo zavor, kakor tudi druge stroje in strojne naprave
- odliva odlitke barvnih kovin v kokilah in pesku

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM VSE NAJBOLJŠE ZA NOVO 1969. LETO!

BORCI — GRADITELJI INDIVIDUALNIH HIŠ!

PRISKRBITE SI PRAVOČASNO OPEČNE IZDELKE.

- Ljubljanske opekarne vas obveščajo, da v svojih obratih izdelujejo preko cele zime vse vrste opečnih izdelkov.
- Posebno priporočamo modularni blok.

Vse informacije daje prodajni oddelek, Ljubljana, Cesta na Vrhovce 2, telefon 61-965 in 61-805.

ZAHTEVAJTE PONUDBE IN CENIKE!

VISOKO KVALITETNA
SODOBNO EMBALIRANA

**kdor
res
pozna**

DANA
KOVANJE PASTILSKIN SPECIALITET

KOLEKTIV

HOTELA »TURIST«

V LJUBLJANI, DALMATINOVA 13

z obrati:

- restavracija »ZLATCROG«
ZUPANČIČEVA 9
- gostilna »DALMACIJA«
TRUBARJEVA 23
- TURIST EXPRESS
TRG OF 14

čestita delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za novo 1969. leto in se toplo priporoča vsem za naklonjenost in obisk tudi v novem letu. Vsak gost nam je drag — z enako pozornostjo vas pričakujemo v novoletnem razpoloženju

Jogi®

JOGI ZA LAHKO NOČ

ZA VAS, KI STE
ZAHTEVNEJŠI
IN VAS RADO ZEBE
SO KOT NALAŠČ BLAZINE IN
VZGLAVNIKI JOGI —
SPALI BOSTE NA TOPLEJŠEM,
UDOBNEJE, ZADOVOLJNEJŠI ...

JOGI VZGLAVNIKI
80 x 60 in 60 x 40 cm.
— Polnjeni so s pu-
hinom in poliesters-
kimi kosmiči. —
Obdržijo vedno isto
obliko.

JOGI BLAZINA
»D«
190 x 90 cm. — Pol-
njena je s puhom
in industrijsko vato,
ki odlično izolirata
toploto.

Izpolnite in pošljite na: MEBLO - NOVA GORICA

POŠLJITE MI BREZPLAČNO PROSPEKT O VZMETNICAH »JOGI«

IME IN PRIIMEK

NASLOV

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE
ZLATE IZDELKE

SOCIETA

"DARWIL"

GENERALNO SVICARSKO ZASTOPSTVO
TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

- NUDI PO SVETOVNIH KONKURENCNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata.
- PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!
- NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR DARWIL in ARETTA.

Ure zramke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji.

Misli na mejniku

Bržkone bodo poznejši zgodovinarji zapisali, da je bilo leto 1968 eno najbolj nemirnih in nevarnih po koncu druge svetovne vojne. Svet je znova zašel v hladno vojno in znova se je očineje pokazala tendenca svetovnih super sil — Združenih držav Amerike in Sovjetske zveze — da sami odločata o usodi drugih, manjših in slabotnejših narodov. In to ravno v letu, ko smo slavili dvajsetletnico deklaracije o človeških pravicah.

Dogodek leta z večjo časovno razsežnostjo, kot jo omejuje beseda »dogodek«, je vsekakor Češkoslovaška. Januarja se je začel v Pragi velik politični preobrat, stara politična ekipa z Novotnim na čelu je bila zamenjana, na čelo države in partije so prišli novi, prožnejši, naprednejši ljudje, ki so želeli spraviti Češkoslovaško na pot demokratizacije družbe, naprednejša in konkurenčnega gospodarstva in večje samostojnosti glede na druge države vzhodnega bloka. Takšen premik je zbudil zaskrbljenost v Sovjetski zvezi, Poljski, Bolgariji, kjer so še najbolj konservativni v socialističnem pogledu in kjer so se vodstva zbalala, da bi češkoslovaški zgled skušali posnemati pri njih doma. Tako se je avgusta zgodila največja sramota za socialistični svet: na Češkoslovaško je prikorakala »priatelj-ska« vojska, da bi zatrla »kontrarevolucijo«. Odslej se je deželi bojujejo za to, da bi se vsaj nekoliko ostresli tujega vpliva in da bi ohranili vsaj nekaj pridobitev tako imenovane praške pomladi.

Amerika se je še naprej opletala in otepala s starimi problemi: vietnamska vojna, notranji nemiri. Januarja se je začela silna ofenziva sil FNO Južnega Vietnama, zaradi neuspehov so ZDA zamenjale poveljnika svojih sil v Vietnamu, naposled

pa uvidele, da se je treba pogajati. Pariška mirovna pogajanja, ki sicer niso še nikamor pripeljala, so najprej potekala med predstavniki Washingtona in Hanola. Tik pred predsedniškimi volitvami je predsednik Johnson ukazal prenehati bombardirati DR Vietnam in v Pariz so prišli tudi predstavniki južnovietnamske FNO in saigonskega režima. Vsi štirje so skoraj enako nepopustljivi in težko je napovedovati, da bo mir kmalu zamenjal vojno.

Sodobna družba v ZDA je zabredla v težave. Desničarske in nazadnjaške sile se znova krepijo in Amerika še vedno ne more rešiti svojega starega problema, rasne neenakosti. Zunanji znamenji te notranje razcepjenosti sta gnusna atentata na črnškega voditelja Martina Luthra Kinga ter predsedniškega kandidata Roberta Kennedyja, človeka, ki sta si prizadevala za rešitev notranjih težav Amerike in sodobnejšo družbo. Prav preobrat v predvolilnem boju so desničarsko usmerjenost potrdili: najmočnejši kandidati so bili blede in neodločni Johnsonov podpredsednik Humphrey, nekdanji Eisenhowerjev podpredsednik in stari lovec na čarovnice in nasprotnik komunizma Nixon ter »ameriški Hitler«, nazadnjaški rasistični politik z Juga Wallace. Nixonova svetovna politika je velika uganka, zakaj ravno pri Ameriki smo bili že nekajkrat razočarani zaradi razlike med besedami in dejanji predsednikov.

Dva »podegovana« problema leta 1968 sta kriza na Bližnjem vzhodu in vojna v Nigeriji, prav tako znamenji prizadevanj super sil, da bi si pribojevali (in obdržali) vplivna področja. Prizadevanja predstavnikov OZN Jarringa za izboljšanje položaja na Bližnjem vzhodu so bila jalova, vojna se nadaljuje v nezmanjšani obliki, Amerika in njene zahodne zaveznice pa so zaskrbljene, ker Sovjetska zveza izkorišča položaj in krepi svoje sredozemsko ladjstvo.

Krvava nigerijska vojna, ki po žrtvah presega vietnamsko, nima konca prav tako zaradi vmešavanja velesil. Nekajkrat napovedana končna zmaga nad upornim Biafro se je sprevrgla v še hušje prelivanje krvi in vojna v Nigeriji je samo odraz položaja vse Afrike, prebujajoče se celine, ki se zaradi tujega vmešavanja nikakor ne more osamosvojiti in zaživet v miru: vojaški udari se vrstijo na vseh koncih, kot zmerom in povsod pa trpi nedolžno ljudstvo.

Značilnost tega leta so nemiri mladine, demonstracije na vseh koncih, od Mehike do Poljske, od ZDA do Francije. Najhušje obliko je ta upor dobil maja v Franciji. Zaradi dokajšnje zaostalosti francoskega gospodarstva in nezadovoljstva so se študentom pridružili tudi delavci in velikanska splošna stavka je ohromila gospodarstvo in potisnila frank v krizo. De Gaulle je frank sicer trmoglavno rešil pred devalvacijo, vendar je njegova rešitev trenutna, zakaj spremeniti bo treba ves svetovni monetarni sistem in glede tega Zahod mirno čaka, da se Nixon naseli v Beli hiši. Tudi v Franciji se je položaj spremenil v korist desnice, saj neenotna levica s socialisti in komunisti na čelu ni znala pritegniti ljudstva, tako da je bila na parlamentarnih volitvah hudo poražena. Pozno jeseni se je položaj v Franciji spet začel slabšati in novi študentski nemiri kažejo, da de Gaulle in njegovim ne gre vse od rok, kot bi si želeli.

Eden redkih svetlih trenutkov leta je bila sklenitev sporazuma o neširjenju jedrskega orožja. To naj bi bil eden izmed drobni in težavnih korakov na poti do prihodnje popolne razorožitve, ki si jo svet tako želi. Toda ravno invazija Češkoslovaške je te želje hudo prizadela. Slišati je, da namerava novi predsednik ZDA krepiti raketen obrambo države in prav gotovo v Sovjetski zvezi vojaški strokovnjaki ne bodo odlašali z ustreznim odgovorom.

Kitajska stopa po poti, ki si jo je začela ob začetku kulturne revolucije, toda že tako pomanjkljivi viri informacij dajejo slutiti, da ne gre brez hudih notranjih spopadov in obračunavanja. Položaj se spreminja in tako smo bili zadnje čase priča rahlega zblizevanja med ZDA in Kitajsko, dasiravno so nekoč poznali napovedovali, da bi se ZDA in ZSSR utegnili združiti iz strahu pred kitajsko nevarnostjo. Politika pač ne izbira sredstev.

Latinska Amerika se še zmerom ne more znebiti vzdevka »nemirni kontinent«, zaradi vmešavanja ZDA pa je zatrt vsak poskus usmeritve v levo. Državni udari so tradicija Latinske Amerike in vse kaže, da se bo nasilna pot na desno nadaljevala. Dokaz za to je skoraj tiransko ukrepanje brazilskega predsednika ob koncu tega leta.

Skoraj ni minil teden, da nas v letu 1968 ne bi presunila ali prestrašila kakšna neprijetna politična novica. Tako je dolar zašel v težave, funt je v krizi, grška vojska hunta še naprej vlada po svoje, na Portugalskem so dobili novega predsednika vlade, ki pa ne bo prinesel deželi nobenega napredka, Italija se je po volitvah kar pol leta otepala z vladno krizo itd.

Človek je po navadi v političnih pogledih nepopoln, optimist in tako tudi ob koncu leta 1968 niso neutemeljene lepe misli za prihodnje leto. Kljub temu se svet le zaveda, da je mogoče utišati orožje in nehati prelivati kri, da je mogoče, da povsod zavladati mir. Toda pri vsem tem optimizmu se spet oglasi črv dvoma: ali ne bo še slabše, kot je bilo?

STANE IVANČ

KULTURA IN PROSVETA

Obisk v Mestni knjižnici

Leta 1911 je delavsko, obrtno in rokodelsko društvo šentjakobske četrti v Ljubljani v hiši na Vožarskem potu ustanovilo svojo knjižnico, ki je pozneje postala znana kot »Šentjakobska knjižnica«. Ta se je selila na Stari trg, nato na Kongresni trg, da bi leta 1948 iz nje nastala Mestna knjižnica in se naselila v nekdanji Predalčevi trgovini na Gosposki št. 1.

Prav od 1948 dalje je v njej zaposlen kot upravnik (razen 20 mesecev, ko je bil upravnik Bogo Pregelj) prof. France Pengal. Zaprošili smo ga za nekaj odgovorov v zvezi z delovanjem knjižnice in zanimanjem za knjige s tematiko o naši revoluciji.

Kdo so bili ustanovitelji knjižnice, kakšno vlogo je imela in kako je knjižnica »preživel« zadnjo vojno?

Ustanovitelji so bili socialdemokrati in je zato knjižnica imela za tiste čase veliko naprednih knjig. Postala je razširjevalec socialistične misli. Ponosni smo na to, da je med našimi dolgoletnimi bralci veliko število znanih revolucionarjev in vidnih družbenih delavcev. Šentjakobska knjižnica je imela v bivši Jugoslaviji nekajkrat težave s policijo, ki je v njej iskala marksistične knjige. Te so imeli naši predhodniki skrite nekeje za policijami in četudi bi jih policija našla, bi se lahko izgovarjali, da pač niso vedeli zanje ob taki količini raznovrstnih knjig. Med vojno je pri nas služila neka tovaršnica, doma s Primorskega, ki je dobro znala italijansko. Zdad poizvedujemo, kako se je pisala in odkod je bila, toda zaman. Ko so leta 1942 pridrevli v Šentjakobsko knjižnico italijanski fašisti, da bi jo uničili, tako kot so to naredili s knjižnico v Šiški, se je spustila z njimi v pogovor in jih počasi odvrnila od njihovega naklepa. Domobranci so nas po letu 1943 pustili v miru in tako je knjižnica dočkala svobodo. Omakeževal se ni nihče izmed uslužbencev in knjižnica je lahko s ponosom zavzela svoj položaj v socialistični Jugoslaviji. Se več, večina uslužbencev je bila organizirana v OF.

● Kakšno je zanimanje med vašimi bralci za literaturo o revoluciji, zlasti o naši osvobodilni vojni?

Nekaj časa je zanimanje zares upadalo, to pa predvsem med bralci, ki so se sami udeležili osvobodilne vojne ali so ji bili priče. Zdad so nastopili drugi časi. Doraščala mladina, ki vojne ni doživela. Prav ta

mladina se za našo revolucijo, pa tudi za druge, zelo začinja zanimati. Zato opažamo zadnja leta naraščanje povpraševanja po partizanskih knjigah v naši knjižnici. Ljudje se zanimajo za take knjige, ki so izšle že davno in jih nikjer več ni. Zato bi kazalo nekatere ponatisniti. O tem povpraševanju smo pri nas že razpravljali in posredovali gradivo založbam, vendar ni bilo nobenega sadu, baje zaradi pomanjkanja denarja v založbah. Med knjigami, ki ljudje sprašujejo zanje, so tudi nekateri zelo preprosti pisani spisi, ki ob izidu niso poželi nobenega priznanja, zdaj pa jim je čas dvigniti vrednost.

Drugače imamo naše knjige razdeljene na tri vrste. Prva so tiste, večinoma nove, ki so neprestano v obtoku. V drugi so take, ki si jih bralci izposodijo dvakrat do trikrat na leto, v tretji pa take, za katere po pet let nihče ne vpraša. Te izločimo in o tem obvestimo razne znanstvene ustanove in študijske knjižnice in jim jih odstopimo, če to želijo, drugače pa jih dobijo v svoj milin. V tretji kategoriji ni nobene partizanske knjige! Izločimo vsakih 10 let, ko delamo inventuro. Tako imenovanega »šunda« pri nas nimamo.

Zdi se mi tudi, da bi bilo pri nas potrebno bolj prevajati južnoameriške napredne pisatelje, ki pišejo v španščini in portugalsčini. Na Zahodu so njihove knjige že postale moda. Znano je, da Južna Amerika vnaša in da je tam socializem na pohodu, kar se odraža v delih pisateljev. Bralci zelo sprašujejo za razna taka dela.

● Katere partizanske knjige pa boro bralci najraje?

Navadno naša knjižnica kupi po štiri izvede vsake nove knjige. Šele

potem, če je zanimanje večje in so širje izvede premalo, da bi zadovoljili bralce, naročimo več izvedov. Tako imamo Svetinove »Ukane« kar 20 izvedov, pa je tudi to premalo. Redkokdaj čaka kak izvod nekaj ur ali celo dan ali dva na polici. Nasprotno, bralci sprašujejo za »Ukane« tudi po telefonu in nam pišejo zanj. Knjižničarke morajo večkrat delati prednostno listo. V naši knjiž-

nici si bralci največ izposojajo »Ukane« in »Angliko«. Razen tega je še vedno zelo iskana Cosideva »Daleč je sonce«, pa tudi Mekindova knjiga o II. grupi odredov je stalno izposojena. Ljudje tudi radi bero Hacetova in Grabeljskova dela.

Sploh ima največ bralcev najraje realistično pisana dela, romane in povesti, pa tudi preprosto pisane spomine in dokumentarna dela.

NE VDAJ, SE FANT

»Moji spomini so bili namenjeni našim potomcem, ki naj bi se iz našega trpljenja učili ljubiti svetobno, svojo čast in domovino ter sovražiti izdajstvo in hinavščino. Učili naj bi se spoštovati delovne ljudi in borbe za svobodo, učili naj bi se braniti svobodo svoje domovine.«

FRANCE KRIŽNAR

★

Pred kratkim je v založbi zavoda »Borec« izšel knjižni prvenec Franceta Križnarja »Ne vdaš se, fant«. Za tekst, ki ga je opremil Vladimir Lakovič, je avtor prejel Kajuhovo nagrado za leto 1968.

Na 286 strah avtobiografskega zapisa spominov na vojne dni

spremijamo trnovo pot takrat komaj devetnajst let starega Franceta Križnarja. Po enoletnem delu 22 partizansko po spomlad leta 1942 aretirali in zaprli v kranjske in be- gunjske zapore. Nato so ga odgnali v zloglasno koncentracijsko tabo- rišče Dachau, kjer je bil do osvo- boditve, ko se je po več kot treh letih vrnil domov, na Okroglo pri Kranju.

Delo, ki je bilo napisano leta 1946 in ki ga avtor kaneje ni popravljal, sprva ni bilo namenjeno širši javnosti. Kot takega ga odli- kuje predvsem iskrena, prečesljivi in objektivna pripoved, kar za- služi — posebno pri tovrstnih tek- stih — pohvalo in pozornost.

Cena knjige, vezane v celo platno, je 32 dinarjev!

Goce Delčev v krogu s svojimi voditelji vstaje

Ilindenska vstaja na razstavi v Kranju

V muzejskih prostorih, ki so namenjeni razstavam o delavskem in revolucionarnem gibanju, je Gorenjski muzej v Kranju odprl zanimivo zgodovinsko razstavo dokumentov o Ilindenski vstaji, s katero je počastil letošnje jubilejno 25-letnico rojstva naše republike.

Čprav je revolucionarni dogodek zatiranega makedonskega naroda bolj ali manj znan vsakomur, vsaj iz šolskih klopi, sedaj razstavljeno gradivo preseneča domala vsakega obiskovalca, zlasti skrbno pripravljena organizacija celotnega upora z vso sestavo oblasti v okviru Kruševske republike kakor originalni dokumenti, ki so ostali ohranjeni. Na razstavi je celo nekaj dokumentov v angleščini.

Celotna razstava obsega več kot

100 panojev, v glavnem fotokopij po originalih fotografskih posnetkov, dokumentov in podobno. Vse to daje dokajšnjo možnost, da si obiskovalec ustvari vtis o veličini tega dogodka z vsem tragičnim koncem. Makedonski narod je pod vsevoltnim imperijem turških absolutistov predstavljal vse bolj izraziti primer skrajne tiranije v tistih časih, ko je kulture in družbeno razviti Evrope. Prebujajoči makedonski inteligenci ob takim razpoloženju zatiranega naroda ni bilo težko zbirati okrog VMORO (Vntrušnja makedonska revolucionarna organizacija) vse večji krog sonarodnjakov. Na čelu je bil Goce Delčev. Po večjih in manjših pripravah je na Iljin dan — 2. avgusta 1903 — izbruhnila vstaja najprej na bitolskem, zatem pa še na skopskem in solunskem območju. Vrtinec vstaje je zajel široko območje, središče pa je bilo v Kruševu. Tam je bila tudi proglašena republika z vsemi ustreznimi oblikami oblasti, sodišče, porotništva, ljudske milice in podobno. Turška vojska se je srdito pognala v te kraje. Klanje, požiganje vasi in boji na življenje in smrt so trajali polne tri mesece, preden je 200.000 do 300.000 oboroženim in podivjanim turškim vojakom uspelo ukrotiti okrog 30.000 domala golokrokih upornikov — približno sedem na enega. Obratun je bil žalosten, skrajno divjaško nasiljevalen. Skupno so bili v tem času 203 večji boji, padlo je 948 upornikov, da ne omenjamo tistih, ki so jih zatem zaprli, mučili, pobili in podobno. Po ohranjenih dokumentih je turška vojska takrat poklala in pobila tudi 1779 žena, otrok in starcev, do tal požgala 200 vasi, tako da je 50.000 ljudi ostalo brez strehe. Največja zverinitva so turški vojaki počeli okoli Bitole.

Razstavno gradivo je dobil Gorenjski muzej iz Muzeja v Bitoli. V zamenjavo pa so dali gradivo o gradovih na Gorenjskem, kar bo verjetno tudi v Bitoli vzbudilo zanimanje. — K. Makuc.

JACQUES DELARUE:

Zgodovina gestapa

Francoskega publicista Jacquesa Delarueja — mimogrede povedano, policijskega komisarja v manjšem kraju blizu Pariza — brččas ni gnala k pisanju zgodovine gestapa zgolj formalna želja, da bi podal zgodovinsko podobo nastanka, razvoja in delovanja gestapa (Geheime Staats Polizei) — nacistične tajne državne policije, temveč so ga nedvomno gnali globlji vzroki, da črno na belem, v večem spomin in opomin predstavi človeštvu ta najbolj nečloveški, pošastni policijski tvor poklicnih morilcev, ki je zavladal z nacizmom v Nemčiji, nato pa so ga z vso grozovitostjo občutile vse okupirane evropske dežele.

Čprav je nacizem v Nemčiji na gosto zapletel svoje policijske mreže že poprej, ustanovil za tako imenovane nasprotnike številna koncentracijska taborišča, ječe in bunkerje za ubijanje, se je gestapo uradno rodil z dekretom 26. aprila 1933, se pravi, nekaj mesecev po Hitlerjevem totalnem sprejemu oblasti. Duhovni oče gestapa je bil Hermann Göring, najbolj krvava kreatora med krvavimi v Hitlerjevi hierarhiji. Po rodu je bil iz visoke nemške meščanske družine. Njegov oče je bil dr. Heinrich Göring, Prus od nog do glave, Bismarckov osebni prijatelj. In naposled prvi gene-

ralni komisar nemških kolonij v jugozahodni Afriki.

Nadobudni Hermann je že v mladih letih kazal svoje vrline: ničernost in oholost, rastel v človeka brez vesti, v surovega, napihnjenega, zalitega od masti. Po pruskem običaju je postal oficir in v prvi svetovni vojni letalec — pilot. Iz vojne se je vrnil z najvišjimi vojaškimi odlikovanji; v Franciji so ga proglasili za vojnega zločinca.

Ta stvor je bil pobudnik pošasti — gestapa. Trije zlogi so zadostovali, da so prebledeli najbolj hrabri, toliko skrivnostni in bridkosti so vsebovali, zakaj gestapo je bil os nacističnega stroja, ki je pobil 25 milijonov ljudi in sejal po Evropi prah in pepel. Göringovo geslo je bilo: »Ne želim biti pravičen. Moj edini cilj je iztrebljati in uničevati, nič drugega... vendar v tem boju, v katerem vam bom zvil vrat, bom vztrajal do smrti...« Vztrajal je do mednarodnega procesa v Nürnbergu. Zgodovina gestapa — to je grozljiva zgodovina! Zgodovina milijonov žrtev! Čprav Jacques Delarue ni vključil v svojo knjigo delovanja gestapa v Slove-niji in Jugoslaviji, je v njej tolikšna obtožba in opomin, da ga mora vsakdo spoznati. Knjigo je iz francoščine prevedel Rado Jan, opremil pa Daniel Povše.

C. S.

Partizanska ljudska pesem

Hribovsko dekle

Bilo pogumno je dekle doma iz hiše hribovske, ko k nam sovražnik pridival, krivično z narodom ravnal.

Odzove klicu prva se in gre med borce pohorske, saj fantič njen že tam je bil in za svobodo se boril.

Hodila z njimi je do zmage in zopet v nove je napade, če ranjen bil je partizan, celila ga je njena dlan.

Se puško z borci je nosila, neustrašna je v boje šla — ko padel fant je njen preljudi, planila je v sovražnika.

Zabučali so vrhovi in žalostno je gozd kumel, utihnilo so ptice povke, dekletov je obraz zbledel.

Marija Kotnik

IMELI SMO
LJUDI ...

Ivan Hribar

priložnostnim delom.

Rodil se je 27. decembra 1908 v Medvohah kot sin orožnika in učitelja ročnih del. Sam se je po končani osnovni šoli učil je krogovskega pomočnika, toda zaradi bolezni je moral uk opustiti. Potem ko je odslužil vojaško službo, se je preživljal s

AK

Rudolf Golobič

ni mogel več opravljati, zato so ga premestili v ljubljansko železniško direkcijo.

Leta 1941 je stopil v vrste OF, kjer je deloval kot aktivist do jeseni 1944, ko so ga odpeljali nacisti v svoje taborišče. Toda kmalu je pobegnil in nadaljeval z delom do osvoboditve. Po vojni se je posvetil vzgoji mladeži. Služboval je na železniškem in industrijski šoli v Ljubljani, na vavenski šoli v Kamniku in na obrtni zbornici v Ljubljani. Nazadnje je vodil tudi mladinski pevski zbor na osnovni šoli v Stožicah.

V. P.

Tone Kunčič-Oskar

Dne 6. decembra je nenadoma preminil tovariš Tone Kunčič - Oskar, tajnik ZB na Bledu. Usahnili so ga mirno in preprosto, tako kot je bilo njegovo življenje. Bil je bil kakršna je bila kljub razgibanosti njegova osebnost.

Rodil se je pred ne pol stoletja kot otrok kmečke družine z desetimi otroki. Zet kot otrok je okusil revščino, se posebno očitno na Bledu, tem bogatškim letovišču. Komaj šestnajst let star se je po brezuspešnem iskanju dela znašel med židari, se izučil in se nato vsa do vojne pehal po raznih gradbiščih za skromen zaslužek. Med njim in starejšimi tovariši pa se je pletla resnica o lepši prihodnosti, za katero se je treba boriti. Leta 1941, ko so pošli prvi partizanski streli, je bil pripravljen. Vsa družina se je vključila v boj. Tone je bil sprva aktivist, nato pa borce Prekmurje brigade. Trije bratje in sestre so dali svoja življenja za svobodo, stari so trpeli v taborišču, njega pa so bifele boleznijo, lakota in mraz. Nikoli več ni bil povsem zdrav, potem ko je prišla svoboda.

Kljub temu je do zadnjega dne opravljal razne družbene dolžnosti, velikokrat nevaležne. Zato so ga sotorali in znani pospremiti na zadnji pot s čustvi najgloblje spoštovanja.

JR

Skrb za borce na Jesenicah

Oddelek za družbene službe pri občinski skupščini Jesenice je posredoval odbornikom občinske skupščine obsežno gradivo o varstvu invalidov in borcev NOV. Poročilo, tipkano na 18 straneh, podrobno razčlenjuje posamezne oblike družbene skrbi za borce in invalide NOV ter jih primerja s stanjem v Sloveniji ali pa ob enem tolmači zakonske okvire, v katerih delujejo posamezni instrumenti te dejavnosti.

Po podatkih občinskega odbora ZBZBNOV je bilo lani v jeseniški občini 2272 članov ZB, kar predstavlja 17,7 odstotka generacije stare nad 30 let. 600 borcev je že upokojenih, drugi pa se hitro bližajo času upokojitve.

Invalidnino prejema 322 vojaških vojn invalidov, 25 vojaških mirnodopskih invalidov, ortopedski dodatek prejema 27 borcev, poleg teh je še 35 uveljavljen valcev invalidskega dodatka. Za namene celotnega invalidskega varstva je bilo v jeseniški občini v zadnjih treh letih porabljenih 150 milijonov S-din.

Po republiških podatkih je v Sloveniji okrog 900 družin padlih in po vojni umrlih borcev. V jeseniški občini je 320

takih družin. Na podlagi predpisov je v jeseniški občini v letu 1962 prejelo 27 otrok padlih borcev invalidski dodatek. Od teh se jih je 26 izšlo in zaposlilo, le eden se letos prejema dajatve iz naslova invalidskega varstva. Število nepreskrbljenih otrok padlih borcev se manjša, več pa se število otrok po vojni umrlih borcev.

Da bi se izboljšalo gmočno stanje številnim udeležencem NOV, ki so zaposleni na takih delovnih mestih, kjer je njihov osebni dohodek pod povprečnimi osebnimi dohodki delavcev, je bil že pred leti sprejet zvezni, nato pa še republiški zakon o dodatku za zaposlene borce.

O upravičenosti do dodatka in o njegovi višini izda ustrežno odločbo občinski upravni organ, ki je pristojen za invalidsko varstvo. Letošnja osnova dodatka za borce v Sloveniji znaša 99.300 S-din (kdor ima manjši osebni dohodek, je upravičen do dodatka). V jeseniški občini zvezni dodatek prejema 53, republiški pa 190 borcev (podatki za leto 1967). Samo da pri branju teh podatkov ne bi prišlo do nespornosti z borci, ki to zakonsko določilo ne poznajo, naj povem, da so do tega

dodatka upravičeni le borci NOV pred 9. septembrom 1943. leta, ki imajo 15 let delovne dobe in 10 let zavarovalne dobe.

Se nekaj podatkov o zdravstvenem varstvu borcev. Letos je topliško-klimatsko zdravljenje izkoristilo 29 vojn invalidov. Posebne pravice do zdravstvenega varstva za zagotavlja republiški zakon tudi kmetom-borcem. Le-ti so po predpisu od 1965. leta dalje glede obsega pravic do zdravstvenega varstva izenačeni z ostalimi zavarovanci. V jeseniški občini je 224 kmetijskih proizvajalcev, ki so zavarovani po zakonu o kmetijskem zavarovanju; od teh je le 33 kmetov-borcev.

Pri presoji politike podeljevanja priznavalnin se vidi, da so v jeseniški občini priznavalnine nad slovenskim povprečjem. Lani je znašala povprečna stalna priznavalnina v Sloveniji 9900 S-din, povprečne enkratne priznavalnine pa 20.200 S-din. V jeseniški občini je znašala lani povprečna stalna priznavalnina 17.000 S-din, enkratna pa 24.000 S-din (za primerjavo navajam Kranj: povprečna stalna priznavalnina 15.500 S-din, enkratna pa 21.000 S-din). 1962. leta je priznavalnino v jeseniški občini prejelo 22 upravičencev, letos pa 79 upravičencev (stalno priznavalnino).

Na seji so odborniki sprejeli naslednje dopolnitev določila o priznavalninah:

»Sredstva sklada se uporabljajo za stalne in občasne priznavalnine, štipendije, za stroške pridobivanja kvalifikacij, zdravljenje borcev in za pomoč pri solanju in zdravljenju otrok borcev NOV, za žrtve fašističnega terorja in za koroške borce 1918-1919 s stalnim bivališčem na območju občine Jesenice.«

Na seji so sprejeli zaključek, naj se stori vse, da bodo vse stanovanjske zadeve borcev rešene do konca 1970. leta. Niso pa sprejeli predloga, naj bi bili borci NOV, ki gradijo lašne hiše, oproščeni prispevka za

uporabo mestnega zemljišča ter drugih dajatev, ki so v pristojnosti občine. Sprejeli pa so predlog, da se teh dajatev pri zidavi hiše oprostiti invalidi.

Poročilo in razprava na občinski skupščini sta nam le dala jasno sliko, da je na področju družbene skrbi za borce veliko narejenega in da bo ta skrb tudi v bodoče, oziroma vse dotlej, dokler bo ta skrb potrebna ljudem, ki so del svojega življenja in zdravja vzdali v temelje pri graditvi naše socialistične skupnosti.

Jože Vidic

VVI v Savskem naselju

Na letni skupščini Združenja VVI »Savsko naselje« v Ljubljani so z zadovoljstvom ugotavljali, da naša družba prek svojih predstavnikov v skupščinskih organih, zlasti še to velja za našo republiško skupščino, posveča skrb za VVI dolžno pozornost, kar se je zlasti lepo uresničilo prav letos s sprejetjem republiškega zakona o VVI. Tak posluh in ažurnost za izvajanje stališč in priporočil zvezne skupščine pa pri zveznih organih izostaja. Prisotni so negodovali nad počasnostjo zvezne uprave, ki predlogo odlašala vse o noveliranju preživelih zakonskih določil o gmočnem položaju VVI.

Člani združenja so na svoji skupščini zadovoljno ugotavljali lepe uspehe enoletnega dela. Od skupnega števila 118 članov se jih je skupščine udeležilo 72. Pred začetkom dela so učenci Osnovne šole »Boris Kidrič« izvedli priručni program, obsegajoč več pesmi, recitacij in posebno za to priložnost pripravljene recital »Hlapci...« posvečen 50-letnici smrti pisatelja Ivana Cankarja.

Iz predsednikovega poročila izhaja, da je odbor uspešno opravljal svoje naloge ob sodelovanju s socialno-zdravstveno komisijo, SZDL, RK, ZK in drugimi organizacijami naselja.

Med letom so obiskali doma, v bolnišnici oziroma v domovih 17 članov. Za dan žensk so obiskali in obdarovali vse članice, ki se zaradi bolezni osebno niso mogle udeležiti proslave in pogostitve. Na oddihu v IZRC Strunjan je bilo 35 članov. Za 10 članov je Združenje prispevalo ves prispevek, za 12 članov pa polovico. Nadaljnjih 8 članov je bilo na 21-dnevnem zdravlje-

nju. Odbor je organiziral tudi 2 družabni prireditvi s srečolovom in 2 izleta.

Tako na obnem zboru, kakor tudi že takoj ob izidu objavi v »Tribuni« t.i. »Slovenske apokalipse« so naši člani odločno obsodili blatenje NOB in povsem podprli protest, ki ga je v tej zvezi sprejel naš RO ZBZBNOV.

Po vsestranski razpravi so člani združenja za delo v prihodnje postavili te naloge:

— skrb do članov naj ostane tudi za vnaprejšnjega naloga.

— kakor hitro bo objavljen načrt novega statuta ZBZBNOV, bodo na skupnem sestanku članov razpravljali o njem.

— Pripravili bodo širši posvet z izvoljenimi delegati za republiško skupščino ZBZBNOV Slovenije in jim posredovali znane potrebe za ugodnejšo ureditev problemov VVI, med katerimi sodijo: invalidsko zakonodajo azurirati tako, da bo le-ta uspešnejša in hitreje urejala gmočni položaj VVI. Cimveč pristojnosti iz invalidskega varstva naj bi prevzele v reševanje republike.

— Zagotoviti kvaliteto proizvodnje ortopedskih pripomočkov in popolno brezplačno zdravstveno varstvo za vojaške vojne invalide. — Preučiti nevezdržnost sedanjih zakonskih določil o pokojninskem zavarovanju, ko se VVI z invalidnostjo do 50 % povsem izenačuje s popolnoma zdravim delavcem.

Prisotni člani združenja so zlasti toplo pozdravili v svoji sredini Staneta Bizjaka, sekretarja RO ZBZBNOV Slovenije in Avgusta Erjavca, tajnika Komisije za VVI pri RO ZBZBNOV Slovenije. Njuna prisotnost je zlasti pohvalna, ker sta prisotnim izčrpno odgovarjala na številna vprašanja.

Danilo Jurca

Bivši interniranci taborišča Markirch, ki je sodilo v področje uničevalnega taborišča Natzweiler, imajo odlične stike s prebivalci tamkajšnjega kraja, ki se zdaj imenuje Ste Marie aux Mines. Zlasti starejši meščani tega prijaznega in gostoljubnega francoskega mesteca so polni spominov na temne dni nemške okupacije. Navzlic trdemu policijskemu režimu, ki je vladal tudi v tem kraju pod Vogezi, je nekdanjemu mehaniku g. Lagesu uspelo slikati kolono internirancev, ki je vsak dan utrjeno odhajala in se vračala z dela v tunelu po glavni cesti mimo njegove delavnice in bencinske črpalke. Sliko je napravil skrivoma iz podstrešja. Slika je eden redkih slikovnih dokumentov trpljenja naših internirancev. — Ob posredovanju te slike nekdanji interniranci tega kraja prosijo vse preživele internirance Natzweillerja in njegovih zunanjih komand Markirch (Ste Marie aux Mines), Neckarelz, Nechaghère in Schömburg, da čimprej sporočijo svoj polni naslov z rojstnimi podatki, taboriščno številko in oznako taborišča. Obenem prosijo tako internirance kot svoje umrlih in pogrešanih za iste podatke. Podatke potrebujejo za sestavo spominskega kataloga, pa jih zato pošljite na naslov Edi Hrausky, uredništvo »Dela«, Tomšičeva 1.

DELO IN CILJI ODBORA

ZBLIŽEVANJE SOSEDOV IN UTRJEVANJE

Pogovor s predsednikom odbora ing. Pavlom Žaucerjem

Vprašanje:

Kakšne pobude so vas vodile pri ustanovitvi odbora koroških partizanov in kakšne cilje zasledujete?

ODGOVOR:

Na srečanjih redno slišimo očitke, da smo se pozno spomnili in začeli s takim načinom dela. Posebno koroški partizani so se čutili odmaknjeni, mnogi tudi za postavljene in pozabljene. Ti občutki so se porajali tudi iz nepravilnega vrednotenja in podcenjevanja NOB na Koroškem. Bistveno drugačni pogoj — prebivalstvo dveh narodnosti, vpliv germanizacije, neizdatna in neučinkovita skrb in pomoč matičnega naroda in države slovenski manjšini na Koroškem med obema vojnoma, močnejši vpliv in zapletenost po nacizmu, odsotnost organizacij KP, izseljevanje in odliv moškega prebivalstva zaradi večletnih mobilizacij v nemško vojsko itd. so bili odločilni vzroki za nastanek naše skupnosti NOB na Koroškem.

Vendar se je v letih 1943-1945 NOB na Koroškem široko razmahnila in se razvila v množično antifašistično borbo slovenskega in avstrijskega prebivalstva. Oživljanje tradicij te skupne borbe, prenašanje borbenih izročil mlademu rodu na obeh straneh meja, zbiranje in urejanje zgodovinskega gradiva in s tem doprinos pravilnemu vrednotenju NOB in antifašistične borbe na Koroškem, so bila vodila in cilji pri ustanovitvi odbora koroških partizanov v Ljubljani.

Vprašanje:

Kdaj je bil ustanovljen odbor koroških partizanov, katere enote zajema, kakšna je njegova dejavnost?

ODGOVOR:

Po skoraj enoletnem sestajanju koroških partizanov klubskega značaja je bil 7. aprila 1967 imenovan iniciativni odbor, ki je 14. maja 1967 ob podelitvi prvega dodatka v Ravnah na Koroškem prerasel v odbor koroških partizanov v Ljubljani. Naš odbor je formiran po teritorialnem principu in zajema vse bivše koroške partizane, borce in aktiviste, kurirje, tehnike in sanjevalce, ki živijo v Jugoslaviji. V Avstriji namreč že vsa po vojna leta deluje Zveza koroških partizanov s sedežem v Celovcu.

Lani spomnili smo sestavi okviri, dolgoročni program dela. Poleg osrednjega odbora v Ljubljani so bili v lanskem letu organizirani 4 področni odbori in sicer za Gorenjsko in Kranjsko, za Meziško, Dravsko in Mislinsko dolino v Ravnah na Koroškem, za Savinjsko dolino v Mozirju in za mariborsko območje v Mariboru. Podelitve domoljubov v 10 občinah so bile povezane z uspešnimi tovariškimi srečanji, enako tudi srečanje ob spominskih dnevih v Solčavi, Mežici, Javornskem Rotu in na Veliki planini. Teh srečanj so se udeleževali ne le nekdanji koroški partizani, ampak tudi prebivalstvo z obeh strani meje. Posebej moram povedati, da se naših srečanj v velikem številu udeležuje mladina. Znaten prispevek k poznavanju stvarnosti v borbenih dneh na Koroškem so dale razstave »Koroška v borbi« v Solčavi, Mežici, Jesenicah in v Celju, ki so jih pripravili muzeji ljudske revolucije iz Celja, Kranja in Slovenjegra. Razen naštetih prireditvev je odbor razvil intenzivno propagando in drugo dejavnost, se pripravljati na založniško delo in izdal pet števil informativnega glasila »Vestnik«.

25. obletnica zgodovinsko pomembnih dogodkov koroškega partizanstva je bila primerno obeležena z vrsto uspešnih prireditvev in dejavnosti, ki so bile izvedene v »Spominskem letu koroškega partizanstva 1968«.

Vprašanje:

Kakšno je sodelovanje z Zvezo koroških partizanov v Celovcu?

ODGOVOR:

Z Zvezo koroških partizanov v Celovcu najtesneje sodelujemo v vsej dobi obstoja naših dveh organizacij. Upoštevajoč okolnost, da sta to dve samostojni organizaciji s podobnimi nalogami in cilji, vendar v dveh sosednjih državah, iščemo primerne oblike in načine za koordiniranje skupnih akcij, za dopolnjevanje delovnih programov in izmenjavo izkušenj. Tak način skupnega dela je ob vsestranskem zadovoljstvu obrodil lepe uspehe v preteklem spominskem letu koroškega partizanstva. Doseženi uspehi in izkušnje nas obvezujejo na trajno in poglobljeno delo tudi v bodoče.

Vprašanje:

Kako je z založniško dejavnostjo odbora?

ODGOVOR:

Založniško dejavnost smo od vsega začetka posvečali posebno pozornost. Da se po podlignem letu obstoja odbora še ne moremo pohvaliti z izdanimi publikacijami, bo verjetno razumljivo in opravičljivo. Precej je storjenega pri zbiranju, urejanju in obdelavi materiala. Sklenjena je pogodba s tov. Loizetom Pozunom za pisanje zgodovine NOB na Koroškem. Prvi zvezek te zgodovine, za obdobje 1941 do konca 1943, naj bi izšel spomladi 1970. leta.

S posebno zavzetostjo in ljubeznijo pripravljamo knjigo za mladino z delovnim naslovom »Koroška čitanka«. Citanka naj bi posredovala mladini na Koroškem in pri nas, pa tudi vsakemu prijatelju Koroške, oris Koroške, pregled življenja in stvaritev Koroških Slovencev v preteklosti in sedanjosti. Uredniški odbor z glavnim urednikom univ. prof. dr. Vladimirkom Klemenčičem zavzeto išče sodelavce in zbira gradivo. Knjiga bo izšla leta 1970.

Razen teh knjig načrtuje OKP še več aktualnih izdaj bodisi v lastni založbi ali v sodelovanju z drugimi ustreznimi činitelji.

Za stik s koroškimi partizani, ki živijo po vsej Sloveniji, pa tudi v drugih krajih države, izdaja odbor informativno glasilo »Vestnik«. Omembe vredna je 3. številka z življenjskimi šestimi narodnimi heroji, koroških partizanov in aktivistov oziroma borcev, ki so bili tesno vezani z NOB na Koroškem. To številko »Vestnika« smo poslali vsem šolam v 10 domoljubnih občinah z namenom posredovanja tradicij NOB mladi generaciji, kot gradivo za pouk domoznanstva in za različne spominske proslave, vezane na NOB na Koroškem.

Vprašanje:

Kakšnega pomena je podelitev domilica koroškim partizanskim enotam v 10 občinah?

ODGOVOR:

Ob ustanovitvi se je naš odbor obrnil s prošnjo za podelitev domilica na občinske skupščine občin, ki mejijo na Koroško oziroma so bile zaledje za NOB na Koroškem. Z velikim razumevanjem in pripravljenostjo so občinske skupščine občin Dravograda, Jesenic, Kamnika, Kranja, Mozirja, Radovljice, Ravnah na Koroškem, Slovenj Graeca, Skofje Loke in Tržica sprejele odloke in pripravile srečanja koroškim partizanom ob priliki slovesnega podeljevanja domilica.

V nekaterih mejnih občinah že doslej beležijo lepe uspehe na področju sodelovanja prebivalstva z obeh strani meje na kulturnem, športnem, turističnem in drugih področjih, nekatere občinske skupščine so se razvile zelo uspešne stike z občinami v Avstriji. Računamo, da bodo odslej vse domoljubne občine tako sodelovanje še bolj razvijale, medsebojno izmenjavale izkušnje in razširile stike na vseh možnih področjih. S tem bodo na najbolj neposreden in uspešen način pomagale naši manjšini na Koroškem, odstranjevale stare pregrade, doprinasle k odprtosti meje in uresničevanju

Dvajsetletnica ustanovitve športnega društva Invalid v Ljubljani

Te dni praznujemo športniki — invalidi 20-letnico obstoja svojega športnega društva. Naši prvi organizacijski pogovori o ustanovitvi ŠD Invalid so stekli na enosteznem kegljišču pri »Šestici«. Pobudnik ustanovitve društva je bil Franc Taurer-Plahun

V začetku nas je bilo le šest kegljačev. Trenirali smo enkrat v tednu po štiri ure, in tako smo počasi spoznali pravila tega športa ter se tehnično izpopolnjevali za čim hitrejšo samostojno nastopanje na kegljiščih. Štrelsko družino je vodil Stanko Jakša, šah pok. Mirko Očepek, namizni tenis Janko Colnar. Te športne panoge pa so se vadile v prostorih glav-

pa tudi v drugih republikah. Tako imamo danes aktivna športna društva v Mariboru, Slovenjem Gradcu, Celju, Ptuj, Zagorju, Trbovljah, Izoli, Novi Gorici, Kopru, Kranju, Trzinu, Kočevju in Domžalah.

V prvih mesecih po ustanovitvi so naše sekcije štele le malo invalidov-športnikov. Že v letu 1949 pa smo organizirali več prijateljskih športnih sre-

gradbenega podjetja Gradis v Malenškovi ulici v Ljubljani, smo organizirali še sekcijo balinarijev. Invalidi-športniki smo se v teh dvajsetih letih v vseh športnih disciplinah uveljavljali širom po Jugoslaviji in prvi dajali smernice in pobudo za rekreacijo invalidov. Izdelali smo prvi Pravilnik po kategorijah invalidnosti, ki je bil tudi zdravniško utemeljen. Prav zaradi dobre organizacije in nenehne dela nekaterih naših aktivnih športnikov in svetovalcev nam je uspelo obdržati še danes invalidski šport na visoki tekmovalni ravni, saj imamo v naših vitrinah več kot dvesto pokalov, več deset plaket in drugih praktičnih daril. O tem govore tudi številni članki v našem časopisu, radiu in televiziji, zlasti pa v bivšem In-

validskem vestniku, ki je bil tedaj naša moralna moč kot informator naših začetkov. Tudi današnji TV 15, ki objavlja naša športna poročila, nam je vedno v oporo. Ob 20-letnici svojega delovanja naj omenimo še to, da je danes registriranih 136 invalidov-športnikov, da gojimo šest športnih panog, da vključujemo v naše vrste tudi invalide dela in invalide od rojstva. Ta športna družina se športno in tehnično nenehno izpopolnjuje.

Se vedno pa se v naših klubih srečujemo s težavami, ki jih ne moremo odpraviti. Se danes nimamo v Sloveniji invalidi-športniki urejenega sistema stalnega in enakomernega dotoka finančnih sredstev za športno dejavnost. Odvisni smo

od dobre ali slabe volje tistih forumov, ki odločajo o skromnem deležu finančnih sredstev. Nujno bi seveda bilo to vprašanje urediti vsaj ob tej pomembni obletnici našega športa, kajti zadnje čase samo žitarice in zaradi pomanjkanja sredstev ne moremo uresničiti svojega letnega programa.

Zahvaljujemo se vsem aktivnim športnikom in tudi tistim, ki so že onemogli zaradi slabega zdravlja, a so v teh dvajsetih letih vložili v invalidski šport mnogo truda in prizadevnosti. Kot veteran želim, da bi naša športna dejavnost širom po Sloveniji še nadalje uspevala kot doslej in dosegala lepe športne uspehe.

VINKO BOVCON

MELI SMO LJUDI ...

JOŽETU BERGANTU V SLOVO

Ljubljani je planine, gozdove, tišino. Bil je član lovske družine Stoli. Tistega dne je odšel s skupino lovcev na lov na game. Zvižgal in prepeval je po pobočju Karavank. Zvečer je v lovski koči pod Stolom skuhal lovske večerje. Med veselimi kramljanjem so preživeli večer in nato trdo zaspali. Zjutraj so šli zopet na lov. Potožil je, da se ne počuti dobro. Ko je pri večerji popil skodelico čaja, je legel na posteljo. »Jože, ali boš še čaja?« so ga vprašali lovci. Odgovor ni bilo. Menili so, da je zaspal. Nekdo ga pocukal za ramo in vprašal: »Jože, ali ti je kaj boljše. Ali ti prinesem čaj?«

Jože je bil mlajši. Umrl je s smehom na ustih. Kot bi dejal, saj ni tako strašno umreti. Polnočni je iz lovske kočice s pobočja Karavank krenil v dolino žalosten pogrebni spreved ...

Jože Bergant je bil rojen v Zgornji Suhi pri Zelenikih. Že 1942. leta je začel aktivno delati za narodno osvobodilno vojsko kot obveščevalac, zbiral pa je tudi hrano za našo vojsko. Marca 1944. leta se je priključil Prešernovi brigadi, kjer je bil mitraljezec, kasneje pa intendant 3. bataljona Prešernove brigade. Septembra 1944. leta je bil premeščen v Jeseniško-bohinjski odred, kjer ga ponovno srečamo kot intendanta bataljona in pomočnika intendanta odreda.

Po vojni je vse do upokojitve delal v železarni Jesenice, najprej kot delavec, nato kot delovodja. Bil je prizadeven družbeno politični delavec. V treh mandatnih dobah je bil član delavskega sveta železarn Jesenice, trikrat pa član upravnega odbora. Od leta 1957. do 1963. leta je bil poslanec Gospodarskega zbora skupščine SRS, od 1963. leta do 1967. leta pa je bil odbornik skupščine občine Jesenice. Bil je zelo dober poznavalec razmer na področju socialnega in zdravstvenega varstva. Zadnje čase je čutil, da se za letno bolezen. Toda kdo bi slutil, da bo smrt prišla tako hitro in nepričakovano. Niti odločbe o pokojnini ni prejel, niti dinarja pokojnine ni zapravil, čeprav se je tako veselil, da bo še dolgo hodil na lov ...

Pokopali so ga na pokopališču na Breznicah pri Zirovnici. Ob odprtem grobu so se od njega poslovili Pavel Lotrič v imenu občinske konference ZK, Rado Pintar v imenu krajevnega odbora ZB Zirovnica, Miha Hostnik iz železarn in Ciril Jalen v imenu lovske družine Stoli. Ostal nam bo trajno v spominu! J. V.

ŠESTI KURIRČKOV FESTIVAL

Dne 17. decembra se je v Mariboru začel VI. »Kurirčkov festival« z uvodnim govorom predsednika Ivana Potrča in predsednika mariborske občinske skupščine Mirka Zlendera.

Naslednjega dne so skupine pisateljev, pesnikov in oficirjev mariborske garnizije obiskale skoraj vse šole v Mariboru in okolici ter brale in pripovedovale.

Teg dne so v razstavnem salonu »Rotovž« odprli razstavo »NOB v otroški likovni predstavi«, ki bo trajala do 7. januarja 1969, spada pa prav tako kot ostale manifestacije v okvir festivala. Prek razpisa so bile vse slovenske šole pozvane, naj pošljejo prispevke svojih učencev. Toda odzvalo se je samo 24 šol, ki so skupno poslale 530 del. Od tega jih je žirija izbrala za razstavo 196. najboljša pa bo

po končani razstavi nagradila s knjižnimi nagradami. Vsa dela bo po končani razstavi prevzelo v varstvo Društvo likovnih pedagogov v Mariboru.

Veliki čas, kakršna je bila naša osvobodilna vojna in revolucija, vedno zapusti sledove še za dolga stoletja v spominu ljudi. Tako živijo dogodki med zadnjo vojno tudi v glavah pokolenja, ki se je rodilo tudi deset let po vojni, seveda na podlagi pripovedovanja ljudi, ki so vojno doživeli, filmov, knjig in slikovnega gradiva. Zanimivo pa je to, da otroci zelo pogosto uporabljajo motive o nasilju okupatorjev kot npr. streljanje talcev, požiganje vasi, izgon prebivalstva itd.

Ze po slikah lahko sodimo, kako mladi rod doživlja sedanjost in kakšen odnos ima do boja svojih staršev. Lahko bi ga zajeli v nekaj besed: Spoštovanje in s tem želja po posnemanju.

Dne 19. decembra se je začel delovni plenar s osrednjo temo »Književnost NOB v periodičnem tisku«. Z referati so nastopili mnogi znani pisatelji, pesniki in strokovnjaki za pisano besedo, tako iz Slovenije kot tudi iz drugih republik.

Profesorica Darja Kramberger je razpravljala o reviji »Kurirček«, ki je začela izhajati leta 1961 z izključno nalogo približati otrokom osvobodilno vojno z literarnimi besedili, spomini in raznimi podatki. Zadija leta so začele v revijo pridirati tudi sodobne teme. V prvih letnikih so opisani mnogi resnični dogodki, ki so pomenili

ne poljedelskih strojev. Na to je odvetnik odgovoril, da bi toliko poljedelskih strojev nihče ne plačal. Lingeus ga je zavrnil: »Ali ste že kdaj slišali o dolarju, ki so ga plačali Turki ali Grki za oborožitev svoje armade? Države si pustijo orožje darovati in Amerika ga plača redno njihovim podjetjem.« Odvetnik mu je pritril in menil, da je prav to razlog, da so v oboroževalni industriji prav tisti ljudje, ki imajo zelo veliko denarja.

Johann Müller, Dunaj

Vsak strel pomeni dobiček

Že dolgo je znano, da pri vseh oboroženih sporih in vojnah mednarodna oboroževalna podjetja dobro zaslužijo. Trgovina z orožjem je celo najbolj dobičkonosna. Največkrat pa ni mogoče zvedeti kako to gre. Trgovanje z orožjem je zavito v strogo tajnost.

Mlademu dunajskemu uredniku Petru M. Lingeusu pa je pred kratkim uspelo intervjuvati zahodnonemškega odvetnika nekega velikega ameriškega oboroževalnega koncerna iz Liechtensteina. Uspeh je senzacionalen. Ta oboroževalni koncern je v švicarski oboroževalni industriji udeleženec z velikanskimi zneski, a v Švici so pred kratkim imeli velik škandal zaradi orožja, ker je, v nasprotju s švicarsko nevtiralnostjo, podjetje Bührli in Orlikon dobavljalo orožje tako Egiptu kakor tudi Izraelu. Toda pri tem je šlo za topove, ki jih je že leta 1945 plačala Hitlerjeva vlada, a jih ji zaradi konca vojne niso mogli več dostaviti. Sedaj pa so z njih samo odpilili kljukaste križe in jih prodali drugič — toda ne zadnjič.

Egiptjani so kupili puške pri ameriškem podjetju, ki jih je prek nevtralne Švice dobavilo drugi deželi, odkoder so jih poslali v Egipt. Med vojno z

Izraelom so Egiptjani izgubili večino teh pušk, ki jih pa Izraelci niso mogli uporabljati. Zato jih je ameriško podjetje odkupilo za sramotno ceno — seveda zopet preko neke nevtralne dežele. Puške so lepo očistili in jih ponovno, prek neke druge dežele prodali Egiptu. Vse to izgleda kot človekoljubje, vsi soudeleženci zaslužijo, a podjetje ima pri vsem tem večkratni dobiček.

Odvetnik je vse to pojasnil dobesedno: »Vidite, pri vsem tem obtoku je obviselo nekaj milijonov mark. To pa imenujemo trgovino.«

Med intervjujem v mercedesu 300 z brezličnim telefonom, na zasneženih cestah proti Zürichu je odvetnik izjavil, da za vojne ne odgovarja oboroževalna industrija, marveč politiki. Menil je: »Za nas je kak narod zanimiv, če lahko plača orožje. V najbolj idealnem primeru si stojita nasproti dva do zob oborožena, toda vedno z najnovejšim orožjem. Velikih vojn pa ne maramo. Če pride do vojne, razbijajo vso industrijo in nimajo denarja za nakup orožja.«

Novinar Lingeus meni, da bi bilo koristneje namesto milijonov topov izdelovati milijon

VELEBLAGOVNICA
nama
● priporoča potrošnikom hiter, sodoben in cenen nakup vseh potrebščin, za sebe, za družino, za dom in za gospodinjstvo;
● potrošnikom nudi blago na obročno odplačevanje;
● za tuje kupce je v hiši menjalnica.
LJUBLJANA

Potrošniki lahko izbirajo blago v poslovalnicah:

TRGOVSKA HIŠA, Ljubljana, Tomšičeva 2
BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO, Ljubljana, Wolfova 1
KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana, Čopova 7
BLAGOVNICA NAMA, Škofja Loka, Kidričeva ulica 1a

KOROŠKIH PARTIZANOV PRIJATELJSKIH VEZI

nju politike dobrih, prijateljskih odnosov dveh sosednih držav.

S podelitvijo domicila pa so občinske skupščine sprejele tudi obveznost, da bodo finančno podprle izvajanje delovnega programa našega odbora.

Vprašanje:

Razni nacistični in šovinistični krogi v Avstriji očitajo koroškim partizanom, da so se bojevali za priključitev dela Koroške k Jugoslaviji. Na Koroškem so se v vrstah NOV bojevali pripadniki raznih narodov, tudi Avstrijci. Kakšen je bil prispevek koroških partizanov v boju za svobodno in demokratično Avstrijo?

ODGOVOR:

Med obema vojnama je bila naša manjšina v Avstriji izpostavljena nasilni in nasilni germanizaciji. Z anšlusom leta 1938 je prenehala Avstrija, z okupacijo Jugoslavije leta 1941 pa je padla meja na Karavankah. Nacistem se ni več zadovoljeval le z brutalnimi oblikami germanizacije, spominimo se le gesla »Kämpfer sprich deutsch«, temveč je začel z nasilnim izrebljevanjem Slovencev na Stajerskem, Koroškem in Gorjskem. Slovenski narod se je uprl in se je z orožjem v roki v vrstah OF in pod vodstvom KP boril proti okupatorjem in za združenje vseh Slovencev.

Koroški Slovenci so se enakopravno borili v vrstah NOV ramo ob rami z ostalimi jugoslovanskimi narodi na strani zaveznikov. Koroški partizani smo s tem doprinali svoj delež tudi pri osvoboditvi Avstrije, obenem pa je koroški partizanstvo budilo demokratično in osvobodilno silo med Avstrijci ter je tako oborožena borba koroških Slovencev prerasla v skupno, široko antifašistično fronto na Koroškem.

V času NOB so koroški Slovenci doživeli pravi prerod in so si pridobili legitimno za svoj nekdanji obstoj, za svojo narodno bistnost in za svoje svojstvo, polno narodno življenje. Pozornost političnega in vojaškega vodstva slovenskega naroda za razloj in razmah partizanstva na Koroškem in neposredna pomoč gorenskih in stajerskih partizanov pri razvoju NOB na Koroškem je bila najbolj konkretna in najbolj izdatna pomoč, ki so je kdakoli bili deležni koroški Slovenci od matičnega naroda. Z oboroženo borbo so Koroški Slovenci pokazali ne le svojo narodno zavest in življenjsko silo, ampak so pred vsem svetom izprijali svojo demokratično, napredno antifašistično priпадnost.

Ob razdeljevanju interesnih sfer so v smislu moskovske sodi razen konferenčne veliki zavezanci po vojni ponovno celo Koroško prisodili Avstriji. Z mirovnim pogodbo iz leta 1955 pa je Avstrija obvezana, da prizna narodnostne pravice slovenski manjšini na Koroškem in hrvaški manjšini na Gradiščanskem.

Vprašanje:

Kako lahko nekdanji koroški partizani, tako tisti, ki živijo v Jugoslaviji, kot tisti, ki živijo v Avstriji, po svoje prispevajo k sožitju obeh narodov na Koroškem, Slovencev in Avstrijcev, ter k stabilnemu prijateljstvu med dvema sosednjima državama?

ODGOVOR:

Skrb in pomoč matičnega naroda in države za normalen, svobodni in enakopraven razvoj naše manjšine na Koroškem ter z druge strani izpolnjevanje obveznosti Avstrije do manjšin, sprejete z mednarodno pogodbo, sodi med pomembne vzajemne zavezanosti, zumevanja in sodelovanja med Avstrijo in Jugoslavijo. Odnos do manjšine in njenih pravic je preizkusni ka-

men demonstracije in humanizma, je odraz kulture vsakega naroda, je merilo plemenitosti in srčne kulture vsakega Avstrijca.

Uresničevanje medsebojnega zaupanja in spoštovanja, življenjskega in razumnega urejanja problemov, ki so skupni dvema sosednjima državama, še posebej pa skupni prebivalstvu, z obeh strani meje, je bilo priznано in potrjeno kot koristno tudi z najvišjih mest tako ob obisku našega predsednika tov. Tita v Avstriji kakor tudi ob nedavnem obisku predsednika republike Avstrije g. Jonasa v naši državi.

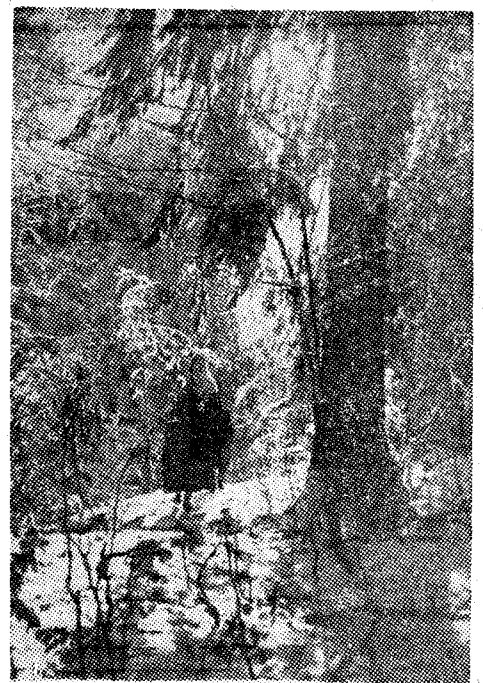
Da naj postane manjšina most za zблиžanje dveh narodov in držav je gotovo iskrena želja vsakega koroškega partizana, ne glede na to, kje danes živi. Tovariške vezi skovane med antifašistično borbo se vkljub obdobju enega četrstoletja niso razhajale. Dobro obiskana srečanja nekdanjih koroških partizanov v zadnjem času, katerih so se številno udeleževali prebivalci z obeh strani meje, nekdanji soborci, sodelavci, pa tudi mladina, kažejo, da so partizani najbolj učinkoviti činitelji zблиževanja, ker je pač njihov krog poznanstev in prijateljev najširši.

Koroški partizani z zadovoljstvom podpiramo politiko vlad Jugoslavije in Avstrije za čimboljše sodelovanje naših dveh držav na vseh možnih področjih, ker se zavedamo, da s tem doprinasmo politiki miru v svetu in izpolnjevanju ciljev, za katere smo se borili. Želimo, da bi prav nekdanji partizani veljali kot oporni mostu za zблиževanje dveh prijateljskih narodov in držav.

Koroški partizani, ki živimo v Jugoslaviji, pa se trudimo, da bi dopolnjevali prizadevanja organov in institucij, ki imajo na skrb manjšinske vprašanja tako, da bi skrb matičnega naroda za koroške Slovence postala vseljenska, vsenarodna skrb in da bi pomoč manjšini postala prisotna v vsem našem družbenem življenju in dogajanju.

V Smarjskih Toplicah, 5. decembra 1968

Ing. Pavle Zaucer

Sneg za partizane ni bil samo neprijeten, temveč tudi izdajalski, ker je pušal sledove...

...VAŠ VRT
VAŠA PLANTAŽA
VAŠA SHRAMBA

S2

Sadije zelenjava
Ljubljana

KOVINSKO PODJETJE

»Kovinoservis«

Unec pri Rakeku

- Izdelujemo jeklene konstrukcije, strojne naprave, stroje in orodje. Izdelujemo tudi transporterje in transportne vozičke za lesno industrijo, razpršilne šobe za lepila.
- Po naročilu opravljamo mehansko obdelavo na stružnicah, rezkalnih in skobelnih strojih ter stiskalnicah do 35 ton pritiska.

SE PRIPOROČAMO
IN ŽELIMO PRIJETNO PRAZNOVANJE OBČINSKEGA PRAZNIKA OBČINE CERKNICA VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM IN OBČANOM

**Gradbeno
podjetje
Slovenj Gradec**

čestita

vsem delovnim ljudem
in poslovnim prijateljem
za novo 1969. leto

GRADIMO STANOVANJA ZA TRG
IN OPRAVLJAMO VSA DRUGA
GRADBENA DELA

**Cementarna
Trbovlje**

čestita

delovnim ljudem in poslovnim prijateljem ob vstopu v novo 1969. leto in želi nadaljnega plodnega medsebojnega poslovnega sodelovanja.

IZDELUJEMO
PRIZNANI PORTLAND
CEMENT

Cestno podjetje Maribor

Vzdrževanje, rekonstrukcije
in modernizacija cest I., II. in III. reda
ter gradnja novih sodobnih cest
in komunikacij

POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM LJUDEM
VOŠČIMO ZA 1969. LETO

TOVARNA
IZOLACIJSKEGA
MATERIALA

IZOLIRKA

Ljubljana – Moste

Ob železnici

izdeluje materiale za

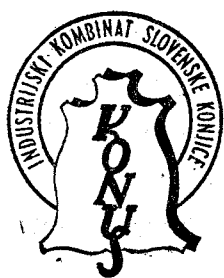
HIDROIZOLACIJO, za GRADNJO CEST,
PROTI KOROZIJI, ZA TERMO, AKUSTIČNE
ter ELEKTRIČNE IZOLACIJE

Gozdarstvo in lesna industrija

NAZARJE

- ŽAGAN LES IGLAVCEV IN LISTAVCEV
- GRADBENO POHIŠTVO (OKNA, VRATA)
- VSE VRSTE EMBALAŽE

Za cenjena naročila se priporoča delovni kolektiv in želi delovnim ljudem in poslovnim prijateljem vso srečo in zadovoljstvo v 1969. letu!

KONUS

INDUSTRIJSKI KOMBINAT
SLOVENSKE KONJICE
Mariborska 12 - Jugoslavija

tel. 063 — 75 000

PROIZVAJA
V LASTNIH SPECIALIZIRANIH EKONOMSKIH ENOTAH:

USNJE:

Popoln asortiment podplatnega, tehničnega in gornjega usnja, vse vrste lak-usnja, umetno usnje, kozje in ovčja usnje za obutveno in oblačilno predelavo.

TEHNIČNO KONFEKCIJO:

Opetnice, pogonsko jermenje, usnjene in plastične pikerje, celoten izbor utenzilij za tekstilno industrijo in specialno jermenje »EXTREMULTUS« ter konfekcijo zaščitnih sredstev.

KRZNO:

Plemenita krzna domače in uvožene divjačine in vse vrste jagnječjega krzna.

OBLAČILNO KONFEKCIJO:

Krznene plašče in druge izdelke iz plemenitega krzna, usnjeno oblačilno konfekcijo v bogati izbiri modnih krojev in najsodobnejši kakovostni izdelavi ter vse vrste copat.

Naši proizvodi — jamstvo za kvaliteto!

PRODAJALNE IN PREDSTAVNIŠTVA:

- »KONUS-KRZNO« Nova Gorica, Tolminskih puntarjev 2
- »KONUS« Ljubljana, Masarykova 7
- »KONUS« Celje, Trg V. kongresa 6
- »KONUS — KRZNO« Maribor, Ulica 10. oktobra 5 in Gosposka ulica 7
- »KONUS« Ptuj, Miklošičeva 1
- »KONUS — KRZNO« Beograd, Knez Mihajlova 47
- »KONUS« Beograd, Rajičeva 12
- »KONUS — ZAŠČITA« Beograd, Nikole Spašića 2
- »KONUS — KRZNO« Novi Sad, Ulica narodnih heroja 10
- »KONUS« predstavništvo Zagreb, Bogišićeva 22

»SVIT«

KAMNIK

● KERAMIČNI OBRAT

elektrotehnični porcelan, steatit, porcelanske tekstilne utenzilije, dekorativna keramika

● KEMIČNI OBRAT:

polirne, brusilne paste, čistila, lepila, tesnila, politure

● MODELIT:

gumbi, pohišveno okovje, polyester profili, plastične rolete

● IMPREGNACIJA:

izolacijski material iz tekstila in papirja

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM

ISKRENE ČESTITKE ZA NOVO, 1969. LETO

Prijetno boste pričakali Novo leto,

če obiščete Lendavo

Na razpolago vam bodo

- GOSTIŠČE »PARK«, ki nudi tudi prenočišča
- TERMALNO KOPALIŠČE »TERMA« v Petišovcih;
- KOLIŠČE »BOBRI« Doinja Bistrica
- KOLODVORSKA RESTAVRACIJA »KOLODVOR« LENDAVA in drugi obrati

Prijazno vas vabi kolektiv

gostinskega podjetja »PARK«, Lendava

Tobačna tovarna Ljubljana
poslovna enota v TOLMINU

čestita

cenjenim potrošnikom
in poslovnim prijateljem
in želi plodnega sodelovanja
tudi v letu 1969

TRGOVSKO PODJETJE

»ZARJA«, Šoštanj

želi

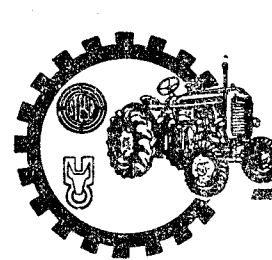
vse najboljše v 1969. letu
in mnogo poslovnih uspehov
poslovnim prijateljem
in delovnim kolektivom

Občinska skupščina Postojna

in družbeno-politične organizacije

čestita

občanom, kolektivom in poslovnim prijateljem ob prestopu
v novo leto 1969, od katerega vsi upravičeno pričakujemo
nadaljnjih delovnih uspehov

Obrtno podjetje za remont kmetijske mehanizacije in motornih vozil

Murska Sobota

Kroška cesta 46

Telefon št. 21-321 — Tekoči račun pri Narodni banki 519-1-91 — Poštni predal 41

Opravljamo: generalna, srednja in tekoča popravila na kmetijski mehanizaciji in motornih vozilih. Izdelujemo kabine in razne naprave v kovinskem oddelku. Opravljamo terensko servisno službo. Servisi: ITM, ZMAJ, 14 OKTOBAR, ZASTAVA, OPEL, DKW, RENAULT, VOLKSWAGEN — Tehnični pregledi.

»LIKO« - Vrhnika

IZDELUJE IN NUDI:

- KOMPLETNA VRATA IN NOTRANJA KRILA ZA OPREMO VSEH NOTRANJNH PROSTOROV IN POSLOVNIH OBJEKTOV
- HRASTOVA VHODNA VRATA TER VSE VRSTE PARKETOV

POSLOVNIM PARTNERJEM IN DELOVNIM LJUDEM PRISRČNO
ČESTITAMO ZA NOVO 1969. LETO

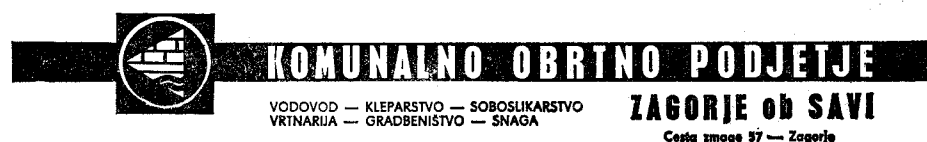
IZLETNIK, Celje

poslovalnice v:

VELENJU, MOZIRJU, KRŠKEM, KRAPINI,
HRASTNIKU IN ŠOŠTANJU

- organizira izlete, ekskurzije in prevoze po ožji in širši domovini ter ogled turističnih in športnih prireditev.
- Za organizirane skupine poseben popust! Za organizirane skupine programi po želji! Za organizatorje dajemo popust.
- Vsi programi v poslovalnicah Izletnika.

POTUJOČEMU OBČINSTVU IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO SREČNO IN USPEŠNO NOVO — 1969. LETO

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO
ČIM USPEŠNEJŠE NOVO LETO 1969

Tovarna kovinske galanterije

LJUBLJANA, TOLSTOJEVA 44

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM, KOLEKTIVOM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA NASTOPAJOČE
NOVO LETO 1969 IN ŽELI NADALJNJIH PLODNIH USPEHOV
IN SODELOVANJA

TRGOVSKO PODJETJE

»MODA«

CELJE, Prešernova 27

S POSLOVALNICAMI:

- VOLNA, PREŠERNOVA 7
- VESNA, CANKARJEVA 2
- MANUFAKTURA, CANKARJEVA 1
- SOLČAVA, PREŠERNOVA 9
- BABY, TRG V. KONGRESA 11
- DROGERIJA, PREŠERNOVA 4
- TORBICA, PREŠERNOVA 7
- IN POSLOVALNICA DEFEKTNEGA
BLAGA, TOMŠIČEV TRG 9

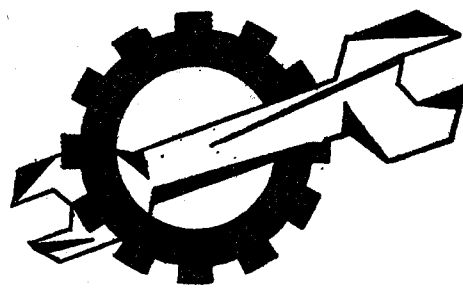
NUDI CENJENIM POTROŠNIKOM MANUFAKTURNO
BLAGO, GALANTERIJU, FOTOMATERIAL,
KOZMETIKO IN VOLNO

Za novoletni nakup se priporoča delovni kolektiv
in čestita delovnim ljudem in poslovnim
prijateljem za 1969. leto

OBRITNO PODJETJE

Klemos

LENART (v Slovenskih goricah)

nudi cenjenim strankam in odjemalcem proizvode in storitve:

- GALANTERIJSKEGA IN GRADBENEGA KLJUČAVNICARSTVA
- ALUKOVINSTVA
- GALVANSKE OBDELAVE (cinkanje, niklanje in kromanje)
- GIBLJIVE CEVI VSEH VRST
- CEVI ZA PREDNAPETI BETON
- AVTOMEHANSKE STORITVE

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM VSE NAJBOLJŠE
V LETU 1969

»Vrvarna«

LJUBLJANA, Trubarjeva 29

IZDELUJEMO:

- ZIMO
- JUTO
- GRADL
- POHIŠTVO
- PERESA
- VRVI VSEH DIMENZIJ
- TEKAČE
- ŠČETKE

Naše izdelke imamo vedno
na zalogi

Delovnim ljudem in poslovnim
prijateljem
mного uspehov v 1969. letu

Predilnica

Litija

IZDELUJE
PRVOVRSTNO PREJO

POSLOVNIM PARTNERJEM
IN DELOVNIM LJUDEM
VSE NAJBOLJŠE
V NOVEM LETU 1969

VELETRGOVINA

Potrošnik

MURSKA SOBOTA

vabi cenjene potrošnike,
da si za novo leto,
ki je pred durmi,
nakupijo pri nas vsega,
kar jih bo mikalo

S »srečno v novo leto«
vas pričakujemo

PANONIJA — Murska Sobota

INDUSTRIJA KOVINSKE GALANTERIE

izdeluje:
vinogradniške škropilnice
nahrbtna razpršilca
brzoparilnike
kotle za žganjekuho
razne izdelke za gospodinjstvo in široko potroš-
njo:
stiskalnico za krompir, aparate za pasiranje s 3
vložki, posode za odpadke s plastičnim vložkom,
posodo za premoč, sesalke za gorilno olje, pi-
semske nabiralnike, garderobne omare in drugo
Naše izdelke prodajajo vse trgovine z železnino,
specializirane trgovine za kmetijsko mehaniza-
cijo in zadrage!

Zahtevajte povsod izdelke z oznako »Panonija«,
ki jamči solidno kakovost!

OBRITNO
KOMUNALNO PODJETJE
LENDAVA

Opravljam vsa komunalna
dela na področju
lendavske občine

Srečno in zadovoljno 1969. leto
želi kolektiv.

TOVARNA

»Sukno« Zapuže

pošta

BEGUNJE NA GORENJSKEM

PROIZVAJA

- tkanine iz česane
in mikane volnene
preje
- lobne in odeje vseh vrst
in kvalitet

SREČNO NOVO LETO!

Skupščina
občine
Lenart
v Slovenskih
goricah

PRISRČNO ČESTITA
VSEM OBČANOM
IN DELOVNIM
KOLEKTIVOM OB VSTOPU
V NOVO 1969. LETO
IN ŽELI
NADALJNJIH USPEHOV
PRI DELU

**SKUPŠČINA
OBČINE MURSKA
SOBOTA z družbeno
političnimi
organizacijami**

ČESTITA OBČANOM ZA NOVO 1969. LETO IN ŽELI OBILO ZADOVOLJSTVA
IN NAPREDKA NA VSEH PODROČJIH DRUŽBENE IN GOSPODARSKE
DEJAVNOSTI

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

»Vegrad«

VELENJE

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
OB VSTOPU V NOVO 1969. LETO
Z NAJBOLJŠIMI ŽELJAMI ZA NADALJNJE PLODNO
SODELOVANJE

OPRAVLJAMO DELA NA VISOKIH IN NIZKIH GRADNJAH

Kovinoplastika Lož

IZDELUJEMO KARNISE ALUMINIJASTE, ELUKSIRANE
V ZLATI IN OREHOVI BARVI

Jadran — Ohrid — Zagreb

DOLŽINE:

1500 mm	1800 mm	2000 mm
2500 mm	3000 mm	3600 mm

NUDIMO PREK TRGOVSKE MREŽE PO UGODNI CENI

»TIKI«

ELEKTRO STROJNO
PODJETJE
LJUBLJANA, Aleševčeva 52

čestita
poslovnim prijateljem,
kolektivom
in delovnim ljudem
z najboljšimi željami
v novo 1969. leto

PRIZNANI IZDELKI
Z OZNAČBO »TIKI«
SO NAJBOLJŠI GARANT
ZA NAŠE PROIZVODE

Gozdno gospodarstvo Postojna

ŽELI SREČNO,
USPEŠNO IN ZADOVOLJNO
NOVO LETO 1969
KOLEKTIVOM,
POSLOVNIM PRIJATELJEM
IN DELOVNIM LJUDEM
EKSPLOATACIJA
GOZDNEGA BOGASTVA,
NEGA IN OBNOVA GOZDOV

TRGOVSKO PODJETJE

,Napredek'

DOMŽALE

VABI NAŠEGA
DELOVNEGA ČLOVEKA
V SVOJE PRODAJALNE
NA BOGATO IZBIRO
BLAGA.
CENE KONKURENČNE,
POSTREŽBA SOLIDNA

VOŠČILOM ZA NOVO 1969. LETO,
KI JIH BOSTE PREJEMALI
TE DNI, PRIDRUŽUJE
TUDI NAŠ DELOVNI KOLEKTIV

Podjetje za poštno- telegrafski in telefonski promet

LJUBLJANA, CIGALETOVA 15

SREČNO, ZADOVOLJNO
IN USPEŠNO
NOVO POSLOVNO LETO 1969
VSEM DELOVNIM LJUDEM
IN KOLEKTIVOM PTT
PODJETIJ

IZVRŠUJEMO
POŠTNO-TELEGRAFSKE-
TELEFONSKE USLUGE

Lesna industrija

»JAVOR«

PIVKA

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM
IN KOLEKTIVOM ZA NOVO 1969. LETO
IN ŽELI POSLOVNIM PRIJATELJEM
OBILO DELOVNIH USPEHOV

Združeno podjetje za PTT promet

LJUBLJANA, CIGALETOVA 15

čestita
vsem delovnim ljudem,
poslovnim prijateljem
in kolektivom
ptt podjetij Jugoslavije
in želi mnogo
poslovnega uspeha
v nastopajočem 1969. letu

agro

Ljubljana, Črtomirova ul. 8, tel. 315-126
315-495

Gradnja kmetijskih objektov,
objektov živilsko-predelovalne
industrije
in objektov družbenega standarda
Hidro in agromelioracije
Vodovodi
Nizke gradnje za kmetijstvo
Vzdrževanje in generalna popravila
težke gradbene mehanizacije

VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM
IN DELOVNIM LJUDEM
PRISRČNO VOŠČILO
ZA NOVO 1969. LETO

»KLI«

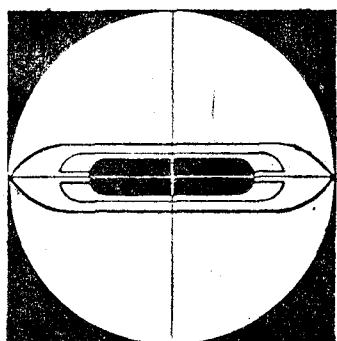
LOGATEC

KOMBINAT LESNO PREDELOVALNE INDUSTRIJE
PROJEKTANTI — GRADBENIKI!

- Pri projektiranju in gradnji stanovanjskih objektov uporabljajte naša ka-
- kovostna suhomontažna vezana okna in balkonska vrata.
- Zasebnim graditeljem nudimo iz naše stalne zaloge te izdelke temeljno
- pleskane.
- Stalno v zalogi tudi esslinger rolete iz letvic, prevlečenih s plastiko, in
- platnene zavese.

VSEM CENJENIM STRANKAM, POSLOVNIM PRIJATELJEM
IN DELOVNIM LJUDEM NAŠE NAJBOLJŠE ŽELJE V LETU 1969

utensilia

TOVARNA TEKSTILNIH POTREBŠČIN

UTENSILIA

LJUBLJANA, DOLENJSKA CESTA 83

IZDELUJE
VSE VRSTE KVALITETNIH
TKALSKIH
IN PREDILNIŠKIH UTENZILIJ

VSEM POTROŠNIKOM,
DELOVNIM KOLEKTIVOM,
POSLOVNIM PARTNERJEM
IN PRIJATELJEM
ŽELI ZA NOVO LETO 1969
VELIKO USPEHOV

VELETRGOVSKO PODJETJE

Kovinotehna

CELJE

- KVALITETA
- TRADICIJA
- IZKUŠNJE
- USPEHI

TERMO- ELEKTRARNA ŠOŠTANJ

ŽELI SREČNO
IN ZADOVOLJNO NOVO
1969. LETO
VSEM DELOVNIM LJUDEM,
KOLEKTIVOM
PREDVSEM PA POSLOVNIM
PRIJATELJEM
V NOVO 1969. LETO
STOPAMO Z NOVIM ELANOM

»EL»»» za potovanja

volna

INDUSTRIJA
VOLNENIH IZDELKOV
LAŠKO

- TEKSTIL, KI JE OBLEKEL
POL EVROPE
- TEKSTIL ZA VSAK ČAS
IN SLEHERNO PRILOŽNOST

SREČNO IN USPEHA POLNO
1969. LETO

»MANUFATURA«

trgovsko podjetje — uprava
LJUBLJANA, Trubarjeva 27

s poslovalnicami:

- »CICIBAN«
Miklošičeva 22
- »PRI JOŽETU«
Vodnikov trg 2
- »PRI VODNJAKU«
Ciril-Metodov trg 21,
- MANUFATURA
na Titovi 18, Čopovi 3 in
Trubarjevi 1

priporoča cenjenim potrošnikom ugo-
den nakup za novoletne praznike in
želi vsem srečno, uspešno in zado-
voljno novo leto 1969.

Splošno gradbeno podjetje

»Pomurje«

MURSKA SOBOTA

- opravlja vsa dela na vi-
- sokih in nizkih gradnjah
- solidno, v dogovorjenem
- času in po konkurenčnih
- cenah

Gradbincem, poslovnim prijate-
ljem in delovnim ljudem želimo
vse najboljše v letu 1969 in se
priporočamo za koristno in plod-
no sodelovanje.

CESTNO PODJETJE CELJE — LAVA 42

ŽELI SREČNO IN ZADOVOLJNO TER USPEŠNO
NOVO POSLOVNO LETO 1969 DELOVNIM KOLEKTIVOM
IN VSEM DRŽAVLJANOM

OPRAVLJAMO VSA VZDRŽEVALNA DELA NA CESTAH I., II. IN III. REDA
— IZVRŠUJEMO DELA NA REKONSTRUKCIJAH CESTNEGA OMREŽJA
IN DELA NA NOVOGRADNJAH

GORNJA RADGONA - elrad

PREDSTAVLJAMO VAM NAŠ PROIZVODNI PROGRAM:

Televizijske antene — UKV-antene — Specialne antene — Teleskopske
avto-antene — Teleskopske antene za tranzistorje — Montažni pribor za
TV, UKV in avto-antene — Naprave za skupne antene — Frekvenčne
pretvornike za TV — Visoko frekvenčne kable za TV in UKV

V NOVEM LETU 1969 SE TOPLO PRIPOROČAMO CENJENIM POTROŠNIKOM

OBČINSKA SKUPŠČINA MOZIRJE IN DRUŽBENO POLITIČNE ORGANIZACIJE

ŽELI SREČNO, ZADOVOLJNO IN USPEŠNO NASTOPAJOČE LETO
1969 VSEM OBČANOM IN DELOVNIM ORGANIZACIJAM Z ŽELJO
PO NADALJNJI KREPITVI MATERIALNE BAZE NAŠE SOCIALI-
STIČNE DRUŽBE

»GRADNJA«

GRADBENO PODJETJE
IZ ŽALCA

OPRAVLJA

VSA GRADBENA DELA
VSEH VRST SOLIDNO
IN PO KONKURENČNIH
CENAH

POSLOVNIM PRIJATELJEM
IN DELOVNIM LJUDEM
PRISRČNO ČESTITAMO
ZA NOVO 1969. LETO

DELIKATESA

TRGOVSKO PODJETJE
LJUBLJANA, TRG MDB 11

Z OBRATI:

- SKLADIŠČE,
Gregorčičeva 3
- PAKIRNICA KAVE,
Wolfova 8
- PREDELOVALNICA,
Roška 11 a
- KAVA Nazorjeva,
Cankarjeva 12 in
- BIFE Celovška cesta 72,
Mestni trg 17,
Miklošičeva cesta 6
Pogačarjev trg 2
Titova cesta 10
Titova cesta 28
Trg MDB 12
Trg revolucije 8

čestita vsem delovnim ljudem — po-
trošnikom za novo leto 1969 in se
toplo priporoča za obisk v času no-
voletnih nakupov

OBRTNO GRADBENO IN PROIZVODNO PODJETJE

»OLJKA«

ŠMARTNO OB PAKI

- opravlja vsa gradbena
in mizarska dela
- proizvodnja apna
- izdelava
zaščitnih sredstev
- tapetniški izdelki

Poslovnim prijateljem in delov-
nim ljudem se toplo priporočamo
za naklonjenost tudi v letu 1969.

MLINOPEK

PODJETJE ZA PROMET
IN PREDELAVO ŽIT TER
MLEVSKIH IZDELKOV

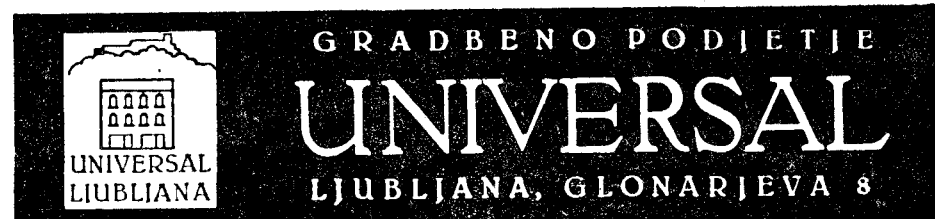
MURSKA SOBOTA,
Lendavska 53

Z OBRATI:

- PARNA PEKARNA,
GREGORČIČEVA 11
- OBRAT MLIN
BAKOVCI in
- SKLADIŠČE
LOLE RIBARJA

nudi trgovski mreži in potrošnikom
kakovostne mlevske izdelke, kruh in
olje.

OBILO ZADOVOLJSTVA
IN USPEHOV V LETU 1969.

TELEFON: HIŠNA CENTRALA 310-170 — DIREKTOR 311-830 — TEHNIČNI
ODDELEK 311-123 — SERVIS 317-478 — TEKOČI RAČUN PRI NARODNI BANKI
LJUBLJANA, ŠTEVILKA 501-1-777

- NOVOGRADNJE, FASADE, ADAPTACIJE
- VODOINSTALATERSKI, KLEPARSKI, MIZARSKI
SERVIS

POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM LJUDEM
VSE NAJBOLJŠE IN MNOGO USPEHA V NASTOPAJOČEM
LETU 1969

TOVARNA AROM IN ETERIČNIH OLJ, CELJE

- AROME ZA RUM, LIMONADE,
SLADOLED, PECIVA
- SADNE PASTE
- AROME ZA GOSPODINJSTVO
- KONCENTRIRANE AROME
ZA BONBONE

- NEŠKODLJIVE BARVE ZA PIJAČE IN ŽIVILA
- AMILNI ALKOHOL ZA ANALIZO MLEKA
- OLJA ZA PARFUME, KOLONJSKE VODE, KREME
IN DRUGE KOZMETIČNE PROIZVODE
- TOPILA
- ETERIČNA OLJA

SREČNO, ZADOVOLJNO IN USPEŠNO POSLOVNO LETO 1969

FRANC STAUDEKAR

Ob 50. obletnici bojev za osvoboditev severnih krajev Slovenije

General Maister je z mobilizacijo popolnoma uspel. Vojska njegovih prostovoljcev se je z dneva v dan večala. Prihajali so z vseh strani. Iz okolice Maribora, iz Dravske doline, s Pohorja. Iz Ormoža in Ljutomerja jih je pripeljal poseben vlak. Po mariborskih ulicah se je razlegalo veselo petje in vriskanje. Med Slovenci se je dvignila narodna samozavest, pri malodušnejših pogum. Poveljnik celjskega pešpolka, nadporočnik Sancin, pa je prav ta čas poslal Maistru dve četi prostovoljcev pod poveljstvom nadporočnika Viktorja Rodeta, tako da se je Maister čutil v mestu že bolj varnega.

Zelena garda in Maistrovi prostovoljci so se že od vsega začetka grdo gledali in je prišlo med njimi večkrat do streljanja, toda ko je 18. novembra patrulja zelene garde ustrelila Maistrovega prostovoljca Vauhniko, je Maister spoznal, da je prišel skrajni čas, da zeleno gardo razoroži, ker mu je postajala ne le v mestu samem, marveč tudi spričo podpore iz Avstrije, čedalje bolj nevarna.

Zato je Maister 22. novembra pozval v meljsko vojašnico manjše število svojih častnikov, izmed katerih je izbral poveljnike oddelkov, ki bodo razorožili zeleno gardo. Zbrali so se podpolkovnika Škabar in Cvirn, major Vavpotič, stotniki Rajh, Kos, Dolar in nadporočniki Malenšek, Guštin, Gračnar in Luknar. Ko jim je razložil načrt za razorožitev zelene garde, so zaprisegli molčečnost. Maister je razdelil Maribor na štiri razoroževalne oddelke. V prvem odseku južno od Drave je vodil razorožitev stotnik Kos, v drugem odseku severno od Drave stotnik Dolar, v tretjem odseku na levem bregu Drave med Aleksandrovo (sedaj Partizansko cesto) in Milnsko ulico nadporočnik Gračnar, v četrtem odseku na desnem bregu Drave vzhodno od Tržaške ceste nadporočnik Jože Malenšek. V pripravljenosti pa sta bili dve četi prostovoljcev pod poveljstvom nadporočnikov Ortana in Pibernika, medtem ko je bilo vojaštvo v meljski vojašnici pod poveljstvom poročnika Vilka Hrena v strogi pripravljenosti. Tudi topništvo pod poveljstvom nadporočnika Kralja in poročnikov Vidmajerja in Goriška je bilo za vsak primer pripravljeno.

V času razorožitve je bil general Maister s častniki svojega štaba v telefonski centrali glavne pošte. Tja so mu poveljniki razorožitvenih oddelkov pošiljali poročila o poteku razorožitve. Na dvorišču pošte sta bila v pripravljenosti vod pešcev pod vodstvom nadporočnika Lederhasa in oddelk strojnih pušk pod vodstvom nadporočnika Lindtnerja.

Razorožitev se je začela 23. novembra ob 4. uri zjutraj in je bila okrog 5. ure z uspehom zaključena. Častnike in vojske je dal Maister po razorožitvi izpustiti.

Bil pa je skrajni čas, da je general Maister udaril po zeleni gardi in jo razorožil. Maister je 20. novembra, torej tik pred razorožitvijo, zvedel, da pripravlja zelena garda z zunanjo pomočjo napad na njegove prostovoljce. Toda Maister je načrte zelene garde in njenih zaveznikov v zadnji uri prehitel. S tem je Maister drugič osvobodil Maribor. Končal se je boj za vojaško premoč v Mariboru.

Z razorožitvijo zelene garde se je samozavest Slovencev v Mariboru in v vsem Podravju silno dvignila. Slovenska oblast se je začela naglo utrjevati in širiti. Do razorožitve je namreč zelena garda vezala skoraj vse Maistrove borbe na mariborsko področje, ki ga je neprestano ogrožala.

Dne 25. novembra sta dve četi mariborskega pešpolka pod poveljstvom stotnika Vavpotiča zasedli Spilje, ki ga je stranska železniška proga povezovala s Slovenskim Pomurjem, Radgono in Ljutomerom. Po krajšem odporu se je posadka umaknila v Ernož.

Vzmemirjena zaradi te zasedbe je grška vlada poslala k Maistru v Maribor polkovnika Passyja, s katerim je Maister sklenil znano pogodbo, ki je Maistru dajala široke možnosti za zasedbo vsega našega narodnostnega ozemlja na Slovenskem Štajerskem in Koroškem.

Tedaj pa so za Maistra nastale nove nepravilne. Ne le da ljubljanska vlada in njeno vojaško poveljstvo nista dovolila Maistru izvajanja te pogodbe, obenem so se sprožile tudi druge sile, ki so znova hudo ogrožile slovenstvo Maribora in njegovega področja. General Maister je namreč po razorožitvi zelene garde odstranil vse tiste nemške nacionalistične uradnike, ki so se sovražno obnašali proti Slovincem. Tako je zamenjal nemško uradništvo na sodišču, na pošti in železnici, ki je bilo še vedno odvisno od Gradca in njegovih odredb. Na njihova mesta je postavil slovenske uradnike. Gotovo je bilo to nevhvaležno in neprijetno delo, toda Maribor je bil slovenski in kot tak je moral imeti slovensko upravo, slovensko uradništvo. Posebno mariborski železničarji so bili nezadovoljni, da so Slovenci prevzeli oblast v Mariboru.

Toda vedeti je treba, da je bilo na vseh treh mariborskih kolodvorih, v delavnicah in v kurilnici, pri progovnih sekcijah in v materialnem skladišču ob prevratu 1918 zaposlenih nič manj kot 4070 železniških uslužbencev, večinoma Nemcev, od teh samo 15 slovenskih uradnikov in 282 drugih slovenskih uslužbencev.

Maister pravi v svojem opisu: »Vojaški transporti in naše Podravje ob prevratu 1918«, da so bile vse železničarske organizacije v Mariboru spočetka nemške. Podpirali sta jih zaradi ponemčevanja našega ozemlja nemški bojni organizaciji »Volksrat« in »Südmark«, ki sta imeli zato tudi odločilno besedo pri nameščenju in premeščenju uradnikov Južne železnice.

Zaradi zamenjave nemškega uradništva s slovenskim je nastalo med mariborskim nemštvom razburjenje. V svoje namene so vpregli železničarje in poštarije, ki so 29. novembra odposlali k Maistru svoje odposlance z zahtevo, da se morajo opravičiti vojaške straže ob delavnicah in kurilnici, da se mora odpustiti nemške sodne in poštne uradnike sprejeti zopet nazaj v službo in da je treba odstraniti slovenske železniške nadzornike. Odposlanci so generalu Maistru sporočili, da se je stavka že začela. V svojih spominih je Maister zapisal, da je upravičenost te železničarske stavke, ki je nastala zgolj iz nemškonacionalnih nagibov, odklonil in: »odposlanstvo odslovil. Ljubljanski socialnodemokratski dnevnik »Naprejek« z dne 30. 11. 1918 pa je zapisal: »V Mariboru in na Pragerskem je izbruhnila stavka nemškonacionalnega osebja železnice in pošte.«

Zakaj je ta stavka nastala, se danes mnogi sprašujejo? Večina piscev je mnenja, da je vzrok v odpustitvi nemških sodnikov in uradnikov glavne ter kolodvorske pošte. General Maister navaja kot vzrok začetek nadaljnjega osvajanja severne meje po razorožitvi zelene garde. Maister poudarja, da so imeli mariborski Nemci po razorožitvi zelene garde edino oporo v nemških železničarjih. Ker od zunaj pomoči niso mogli pričakovati, so izrabili to oporo in so na seji mariborskega občinskega sveta 28. novembra sklenili, da začnejo 29. novembra železničarji stavkati. Maister dalje navaja, da je železničarjem župan dr. Schmiederer obljubil, da jih bo med stavko mesto zalagal z živčevjem in denarjem. S stavko, ki naj bi se razširila do Zidanega mosta, so hoteli prekiniti zvezo Maribora z jugom. S tem naj bi povzročili v Mariboru splošno zmedo, ki naj bi zrušila Maistrovo vojaško moč. Maister pravi, da je bilo tiste dni javno geslo vseh nemških železničarjev v mariborskem področju: »Wenigstens bis Steinbrück.« (»Najmanj do Zidanega mosta.«)

Ko je stavka izbruhnila, so prevzeli vse glavne železniške urade v Mariboru Slovenci. Stavka je trajala 15 dni in so stavkajoči morali sprejeti pogoje, da ostane slovensko osebje na svojih mestih, da pa noben stavkajoči zaradi stavke ne bo kaznovan. Kaznovani bodo le storilci sabotažnih dejanj.

General Maister sicer piše, da je stavka nemških železničarjev v Mariboru slovenski stvari koristila, ker so mariborski Nemci »to stavko pospešili zasedbo spodnještajerskega železniškega omrežja s slovenskim osebjem, kar mu je omogočilo, da je lahko ob pravem času neovirano premikal vojaštvo za trajno zavarovanje severne meje. (Mariborski koledar 1932.)

Toda povsem drugačnega mnenja je nemški vojaški pisec, general Sigmund Knaus, ki v svoji knjigi »Osvobodilni boji v Nemški Avstriji, koroški osvobodilni boj, prvi del 1918 do 28. aprila 1919«, Berlin 1941, opisuje takratne boje na severni meji, zlasti na Koroškem, in piše pod poglavjem »Jugoslovanske zamude«, »da je imel general Maister ob koncu novembra in v začetku decembra dovolj vojaštva, da bi po zavzetju železnice Spilje—Radgona opravil tudi na Koroškem, to je, da bi zasedel tudi Celovec, Beljak in St. Vid. Koroška takrat še ni imela nobenega vojaštva, da bi se mogla postaviti po robu skupnemu napadu Maistra in Lavriča. Da so ta napad preprečili, je velika zasluga nemških železničarjev v Mariboru, ki so od 30. novembra do 12. decembra stavkali.«

Ko je bil Maister tudi te skrbi rešen, je moral misliti na utrjevanje že zavzetih postojank ob severni meji. Tam je bilo že ves čas zelo nemirno, vendar do večjih borb ni prišlo. V začetku decembra je četa Maistrovih prostovoljcev pod poveljstvom nadporočnika Bena Zeilhoferja zasedla Radgono, dva dni pozneje pa je poročnik Janko Zel zavzel Cmurjek. Nekaj dni nato so prostovoljci zavzeli še Purklo, Obrajno, Apače in Lučane, skoraj v istem času pa je nadporočnik Jože Malenšek s svojimi prostovoljci zasedel Radlje ob Dravi. S tem so bile naše glavne postojanke na severu vsaj za silo utrjene. Treba je bilo še zavzeti in zavarovati našo zemljo na vzhodu. Prekmurje še ni bilo svobodno. Tu je stotnik Jurišič, po rodu Dalmatincec, 26. decembra s 7 prostovoljci iz Medjimurja prešel pri Murskem Središču Muro, zavzel Dolnjo Lendavo, Črenševce in Beltince. Ne da bi vedel za akcijo stotnika Jurišiča, je prekmurski študent, mladi poročnik Jože Godina, v istem času začel akcijo za osvoboditev Prekmurja. Ko je Godina po zavzetju Dolnje Bistrice prodiral proti Murski Soboti, so ga napadle močne madžarske čete in se je moral umakniti na Štajersko, odkoder je v začetku januarja znova prišel v Prekmurje in se pridružil v Murski Soboti Jurišiču. Tam so ju Madžari 3. januarja ponovno napadli in sta se morala po hudem boju zopet umakniti.

Nemirna severna meja je še enkrat vzplamtela, 14. januarja je četa volkswehra iz Arveza napadla Lučane. Napad pa je četa prostovoljcev tržaškega bataljona pod poveljstvom stotnika Fabianija po hudem boju odbila.

Spomenik Kranjskim Janezom na ljubljanskih Žalah

Najhujši pa je bil napad volkswehrovcev 4. februarja 1919 na našo posadko v Radgoni. Po hudih bojih se je morala naša posadka 5. februarja iz mesta umakniti. Pri umiku so radgonski meščani iz oken streljali na naše prostovoljce. 6. februarja pa so dobili naši borci pomoč iz Ljutomerja in volkswehrovci so se morali umakniti iz Radgone. Na naši strani je v tem boju padlo 18 ranjenih pa je bilo nad 20 borcev, med njimi poveljnik, nadporočnik Zeilhofer.

Sicer so bili po novem letu 1919 še manjši spopadi, v katerih je skušala štajerska volkswehr zopet zavzeti nekatere kraje na severni meji, kakor pri Cmurjeku, Obrajni, Purkli in Apačah, vendar so bile glavne naše osvobodilne in obrambne akcije na tem področju že zaključene.

Toda po novem letu je nastala za osvobodjeni Maribor še enkrat velika nevarnost. Ameriška mirovna delegacija je poslala na Dunaj v začetku leta posebno študijsko komisijo, ki naj prouči pogoje politične razmere na področju bivše Avstrije. Delegacija je vodil Archibald Coolidge, profesor za zgodovino na harvardski univerzi v ZDA, pridružena pa sta mu bila kot vojaška izvedenca podpolkovnik Sherman Miles in poročnik King. Deželna vlada v Celovcu je to komisijo takoj po njenem prihodu povabila, naj obišče Koroško. Tudi mariborski Nemci so se vneto pripravljali na obisk Američanov. Komisija je hotela najprej vedeti za mnenje ljubljanske vlade, zato se je najprej napotila v Ljubljano. Namesto da bi ameriškim zastopnikom pojasnili naše stališče glede Koroške, pa so jima pripovedovali o naši zahodni meji, kar ju sploh ni zanimalo. Oba sta mirno poslušala in molčala, naslednji dan pa odšla iz Ljubljane. Čisto drugače pa so Nemci sprejeli komisijo v Gradcu, kjer je bila 22. 1. slavnostna seja štajerskega deželnega zbora, na katero so povabili tudi Milesa, ki se je povabilu odzval. Pozdravil ga je deželni glavar Kann, govoril pa je deželni poslanec Wastian, ki je povedal vse, da bi dokazal Američanu pravičnost nemško-avstrijskih mejnih zahtev na Štajerskem in Koroškem.

Nemci in njihovi privrženci so v Mariboru in ostalih osvobojenih predelih ob severni meji in na Koroškem razvili silno agitacijo za priključitev teh krajev k Avstriji. Pred prihodom ameriške komisije so izobesili tisoče in tisoče nemških zastav. Podpolkovnik Miles se je pripeljal v Maribor 27. januarja 1919. Nemci so ta dan nagnali na mariborske ulice ogromne množice demonstrantov. Na stotinah transparentov so bili napis: Živela Nemška Avstrija, Maribor je nemški, mi ostanemo Nemci, živel Wilson, itd.

V strastnem sovraštvu do Slovencev so takrat spodnještajerski Nemci in nemškutarji razvneli naščuvane množice do divjega rjovenja, vmes pa so tulile sirene železniških delavnic in kurilnic. Oglušujoči hrup, vzkliki, vpitje in psovanje Slovencev je utišalo zvoke godb. Ko se je podpolkovnik Miles z generalom Maistrom pokazal na balkonu magistrata, je večtisočglava množica demonstrantov žugala s pestmi in kričala proti Maistru, Jugoslaviji in »vindišarjem« ter vzklikala nemškemu Mariboru, Wilsonu idr.

Tedaj so demonstranti pritisnili proti magistratu, ki ga je seboj težilo le 8 vojakov. Hudo razburjeni so vojaki videli pred seboj ogromno množico pobesnelih ljudi, ki so že grabili po njihovih puškah, da bi jih iztrgali iz njihovih rok. Vojaki so, umikajoč se proti zidu mestne hiše, puške krčevito stiskali in nenehno opozarjali in vpili, da bodo streljali, če se ljudje ne bodo ustavili. V svojem besenju so demonstranti enega vojaka že zbili na tla in bi ga množica gotovo pomendrala, da ga niso njegovi tovariši v največji nevarnosti z velikim trdom izveliki že popolnoma onemoglega in krvavečega.

V tem trenutku je nekdo iz množice proti vojakom ustrelil. Izstreljek je zadell konico bajoneta na puški nekakega vojaka. Drugi izstreljek iz množice pa je švignil mimo ušesa stražarja Škobca. To je bilo verjetno znamenje za splošni naval proti magistratu. Množica je še enkrat rjoveče zakričala. »Zmaga je naša, naprej!« in se zagnala proti stražarjem ob magistratu. Življenje vojakov je bilo tedaj v največji nevarnosti. Posamezni demonstranti so se še ruvali s stražarji za orožje. Drugi stražarji pa so, kolikor so še mogli dvigniti pred seboj orožje, začeli najprej svarilo streljati v zrak, nato pa, ko so segali demonstranti tudi po njihovih puškah, začeli streljati v množico. Tedaj so že v samooobrambi vseprek padali strelji. Naši vojaki so branili le svoja hudo ogrožena življenja. Padle so nedolžne žrtve, naščuvane od neizmernega sovraštva zoper osvoboditelja Maribora in severne meje, zoper vse, kar je bilo slovenskega. Razočarani in nahujskani ljudje so se razšli, večina od njih v spoznanju, da so bili zapeljani prav od tistih, ki so jim stoletja prej tanko rezali kruh in odrekli pravico do svobodnega življenja. Miles pa je ob odhodu izjavil, da ne more vzeti na znanje demonstracij z nemške strani.

Maister je ob pripravah mariborskih Nemcev slutil, da utegne ob prihodu Američanov v Maribor postati vroče. Zato je že dva dni prej izdal svojim vojakom dnevno povelje, v katerem je med drugim dejal: »Pozivam vse svoje vrle vojake, da varujete z isto močatostjo in žilavostjo severno mejo naše svete Slovenije, kakor dosedaj in da se zavedate, da gledam jaz in ves jugoslovanski narod s popolnim zaupanjem na naše veliko in odgovorno domovinsko delo. Stojte kakor skala in branite last in čast domovine! V to ime vam pošiljam svoj jugoslovanski pozdrav!«

Mariborski dogodki pa so imeli zlasti v sosednjem Gradcu velik odmev. Obstajala je nevarnost, da bo tamkajšnje vojaško poveljstvo sporazumno s celovskim podvzelo vojaške akcije za osvoboditev Maribora. Vojaško poveljstvo je že 28. januarja razpravljalo o napadu na Maribor. Vendar so nekateri razsodnejši politiki, zlasti socialni demokrati, odsvetovali napad.

In še poslednjič je bil Maribor od severnega sosedja ogrožen, ko je v začetku maja 1919, po našem umiku iz Koroške, koroška volkswehr prekoračila štajersko mejo pri Dravogradu in začela prodirati po Dravski dolini proti Mariboru. Štajerska deželna vlada pa je bila tudi tokrat zoper kakršnekoli vojaške akcije na Štajerskem in je celo protestirala proti prekoračenju štajerske meje po koroških četah. Štajersko vojaško poveljstvo je vedelo, da je bil vojaški položaj generala Maistra že močno utrjen in da bi bil uspeh njihovega podviga zelo dvomljiv.

Demonstracije od Nemcev naščuvanega prebivalstva Slovenske Štajerske proti Slovincem ob navzočnosti ameriške komisije, ko je padlo 7 nedolžnih žrtev, 24 pa je bilo ranjenih in ki naj bi Američanom pokazale nemški značaj Maribora in okolice, bi nam lahko pozneje v diplomatski borbi na mirovni konferenci v Parizu zelo škodovala. Toda poleg nasprotnikov smo imeli tudi svoje prijatelje, zlasti v Francozih, ki so vztrajali, da mora Maribor z Dravsko dolino in vsem slovenskim ozemljem proti severu, ki ga ima zasedenega slovenska vojska, pripasti Jugoslaviji.

Cetudi je vodja ameriške komisije podpolkovnik Miles kazal generalu Maistru prijazen obraz in se pred odhodom opravičil z izjavo, da ne more vzeti na znanje demonstracij od nemške strani in da je zaradi nastopa Nemcev neposredno povzročil nepravilne generalu Maistru in civilni upravi ter izrekel prepričanje, da so Slovenci v vsakem oziru sposobni za dobro in nepristransko upravo, pa je bilo njegovo poročilo, ki je vsebovalo tudi mariborske dogodke 27. januarja, precej drugačno, saj je v njem predlagal skoraj enako mejo, kakor jo je predlagala Nemška Avstrija, to je od Karavank južno od Slovenj Gradca čez Pohorje, Ptujsko polje pod Ptujem in Ormožem. Toda teritorialna komisija mirovne konference je kljub odporu nekaterih veseles prisodila Jugoslaviji vse tisto ozemlje, ki so ga imele na Slovenskem Štajerskem in v Meziški dolini zasedenega naše čete.

Tako je bil boj za Maribor in slovensko ozemlje na Štajerskem in v Meziški dolini po zaslugi odločnega in pogumnega nastopa generala Maistra in nadporočnika Malgaja in njihovih prostovoljcev ne le na vojaškem, marveč tudi na diplomatskem področju, uspešno zaključen.

Da pa tudi na Koroškem ni bil dosežen enak uspeh, pa niso krivi prostovoljci majorja Lavriča, stotnikov Martinčiča in Kneza ter drugih narodno zavednih slovenskih častnikov, ki so se hrabro borili in storili vse, da bi tam ohranili že od vsega začetka zavzeto slovensko ozemlje, marveč drugi činitelji, o katerih veliki krivdi bo pisala še zgodovina.

Več kot 350 hrabrih mladih borcev je padlo v tej prvi naši narodnoosvobodilni borbi. Njihova žrtev ni bila zaman. Tudi njim gre ob letošnji 50. obletnici takratnih bojev na severni meji zahvala našega naroda in domovine.

KONEC

VIRI:

1. Dr. Bogdan Krizman: Stvaranje Jugoslavije. Iz Istorije Jugoslavije 1918—1945. Beograd 1938.
2. Dr. Josip Mal: Slovenci v desetletju 1918—1928.
3. Zdravko Seručar, potpukovnik: Vojne akcije u Koroškoj 1918—1919. Beograd 1950.
4. Major A. Lavrič: Koroški spomini. Ljubljana 1923.
5. Poročilo nadporočnika Frana Malgaja Vojaškemu poveljstvu v Mariboru z dne 6. decembra 1918.
6. Ude Lojze: Boj za Maribor in Štajersko Podravje v l. 1918—1919.
7. Veliki rat Srbije. Knj. XXXI, Beograd 1939.
8. General Rudolf Maister: Prevrat v Mariboru dne 1. novembra 1918.
9. General Rudolf Maister: Vojaški transporti in naše Podravje ob prevratu 1918.
10. General Knaus Sigmund: Freiheitskämpfe in Deutschösterreich, Kärntner Freiheitskampf 1918—1919, I. Teil.
11. Wutte Martin: Kärntens Freiheitskampf. Weimar 1943.
12. Jofef Friedrich Perkonig: Kampf um Kärnten 1918—1920. Celovec.
13. Krassnig Franz: Völkermärkte und Unterkärnten in der Jugoslawenzeit.
14. Iz osebnih spominov pisca.

POPRAVEK

V zvezi s člankom Frana Staudekara »Ob 50. obletnici bojev za osvoboditev severnih krajev Slovenije«, ki smo ga objavili v 48. številki »TV 15«, nam je poslal poveljnik kranjskogorskih prostovoljcev Karel Šefman naslednji popravek: »Ni res, da so »volkswehrovci« 6. januarja 1919 zasedli Podkorensko sedlo, res pa je, da ga je zasedla prostovoljska izvidnica sedmih mož, ki sem jo osebno vodil. Volkswehrovska četa 80 mož pa je istega dne proti večeru zasedla vas Sirmec, zahodno od Korenskega sedla.«

STALINOV TRENUTKI ODLOČITVE

To je odlomek iz romana znanega sovjetskega pisatelja ALEKSANDRA ČAKOVSKEGA, ki opisuje resnične, zgodovinske dogodke na začetku druge svetovne vojne. Še posebno zanimivi so prizori v Hitlerjevem glavnem stanu in v Kremlju. Čakovski opisuje Stalina takega, kakršen je bil v resnici: trdovraten dogmatik, ki do zadnje minute ni verjel, da so vesti o napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo resnične

Načelnik generalštaba je prišel v spremstvu maršala k Stalinu z ne navadno važnim sporočilom. V torbi je prinesel dešifrirano vest iz kijevskega vojnega okrožja. Komendant je sporočil, da je na našo stran prebegnil nemški vojak, ki je povedal, da so v njegovi enoti prebrali ukaz o začetku vojnih operacij proti Sovjetski zvezi ob zori naslednjega dne. Vojak je izjavil, da je komunist, prijatelj Sovjetske zveze, in da se je odločil tvegati življenje, da bi opozoril Sovjetsko zvezo na nevarnost, ki ji grozi.

Poleg dešifriranega zapisa je bil v torbi tudi koncept ukaza, po katerem naj bi bile enote zahodnih okrožij v popolni vojaški pripravljenosti. Ta načrt je treba predložiti Stalinu, da bi ga preučil.

...Stal je ob zidu pod Maršovim in Engelsovim portretom ter si počasi prižigal pipo — z vžgalico je narahlo potegnil nad površino tobaka. Molče je poslušal maršalovo poročilo. Nato je z mirnim, tihim korakom stopil proti dolgi konferenčni mizi, vrgel ugaslo vžgalico v masiven bakren pepelnik, se počasi obrnil k vojakoma, ki sta stala kot odrevenela, in ju ostro vprašal:

»Pa mi lahko zagotovite, da tega vajinega begunca niso podtaknili Nemci sami?«

In hladno se je zazrl s svojimi malimi, narahlo priprtimi očmi v obraz maršalu in generalu, ki sta stala drug ob drugem.

Molčala sta.

»Ste prepričani, da to ni provokacija?« je vprašal Stalin s komaj opazno zvišanim glasom in se obrnil k načelniku štaba.

Med vsemi ljudmi, ki so obkrožali Stalina, ki so imeli dostop do njega in so z njim govorili, ni bilo niti enega, ki bi si upal odločno ugovarjati njegovi domnevi.

Kajti vsi so vedeli, da je Stalina obsedla misel o morebitni provokaciji s strani Nemcev, Angležev ali Francozov, o poskusu, da bi Sovjetsko zvezo zapletli v vojno. Ta misel je bila trdno povezana z drugo, ki se je bila že zdavnaj vkoreninila v njem — ne nasteti pasti.

Obenem pa se je zdelo vsakemu, ki je imel priložnost govoriti s Stalinom ali ga vsaj poslušati, kako govori, samo po sebi razumljivo, da Stalin ve več od njega, vidi dlje in da ima podatke, ki so samo njemu znani.

Tako je tudi tokrat logika sodelovanja s Stalinom, ki je leta utrjevala v ljudeh spoznanje o njegovi intelektualni premoči, o njegovi sposobnosti, da vidi dlje in globlje kot drugi, sili maršala in generala, ki sta stala pred njim, da potrdita njegova sumničenja za upravičena.

Toda tokrat se je zgodilo drugače.

Načelnik generalštaba je komaj opazno premaknil svojo veliko, težko glavo in energično rekel:

»Ne, tovariš Stalin. Begunec ne laže.«

Maršalu, ki je stal poleg njega, se je zazdelo, da se bo generalu zgodilo nekaj strašnega. Vedel je, da Stalin ne bo zvišal glasu, da se ne bo vznemiril, da ne bo pokazal nikakršnega znaka razburjenosti. Toda morda bo izrekel enega svojih nepreklicnih, poraznih stavkov, ki se slika kot aforizem, s katerimi je že dolgo odločal o usodi mnogih ljudi.

A nič podobnega se ni zgodilo.

Stalin je nekaj sekund molče opazoval načelnika štaba, počasi prinesel pipo k ustom, močno povlekel, se lagodno sprehodil gor in dol po sobi. Zdelo se je, da v takem položaju ne pokaže čisto naravnega razburjenja ne s kretnjami ne s rokami ne s hojo. Nazadnje se je ustavil pri drugi mizi in tiho rekel:

»Preberite svoj načrt direktive enotam.«

Načelnik generalštaba je hitro izvlekel iz torbe list papirja, se ozrl, da bi našel mesto, kamor bi odložil torbo, se približal mizi, položil torbo nanjo, nato pa se je ostro okrenil, se vrnil na svoje mesto in začel glasno brati...

Znova je zavladala tišina. Stalin je mirno stresel ostanke nezgorelega tobaka iz pipe v pepelnik, nato je odprl škatlo »Hercegovina flor«, ki je ležala na mizi, vzel iz njega dve cigareti, ju razparal, odvrnil ovoja v pepelnik in znova začel polniti pipo.

Brez naglice je spet s počasnim gibom podrsal prižgano vžgalico po površini tobaka, vdihnil dim in rekel:

»Ta direktiva je... prezgodnja. Pripravite drugo, krajšo. Njen smisel naj bo v tem, da lahko v noči 22. junija na meji izbruhnejo provokacije. Nanje moramo biti pripravljeni, toda...« postal je, zamahnil z roko, v kateri je držal pipo, ko da je odvrnil nekaj nevidnega, nato pa ponovil: »...toda ni treba reagirati.«

SESTANEK POLITBIROJA V KREMlju

...Stalin je še vedno molčal. Molčal je tudi general na drugem koncu žice, ki je stiskal v roki telefonsko slušalko kremelske »vertuške«, da ga je bolelo, v mislih pa je doživljal vse tisto, kar se je zgodilo v Stalinovem kremelskem kabinetu pred dvanajstimi urami.

»O čem zdaj premišljuje, o čem?« je skušal nestrpno doumeti general.

Stalin pa je na pol oblečen sedel na divanu, ki je rabil za posteljo, se nagnil nad telefonsko mizico in čutil, kako ga nekakšna ogromna teža pritiska vse niže in niže k tlom. Telefonsko slušalko je spustil na mizo, a jo je še vedno držal v roki. Pred očmi mu je lebdele ista podoba, kot jo je v mislih videl tudi oni drugi mož, ki si je zdaj silno razburjen pristiskal telefonsko slušalko k ušesu in si gotovo mislil: »Zakaj Stalin molči?« Da, v tem trenutku sta videla drug drugega, kot sta si stala nasproti pred dvanajstimi urami, ob zadnjem srečanju.

Toda njune misli so bile različne.

»To je bila napaka,« si je mislil general, »Stalin je zagrešil napako, ko ni verjel tistemu nemškemu vojaku, ni verjel nam, ko je prepovedal izdati ukaz, naj komandirji enot in odredov ukrepajo po svoji presoji... A zakaj Stalin molči, zakaj s svojo običajno odločnostjo ne ubere edine možne rešitve v teh trenutkih?«

Toda kaj se dogaja tam na meji? je v mirni leseni hiši, ki jo je defila od gozda visoka ograda, premišljal mož s telefonsko slušalko v stisnjeni roki. Ali ni vse to panika? Ali ni to histerija, značilna za ljudi, ki niso zmožni prodreti v bistvo pojave, ki ga vidijo le od zunaj? Nič drugega ne vidijo kot to, da je bila informacija resnična, ker kaže dogodki potrjujejo besede tistega vojaka. Toda, ali ni laž dostikrat videti kot čista resnica? Ali ni to bombardiranje, ki mu najbrž v paniki precejčujejo pomen, le vrsta dobro premišljene provokacije? ... Ne, Hitler ne more biti tako neumen, da bi se spustil v vojno proti Sovjetski zvezi, ne da bi prej opravil z Anglijo. To bombardiranje je očitna provokacija, pa velikopotezna mora biti, da bi izzvalo paniko pri ljudeh s slabimi živci. Hitler čaka najbrž na tako reakcijo, s katero bi lahko prepričal Nemce in vse svoje satelite, da je Sovjetska zveza začela agresijo. Ni pa nemogoče, da mu je vendarle uspelo spoznameti se z Anglijo. Morda je ta stari lisjak, ta smrtni sovražnik komunizma, Churchill, prepričal Nemce, naj udarijo drugam, in Hitler zdaj potrebuje v očeh svetovnega javnega mnenja opravičilo za naslednji korak?

In bolj ko je o tem premišljal, bolj je bil prepričan, da so njegove domneve pravilne. Nazadnje je dvignil telefonsko slušalko k ušesu in rekel počasi, a tiho, pretiho za svoj običajni način govora:

»Pridite takoj v Kremelj. Skupaj z narodnim komisarjem. Telefonirajte Poskrebiševu. Naj pokliče vse član politbiroja.«

Ne da bi počakal na odgovor je spustil slušalko.

...Niti pol ure ni preteklo in dolgi črni avtomobili so pripeljali skozi odprta lesena vrata. ORUD prometniki, ki so bili vnaprejšnj opozorjeni, so hiteli prižigati rdeče semaforje po celi Dorogomilovski ulici in Arbatu, v stražarnici pri Borodovickih vratih pa je pozvonil signalni zvonec. Samotni mimoidoči, ki so se znašli na ulicah v teh zgodnjih urah sobotne noči, so s spoštljivim razumevanjem sledili s pogledom krdelu avtomobilov, ki so drveli po sredi ceste, prepričani, da je v enem izmed njih Stalin, in si mislili: »Delo... delo!... Tako pozno, a on ne spi... On ne spi!... Delo!...«

Ljudje so hiteli domov od prijateljev, iz restavracij, s sobotnih plesov. Vsem se je mudilo domov, mislili so na jutrišnji dan počitka, na to, kako dobro je, da bodo lahko jutri dlje spali in bodo potem odšli na izlet ven iz mesta, če bo lepo.

Vse to bodo lahko storili jutri, ker tisti, od katerih je odvisen njihov jutrišnji dan, njihova bodočnost, niti ponoči ne spijo. Med njimi pa je Stalin, ki je malo prej brzel mimo v avtomobilu — najpametnejši, najbolj delaven, ki vse predvidi, ki ne pozna ne spanja ne počitka, ki jih varuje pred vsimi nevarnostmi, pred vsemi poskusi sovražnika — največji človek...

...Ko sta maršal in general stopila v kremelski kabinet predsednika Sovjetske narodnih komisarijev, so člani politbiroja že sedeli na obeh straneh dolge sejne mize.

Stalin je stal ob steni pod Maršovim portretom, tako da se je general in maršalu, ki sta znova prišla, zdelo, da stojita na tem mestu že od takrat, ko sta bila tukaj prejšnji dan podnevi.

Stalin je držal v roki s tobakom napolnjeno, a neprižgano pipo. Na vojaški pozdrav ni odgovoril, temveč je rekel: »Tihim glasom:«

»Poročajte.«

Maršal je na kratko orisal položaj: »Sovražnik bombardira Murmansk, Tulin, Kijev, Mogilev, Odeso... Njegove enote napadajo mejo na vsej zahodni fronti.«

Prizadeval si je, da bi govoril mirno in da ne bi dajal čustvenega prizvoka izrečenim besedam, toda kljub

kazalcu ter se nenadoma ustavila v zraku.

Vsi, ki so bili v tem trenutku v veliki sobi — tisti, ki so sedeli za mizo, predvsem pa ta dva vojaka, prvi visok, suh, z maršalskimi zvezdicami in na ovratniku, drugi pa majhen, čokot, z veliko glavo in težkim podbradkom, general armade — so čutili, da si v tem trenutku Stalin od vsega na svetu najbolj želi pritrilnega odgovora.

Slučajno ali namerno, toda pričakujoč odgovor, je Stalin obstal s pogledom na generalu, in ta je razumel, da mora odgovoriti.

General je vedel, da so temu maelmu možu v sivi, do grla zapeti bluzi, v mehkih škornjih, zaradi katerih so bili njegovi koraki neslišni, ljudje dostikrat odgovarjali tisto, kar je hotel slišati.

In morda je prav pod vplivom tega grenkega občutka odgovoril glasneje, bolj ostro in jasno, kot je nameraval.

»Kakšna provokacija neki, tovariš Stalin! Na naša mesta padajo bombe!«

Stalin je živčno zamahnil z roko in nejevoljno dejal:

»Nemci so znani kot mojstri provokacij. Zmožni so bombardirati celo svoja lastna mesta.«

Pogledal je vse prisotne, ko da išče običajno odobravanje.

A vsi so bili tihi.

Stalin je naredil nekaj neslišnih korakov po sobi in se ustavil pred Molotovom, ki je sedel na drugi strani.

Pozvonil je telefon. Molotov, ki je še vedno stal ob mizi, je hitro dvignil slušalko. Poslušal je nekaj hipov. Nato je dejal: »Naj pride.« Spustil je slušalko, se ozrl k Stalinu in na pol zajecjal:

»Schullenberg hoče, da ga takoj sprejemem. Pravi, da ima v-važno sporočilo. Dejal sem, naj pride.«

»Pojdi!« je ostro rekel Stalin.

Molotov je s hitrimi koraki zapustil sobo.

Spet je bilo vse tiho. Maršal in general sta še vedno stala sredi sobe. Nihče jima ni dejal, naj sedeta. A to se ni zdelo čudno, ker je stal tudi sam Stalin. Prav tako so stali tudi pred dvanajstimi, ne, zdaj že pred trinajstimi urami, ko so govorili o beguncu. Vsi prav tam, kot zdaj. »Ko bi se dalo pomakniti čas za trinajst ur nazaj!« je pomislil načelnik generalštaba, in tedaj se je s pogledom srečal s Stalinom.

Generalu se je zazdelo, da je Stalin prebral njegove misli, zato zdaj ne odmakne od njega svojih hladnih, prodornih oči, ko da mu očita: »To bomo še videli, tovariš armadni general! V vojnih zadevah se dobro znajdete, v politiki pa niste tak strokovnjak. V sovražnikove skrite misli niste sposobni prodreti. Jaz pa sem jih spregledal. In čas bo to pokazal.«

General je vedel, da Stalinu ne bi bilo všeč, če bi pod njegovim ostrim pogledom povesil oči. Sposobnost zdržati njegov pogled je Stalin cenil kot znak iskrenosti, kot znak, da skrita misel ne obstaja.

General, ta mali mož s širokimi, ravnimi rameni, nad katerimi se je dvigala velika glava s težkim podbradkom, pa je zdaj strmo zrl Stalina v obraz, vendar ne zato, ker bi se bal zase.

Ne, želel si je le, da bi imel Stalin prav. V njegovem pronicljivem pogledu je general skušal razbrati prepričanje, zavest o nečem, česar ne ve nihče izmed ljudi v tej sobi, kar pa bo na koncu popolnoma spremenilo položaj.

Nazadnje je Stalin odvrnil pogled z generala in znova naredil nekaj korakov ob zidu. Hodil je gor in dol.

Zdaj ni nikogar gledal, toda pogledi vseh so bili prikovani nanj, ko da jih vežejo z njim nerazdružljive niti. Ko pa se je vračal, so vsi napeto opazovali izraz njegovega obraza v pričakovanju važne, odločilne besede.

Toda Stalin je molčal.

Zdelo se je, da ni v tej napeti tišini nihče opazil, kdaj se je v sobi spet pojavil Molotov. S potrjim, zamolklim glasom je rekel:

»Nemška vlada nam je napovedala vojno.«

Te besede so presenetile Stalina na poti proti drugemu koncu sobe.

Naglo se je obrnil. In prav ta hip so vsi videli, da je v njem prišlo do neke nerazložljive spremembe. Zdelo se je, ko da je zablodil, se izgubil, oslepel.

Naredil je nekaj negotovih korakov, ne tja, kamor se je bil namenil, temveč proti drugemu koncu sobe. Nato pa je vendar, ko da ne vidi nič pred sabo, stopil k mizi in se počasi, skoraj oklevaje usedel na prazen stol. Sedel je zgrbljen, z upognjeno glavo, svojo napolnjeno, a še vedno neprižgano pipo je položil na mizo. Nazadnje je dvignil glavo, pokazal s prstom na vojaka in dejal:

»Takoj izdajte direktivo, naj naše enote odbijejo sovražnika. Toda,« je nadaljeval in nepričakovano povišal glas, ko da se prepriča z nevidnim nasprotnikom, »ukazite, naj še ne prekorajajo meje.« Obmolnil je in tiše dodal: »Razen letalstva. Pojditel!«

Zadnjo besedo je izgovoril počasi, na svoj običajni mirni način, a vsi so z žalostjo in celo strahom začutili, da je tokrat njegov glas zvenel nekam nenaravno. Vsi so doumeli, da je Stalin premagan, pobit.

Ne naslednji dan ne dva dni potem Stalin in njegovi najbližji sodelavci niso znali predvideti, kako se bodo razvijali vojni dogodki, niso mogli presoditi, kako velika nevarnost se je zgrnila nad deželo.

Stalin in prav tako člani politbiroja so verjeli v moč Rdeče armade. Bili so prepričani, da bodo sovražnika v najkrajšem času odbili in pregnali s sovjetskega ozemlja...

Prevredla M. S.

KOTICEK MLADEGA RODU

Ceniti žrtve za svobodo
naj bo eno glavnih načel mladih ljudi

(IN ZAŠUMELA JE OKOLI
MENE
PRETEMNA, TEŽKA
PESEM IZ GROBOV.
Oton Zupantič)

Vsako leto 1. novembra po-
častimo spomin mrtvih. Čeprav
je minil že poldrugi mesec od
takrat, ko smo na grobove pri-

nesli otožno dehteče cvetje je-
seni in prižgali drobne lučke,
bi želela zapisati nekaj misli
iz mojega razmišljanja o tem
dnevu. Zelela bi povedati, da
to ne bi smel biti edini dan
v letu, ko se spominimo vseh
tistih, ki so žrtvovali svoja
življenja za današnji dan. Prav
v vseh srcih bi moral biti ko-
ticek tudi za te junake, ki

• NAGRAJEN PRISPEVEK

bodo s svojimi dejanji živeli
vedno med nami kot zgled na-
šim in bodočim generaci-
jam. Ne pozabimo na tisoče in
tisoče ljudi, ki so prelili kri za
boljšo bodočnost. To so bili
neustrašni borci, ljudje, ki jim
je sovražnik požgal domove,
odpeljal domače v zloglasna
taborišča ali jih postrelil kot
talce. Toda niso klonili. Nji-
hova vera v pravičnejši svet
je rasla iz dneva v dan. Živeli
so, kot ne bi hoteli nikoli
umreti. Pa vendar je prav za
ceno njihovih življenj naša
stvarnost lepša in prav zaradi
tega naj bi mladi posvetili del-
ček svoje brezskrbne mladosti
tudi spominu naše preteklosti.
Ceniti te žrtve naj bo eno glavnih
načel mladih ljudi, kajti
vedeti moramo, da smo prav
zaradi teh žrtve bogatejši za
prenekatero spoznanje, ki naj
pomaga mlademu človeku
ohranjati vero v pravičnejši
svet. Ne zamejmo zgledni-
kov in ne pozabimo, da se mo-
ramo tudi danes — na žalost
— boriti za ohranitev miru in
pravice, pa čeprav ne z oro-
žjem.

FRANJA VIRANT,
Cvišlerje 4,
p. Kočevje

Ob dnevu JLA

Vsako leto povabimo za 22. december vojake iz
garnizije Delnice. Tudi mi smo si že ogledali njihovo
vojašnico in sploh smo dobri prijatelji.

Oficir nam je pripovedoval o najvažnejših dogod-
kih doma in po svetu. Nato so nam predvajali film
o Saši in film o starem vodniku, ki je rešil vojaka
življenje. Med malico smo se pogovarjali o predvaja-
nih filmih. Po malici je bilo še bolj prijetno. Vojaki
so nam zapeli in zaigrali. Po končanem programu smo
jih pogostili. Nato smo zadovoljni in veseli odšli
domov.

Tako smo proslavili obletnico ustanovitve JLA.

ALENKA PALMAN,
VII. razred osnovne šole
Vas — Fara

Moja vas Čepovan med NOB

Čepovan je majhna vas.
Okrog vasi so razmetani za-
selki. Kraj je znan iz parti-
zanskih dni. Pri vsaki hiši so
dobili partizani hrano, pa če-
prav je vaščani sami niso
imeli dovolj. V dolini so se
zadrževali tudi enote IX. kor-
pusa. Sedež korpusa je bil ne-
kaj časa na Lokvah. Nemci so
se zaradi tega maščevali nad
civilnim prebivalstvom. Našo
vas so trikrat požgali.

Prvič se prihrumela letala
nad Čepovan od Cerknega
prek Kobilice, nekajkrat za-
kročila in metala bombe na
hiše in bežeče vaščane, ki so
lahko rešili le najnujnejše.
To je bilo 12. aprila 1944. Va-
ščani še dolgo niso mogli za-
celiti teh ran.

Drugi napad je bil usoden
za zaselek Drage. Partizanske
enote so prispele v ta zaselek
prek gmajne, da bi dobile ne-
kaj hrane. Opazili jih je nem-
ški izvidnik v Studorju. Kma-
lu so začele pokati puške in
minometi. Takrat — bilo je
meseca julija 1944 — sta zgo-
reli dve hiši in en hlev.

Zadnji napad so izvršili
partizani 5. marca 1945. Iz
Tribuše proti Čepovanu je
prodirala neka nemška kolona.
Partizani, ki so se takrat za-
drževali nekje pod Kobilico v
Sušju, so to zvedeli in skle-
nili napasti kolono. Kmalu so
zagledali vozove in vojake.
Zaropotalo je. Mitraljez je
kosil po konjih in sovražnikih.

Vozovi so se začeli prevračati.
Partizani so zaplenili veliko
hrane in orožja. Preostali
Nemci so se prethotapili do
zaselka Dol. Začeli so zbirati
ljudi za streljanje, polivali
strehе z bencinom in jih zaži-
gali. Ko so partizani zagledali
dim, so pričeli jurišati na
Nemce v vasi in pomagati lju-
dem gasiti ogenj.

Po vojni so vaščani zgradili
novo in lepšo vas ter pričeli
živeti lepše življenje.

DANIEL LIČAR,
Tesno 113,
p. Čepovan

Pripravili smo proslavo
dnéva republike

MKUD gimnazije Škofja
Loka je za dan republike pri-
pravil lepo proslavo. Naši di-
jaki sicer že več let nastopajo
na raznih proslavah, predvsem
pevske zbor in recitatorji, toda
za letošnji praznik republike
smo se še posebno dobro pri-
pravili. Posebno pohvalo zaslu-
ži dramska sekcija. Dijaki če-
trtega razreda so pripravili
odlomek iz Cankarjevih »Hlap-
cev« in se tako oddolžili spo-
minu 50-letnice Cankarjeve
smrti. Dijaki tretjega razreda
so naštudiral odlomek iz »Tu-
gomer« . Nato smo pripravili
še enodejansko »Mati« in odlom-
ek iz »Samorastnikov« .

Najprej smo nastopili za
vojake škofojloškega garnizo-
na, nato smo imeli interno
proslavo v gimnaziji. Že na
teh dveh proslavah smo želi
odobravanje. Na predvečer
dnéva republike pa smo na-
stopili za javnost na svečani
akademiji ob dnevu republike.

Program so poleg že imenova-
nih točk izpolnili še pevski
zbor gimnazije, orkester glas-
bene šole in pevci. Tudi tokrat
nas je publika lepo sprejela,
to pa je bila tudi najlepša
nagrada za ves trud, ki smo
ga vložili v pripravo proslave.
Sploh prevladuje mnenje,
da se je v Škofji Loki v zad-
njem času kulturno življenje
spet razmahnilo. To nam kaže
uspešna uprizoritev »Planin-
ske rože«, v kateri sodelujejo
tudi dijaki naše gimnazije.
Omenil bi še zgledno sodelo-
vanje škofojloške gimnazije in
garnizona Škofje Loke, saj
smo že večkrat pripravili skup-
ne proslave. Zadnja je bila v
ponedeljek, 9. decembra, ko
smo v vojašnici »Jozeta Gre-
gorčiča« nastopili za vse tiste
pripadnike JLA, ki so v tem
času oblekli vojaško suknjo.

Ivo Kržišnik,
Škofja Loka,
Poljanska 42

Vimenu vseh učencem in
pionirkega odreda osnovne
šole Vidu Dragec pošiljam
uredništvo in vsem
pionirjem naš domovine

Pržno Novo leto,
Burgar Danija

Pišejo nam

Draga tovarišica Milena!

Pošiljam vam prispevek za no-
voletno številko »TV 15«. Ne vem,
če je dober. Zdi se mi, da bi
moralo biti napisano za to pri-
ložnost kaj bolj veselega. Toda,
prosili ste me, naj bom v izpo-
vedni iskrena. In tako sem napisala
tisto, o čemer največkrat premiš-
lujem in najraje pišem. Ne ob-
sojajte me, če tako rada pišem
o očku. Toda v njem vidim vso
svetlobo prihodnosti in le tako
lahko verujem v življenje.

Draga tovarišica, prosim vas,
povejte mi, če moj sestavek ni
dober. Ne mislite, da bom uža-
ljevala, če mi boste rekli, da ni
dobro, kar sem napisala. Ne, še
hvaležna vam bom, zato vas lepo
prosim, povejte mi, kaj menite
o prispevku.

Zelo sem vesela, ker se lahko
tako odkrito pogovarjam z vami,
čeprav vas sploh ne poznam! Ver-
jetno se vam zdim za svoja leta
otročja, a tako lepo se mi zdi,
če lahko človek človeku zaupa.
Ravno danes sem prejela tudi
knjigo, ki ste mi jo poslali. Zelo
sem je bila vesela. Že kar precej
sem je prebrala. Zasledila sem
tudi, da piše v njej o moji ma-

mici, ki je bila med prvimi par-
tizanskimi učiteljicami na Notranj-
skem. Za knjigo, ki mi bo vedno
drag spomin, se vam najlepše za-
hvaljujem.

Mnogo lepih pozdravov prej-
mite od
DANJUSE TOMŠIC,
Podgora 59/D,
Ljubljana — Sentvid

Draga Danjuša!

Ne zameri, da objavljam tvoje
pismo. Morda si ga napisala le
meni in morda si želela, da ti
nanj odgovorim po pošti. Trudim
se, po svojih najboljših močeh,
vedno in povsod, da bi nikomur
ne prizadejala bolečine in težko
mi bo, če sem te morda z objavo
pisma razočarala. Ne bi te rada!
Zato prilični mojim nadaljnjim
besedam in skušaj me razumeti.

V tvojih prispevkih in pismih
je toliko iskrenih misli, toliko člo-
veške toplote, da bi ne želela kar-
koli od tega zadržati zase. Ne že-
lela bi biti sebična. Naj mislim,
ki jih rojeva tvoje notranje boga-
stvo, prilično tudi tisti, ki jim
le-tega primanjkuje. Samo to sem
želela!

»Verjetno se vam zdim za svoja
leta otročja, a tako lepo se mi
zdi, če lahko človek človeku za-
upa,« si med drugim zapisala.
Draga Danjuša, ostani taka, kot
si, tja do poznih let svojega živ-
ljenja in ne bo ti žal.

Lepo pozdravljena! MILENA

Spoštovana tovarišica Milena!

Dovolite mi, da vas najprej po-
prosim, da mi oprostite, ker se
tako dolgo nisem oglasila. In še
posebej zato, ker sem bila tako
nedostojna in se vam nisem za-
hvalila za objavljen prispevek in
honorar. Sprejmite zdaj moje
iskreno zahvalo in oprostite mi.
Jesenska dela in učenje so mi
ukradli mnogo časa. To bom po-
kušala zdaj popraviti, ker res-
nično želim pisati za vaš kotiček.

Iskreno in prisrčno vas po-
zdravlja

FRANJA VIRANT,
Cvišlerje 4,
p. Kočevje

Draga Franja!

Res je, dolgo sem morala ča-
kati na tvoj prispevek in čakala
sem. Hvala ti zanj! Zaradi po-
manjkanja prostora ga objavljamo
šele danes. Napisan je bil za dan
mrtvih, pa bo že skoraj Silve-
strovo... Tako sem bila prisilje-
na, da ga nekoliko popravim in
skrajšam. Dovolj mi je še, da te
spominam na dolg, na objavljeni
novoletni prispevek!

Pozdravljena! MILENA

OKROGLE
IN
OGLATE

• Sveta jeza... Papeževa
okrožnica »Humanae vitae«, s ka-
tero je obsodil uporabo sredstev
za preprečitev zanositve, ni nav-
dušila ne britanskih katoliških
škofov ne večine britanskih du-
hovnikov. Ti si ne upajo pozvati
vernike, naj ubogajo papeža in se
odpovedo uporabi prepovedanih
tablet. To pa je razkačilo prečasti-
tega Anselma Tacherja, župnika
v Bradstairsu. Izjavil je, da od-
poveduje — iz protesta zoper opor-
tunistično stališče britanskih ško-
fov do papežev okrožnice — po-
korščino škofom, in jih je takole
obsodil: »Naši škofje so dosegli
v kratkem času, česar niso mogli
doseči drugi v tristo letih prega-
njanja katoliške cerkve. Popolno-
ma so uničili papežev ugled med
katoliki v naši deželi.«

• Zakaj prav »Grča«? V Ste-
pojevcu pri Lazarevcu je mizar-
ska delavnica »Grča«, katere last-
nik je Peter Načinovski. »Čuden
naziv za mizarstvo podjetje!« se
je začudil neki radovednež. »Ta
naziv sem vzdel podjetju nalašč
prav zaradi naročnikov, ki mi
žrejo živce, ko zahtevajo, naj jim
izdelam pohištvo iz lesa brez grč.
Katero drevo pa nima grč? Zdaj,
ko jim pokažem naziv podjetja,
jim je vse jasno!« je Načinovski
pojasnil radovednežu.

• Vsaj ime! John Priestley je
rekel, ko je govoril v britanskem
radiu o sodobni književnosti:
»Mnogim današnjim pisateljem go-
di, ko vidijo napisano na knjigi
svoje ime, čeprav ni v knjigi nič
takšnega, kar bi delalo čast nji-
hovemu imenu.«

• Užaljena moškost... V new-
yorškem radiu je dejal neki ko-
mentator, ko je obravnaval poroko
Jacqueline Kennedy z Onassisom:
»Po Pearl Harbouru je ta poroka
najhuša žalitev ameriških moža-
kov.« Pri Pearl Harbouru so, ka-
kor je znano, Japonci popolnoma
uničili 1941. leta tamkaj stacioni-
rano ameriško tihomorsko vojno
ladjevje.

• Samokritično spoznanje...
Werner Kullmann, predsednik sin-
dikata zahodnonemških policajev,
je rekel na letni skupščini: »Kljub
vsem skušnjavam, v katere nas
zavajajo današnji nemiri, si ne
smemo domisljati, da smo skrb-
niki nemškega naroda!«

• Brdsko spoznanje... Ameri-
ški črnc John Carlos, ki je na
mehiški olimpiadi dobil medalje,
je potožil časnikiarjem: »Za belce
smo mi — cirkuški konji, ki do-
bijo po uspehi predstavi košček
sladkorja...«

• Presenetljiva misel... Po
»Svetlosti«, ki izhaja v Kragujev-
cu, posnemamo tole notico: »Neki
Arandjelovčan se je vrnil z izleta
iz nekega velikega mesta in je
vzbujeno dejal: »Niti sanjala se
mi ni, da živijo lahko v velikem
mestu malomeščani!«

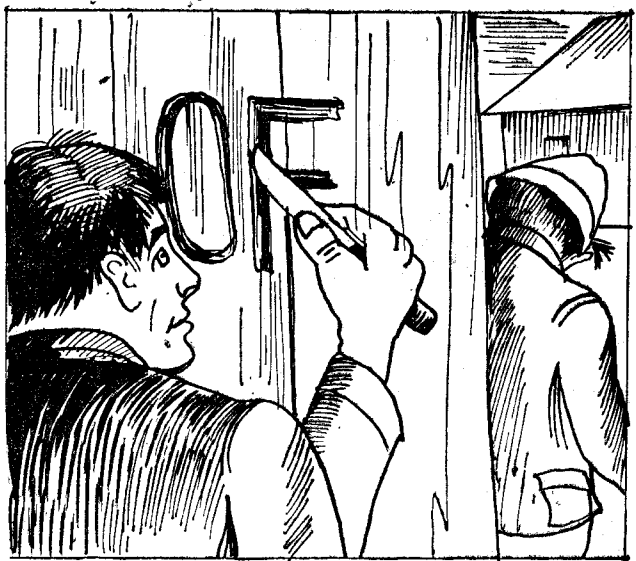
• Umetnost molčanja... Neki
članek je napisal v časniku »Ber-
liner Zeitung«: »Težave umetnosti
govorjenja premaga človek v ne-
kaj letih, težav umetnosti molča-
nja pa ne obvlada skoraj nikdar,
pa čeprav se trudi vse življenje.«

• Kljub vsemu bi bili vsi radi
bogati... Na letni skupščini an-
gleških psihatrov (zdravnikov za
duševne bolezni) je bila poglavit-
na snov razpravljanja: »Bogastvo
kot vzrok duševnih bolezni.«

• »Bogataši živijo nevarno, zla-
sti še, ko sedijo za mizo,« je na-
pisal ameriški strokovnjak za
prehrano Gayhold Hauser.

PIŠE:
ANA
KUČELJ

JANEZOVA ČETA
RIŠE:
J. RAVNIK

61. Otrokom je sešla triglavke. Učitelj je navduševal
posebno fante, da niso nikoli mirovali. Iz desk so pulli
žeblice in tolkli po njih s kamni toliko časa, da so se splo-
ščili. Tako so dobili nekakšne nožičke. Pomočnik kuharja
jim jih je celo nabrusil. Janez je spet začel oblikovati le-
sene late v puške. Z noži so vrezovali v deske pri stenah
barak črki OF. Nekega večera je Janez zbral dvajset naj-
pogumnejših dečkov in deklic, ki so že imeli triglavke in
puške. Korakali so iz barake v barako in peli. Ženske so
tiho jokale. Kmalu jih je opazila straža.

62. Oglasila se je trobenta za zbor. Vsi interniranci so
moral priiti iz barak in stati na zbornem mestu dve uri.
Oficir jih je zmerjal, češ da nimajo oblek, a za kape ma-
lih banditov so našli dovolj blaga. Četa je morala zmetati
triglavke in puške na kup. Jožek se je bil prav tisti dan
prvič najedel, dobil je vročino in moral je ležati na po-
gradu, poleg njega pa njegova mala puška. On jo je lah-
ko obdržal. Oficir je prepovedal sestajanje otrok. Od jeze
so še bolj vneto uničevali, kar jim je prišlo pod roke. Ker
niso smeli biti skupaj na dvorišču, so se iz barak klicali.

63. V taborišču se je izvedelo, da bo taborišče obiskal
papežev nuncij. Treba je bilo vse pripraviti za visoki
obisk. Povsod je bilo vse pometeno, zastave so plapolale,
vojakom so se lasje svetili od briljantne. Končno se je
prikazal namestnik božjega namestnika v dolgi črni halji,
z velikim trebuhom in rdečimi lici. Interniranci so stali
na velikem dvorišču. Oficirji so ukazali, naj dvignejo ro-
ke v pozdrav. Zaslišalo se je nekaj šepetajočih glasov:
»Roke dol!« Nobena roka se ni dvignila, pač pa se je raz-
leglo vpitje: »Kruha! Domov!« Nuncij jih je miril z ma-
hanjem rok.

DOBRO JE, ČE VESTE

Kralj slankov je riba, ki jo je redkokdaj ulovijo, zaradi česar je o njej malo znanega. Ribiči nalezijo nanjo oziroma jo vidijo v morjih severne Evrope. Mudi se v območjih, kjer se množično lovijo slanki in vedno plava v njihovih jatah, ponavadi vedno pred jato; prav to je vzrok, da so ji vzdeli ime: kralj slankov. Ta riba ima šop (perjanico), njeno telo je ozko, podobno telesu jegulje, dolga ga je do pet metrov in pol. Njeno meso ni okusno.

Človek je dobil kunca s postopnim udomečevanjem divjega zajca, ki je živel v območju dežel ob Sredozemskem morju, zlasti v Španiji. Kunec pam daje meso, krzno, dlako in gnoj. V Franciji, Veliki Britaniji, na Nizozemskem in v ZSSR je njegovo meso močno cenjeno, pri nas pa ne kdove kako. Kunčja koža je važna surovina v tekstilni industriji, prav posebno še v industriji pletenin. Izdelki iz kunčje dlake so tepi, topli in lahki. Kunčjo poletno dlako uporabljajo za izdelovanje klobukov, kožo brez dlake pa za izdelovanje rokavic, torbic in listnic.

Na visokih planinah Srednje Azije živi majhen jelen — pižmar. Ne samec ne samica nimata rogov. Samec ima v gornji čeljusti dobro razvita podočnika, ki mu štrita iz gobca; v bližini spolovila ima trebušno žlezo, ki izloča prijetno dišečo snov. To izločino so uporabljali v kozmetiki. Brezglavi lov utegne povzročiti, da bo pižmar izumrl.

Revsčina. Dve tretjini vseh ljudi na svetu živita v deželah, v katerih znašajo dohodki na prebivalca manj kot 100 dolarjev (125.000 starih din) na leto. Dohodki velikih množic v teh deželah so še mnogo manjši.

V ZDA živi približno 21.500.000 črncev. 1910. l. je živelo v južnih ameriških državah 90 % črncev, 1967. pa jih je bilo tam samo še 54 %. To je posledica nenehnega preseljevanja črncev z juga na sever. Črnci čedalje močneje prodirajo v velika mesta. Statistiki napovedujejo, da bo do 1995. leta črno prebivalstvo v večini v Chicagu, Philadelphiji, Detroitu, Baltimoru, Clevelandu, Saint Luisu in New Orleansu. V Washingtonu in Garyju imajo črnci že zdaj večino.

Metro (podzemeljsko železnico) imajo naslednja evropska mesta: London, Pariz, Berlin (Vzhodni in Zahodni), Hamburg, Dunaj, Budimpešta, Atene, Rim, Milan, Madrid, Barcelona, Lizbona, Liverpool, Glasgow, Stockholm in Oslo. V ZSSR ima podzemeljsko železnico pet mest: Moskva, Leningrad, Kijev, Tbilisi in Baku. Metro imajo tudi v New Yorku, Chicagu, Philadelphiji, Bostonu, Clevelandu, San Franciscu, Montrealu, Torontu, Buenos Airesu, Tokiu, Osaki in Sydneyu.

Največji športni stadion na svetu je stadion Strahov v Pragi, ki je bil dokončno zgrajen 1934. l. Na stadionu je prostora za 240.000 gledalcev. V njem telovadi lahko hkrati 40.000 telovadcev. Največje nogometno igrišče na svetu pa je stadion Maracana v Rio de Janeiru (Brazilija), v katerem je 205.000 prostora za gledalce, od teh 155 tisoč sedežev.

Neznani leteli predmeti. Po podatkih, ki so jih nedavno objavili v Veliki Britaniji, so 1959. registrirali (zapisali) 22 poročil o pojavu »neznanih letelih predmetov«, 1960. — 31, 1961. — 71, 1962. — 46, 1963. 51, 1964. — 56, 1966. — 95 in 1967. 362 takih predmetov. Dokazano je, da je pri 255 predmetih šlo za letala ali umetne satelite, pri 211 »letelih krožnikih« pa za ostane vesoljskih teles. Osem poročil še proučujejo. Zelo mnogo primerov pa še niso mogli pojasniti zaradi nepopolnih in površnih poročil.

V Jadranskem morju živi okrog 30 vrst morskih psov. Nekateri teh psov so dolgi od enega metra do štirih metrov. V oceanu pa živijo morski psi, ki presegajo 4-metrsko dolžino, eden med njimi, imenovan: orjaški morski pes, doseže lahko 15-metrsko dolžino. Nekateri ihtologi zatrjujejo, da so videli take morske pse. Domnevaajo, da prav ti, največji morski psi, ne napadajo ljudi.

Mihailo Marić: ZA KULISAMI EMIGRACIJE SPREHOD PO RADIU

Date _____

To: _____

From: Slobodan Stankovic
Communist Area Analysis Dept.
Yugoslav Section
Room 211 Ext. 303

Listek za interno uporabo pisarne, katere šef je Slobodan Stanković-Cata, obenem tudi predsednik JDS

Grga Mažuran se hvali z ravnami, ki jih je dobil pri Stalinu. V zadnjem trenutku je pobegnili iz Zagreba: evakuirali so ga iz bolnišnice nekaj dni pred osvoboditvijo.

»Glejte,« je Stanković pripovedoval Petroviču, »tule je sistematizirano nad 2000 članištev in revij iz vseh komunističnih držav razen ZSSR. Seveda imajo tukaj vse osrednje liste in strokovni tisk iz Jugoslavije.«

Gospod Mažuran, ki je bil za vodnika, se je vedel zelo spoštljivo in ponosno je povedal Stankoviću, da je pred dnevi dobil novi telefonski imenik Jugoslavije.

Gospod major — strojepisec

Grga Mažuran je poliglot. Zelo dobro govori vse slovanske jezike, poleg tega pa še angleško, nemško, francosko in italijansko. Zato je tudi postal šef dokumentacije v Radiu Svobodna Evropa.

»Tole je naš motoring-servis,« je rekel Stanković, ko je privedel Petroviča v večjo pisarno. Za pisalno mizo je pred pisalnim strojem sedel starejši možki s slušalkami na ušesih. Bil je sivolas, star kakšnih šestdeset let. To je bil nekdanji major Protič, ki je po ujetništvu ostal v Nemčiji, se oženil z Nemko in postal emigrant. Nekaj časa je opravljal razne posle v ameriških in britanskih vojašnicah, potem pa je naredil strojepisni tečaj in sprejeli so ga v Radio Svobodna Evropa. Motoring-service je prisluskovalna služba in major Protič je snemal na magnetofonski trak večerna poročila radia Beograd in vse druge »pomembne jugoslovanske oddaje«, kot je dejal Stanković.

»Katere oddaje?« je vprašal Petrovič.

»Na primer govore raznih jugoslovanskih politikov...«

»Mar ne bi bilo preprosteje,« je menil Petrovič, »če bi jemali govore iz jugoslovanskih časopisov, ki jih ima gospod Mažuran v dokumentaciji?«

»Ne, ne, fant moj! To pa zato, ker komunisti v tisku ne objavljajo govorov tako, kot jih mi prestrezamo, marveč jih prirejajo. Tekste potem primerjamo in ugotavljamo razlike. Takaj vidimo, kaj je »sfrizirano«, izpuščeno, spremenjeno in dopolnjeno. Po teh razlikah delam sklepe za svoje referate in analize.«

Referate in analize... Petrovič je to prvič slišal, kasneje pa je imel priložnost, da je tipkal Stankovičeve umotvore.

Stanković je potem odvedel Petroviča v restavracijo, kjer je vse ameriško: od piščad do jedilnih listov, potem pa v prvo nadstropje, kjer je bila na drugih vratih levega hodnika tablica z napisom:

Yugoslav section:
Mr. S. Stankovic

Stanković res ni bil kar tako, saj je imel tri tajnice, Ameri-

čanke, ki so bile uslužbenke ameriške policije. Stanković je imel tudi svojega pomočnika Zdenka Antića, ki ga je Petrovič že spoznal na kongresu JDS v Opladnu. Nekdanji ljotičevac je postal »emigrant-demokrat« po priporočilu Slobodana Stankovića, s katerim je bil leta 1945 v posebni esesovski organizaciji pod poveljstvom SS generala Globotschnika v Trstu.

Antić je zelo pristržen pozdravil Petroviča, potem pa je takoj potarnal Stankoviču, češ da ima dela čez glavo: »Nič kaj dobro se ne počutim, vendar moram delati, Kalifornijo.«

»Obsežen referat, kaj moremo,« je dejal Stanković.

Petrovič je šele kasneje zvedel, za kaj gre, in bil je hudo presenečen.

V pisarni Slobodana Stankovića bi pravzaprav morala biti redakcija jugoslovanske oddaje Radio Svobodna Evropa. Tako bi vsakdo pričakoval: tudi Petrovič, ki je mimogrede zvedel od Stankovića, da so v tistem nadstropju bolgarska, poljska, češkoslovaška, madžarska in druge redakcije, ki pripravljajo oddaje v vseh jezikih vzhodnoevropskih držav.

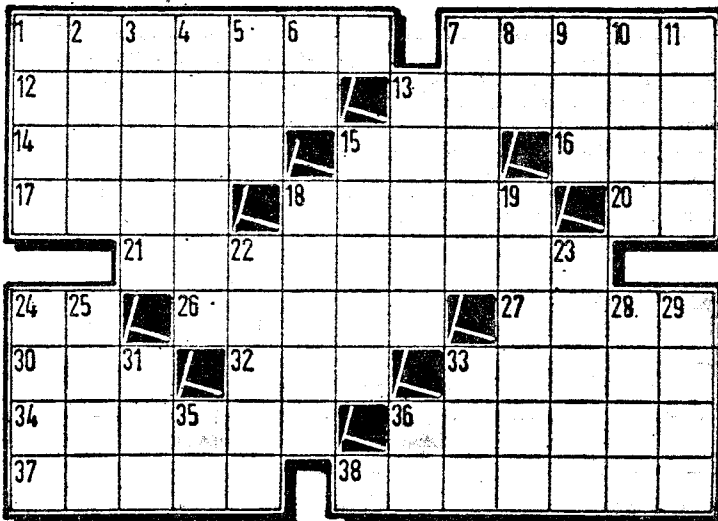
Trgovini

BOREC

v Ljubljani, Titova 17
in Mariboru, Partizanska 5
priporočata cenjenim kupcem:

- vse knjižne izdaje založbe »Borec«
- tedensko nova dela priznanih slovenskih umetnikov — slikarjev in kiparjev
- dekorativne, umetniško izdelane predmete za opremo stanovanj in uradov
- osebne okrasne predmete za žene in može, posebno mlada dekleta, po zadnji modi

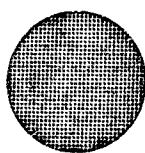
KRIŽANKA

Vodoravno:

1. hrib pri Ljubljani, kjer so bile še 8. maja 1945 ogorčene borbe med partizani na eni ter Nemci in belogardisti na drugi strani, 7. partizansko ime narodnega heroja Staneta Potokarja, danes general, 12. letovišče na polotoku Pelješac, 13. slov. folklorist, utemeljitelj znanstvene glasbene folkloristike, zbiratelj iz-

virnih narodnih napevov (Franče, 1891—1951), 14. vzvod, 15. eden izmed čutov, 16. znamenja italijanskih kamionov (množ.), 17. lakota, 18. lesene kočice, 20. kratki ruskega književnika (1860—1904), 21. glasilo italijanske komunistične partije, 24. kratka »prostor za pečat«, 26. ime nemške filmske igralkice Tiller, 27. ime velikega slov. pisatelja, katerega 50-let-

BELA BARVA
ZA BELO PERILO

mica

V ZELENIM VREČKI

ZA STROJNO PRANJE

V poslednjih smrtnih kričih se je zvijal nacistični zmaj, ko sem proti koncu 1944 ležal sredi bohor-skih gozdov, nekje pri Federmausu, hudo ranjen pri napadu naše 2. čete 2. bataljona vojske državne varnosti na nemško policijsko postojanko Buče pri Kozjem. Sovražnikova krogla mi je prebila desno pljučno krilo in lopatico. Prenesli so me v skrito partizansko bolnišnico, čeprav je bilo Kozjansko od Sotle do Savinje že od poletja sem osvobojeno. Decembra pa se je začela najprej v Savinjski dolini, nato pa tudi pri nas, velika nemška ofenziva. Skozi bohorne gozdove in prek Jurklostra so pridrveli Nemci in ustaši. Kozjanski odred in druge enote, pa tudi aktivisti so se morali umakniti. Zato se je sovražnik začel znašati nad domačini. Zagorelo je 36 vasi, na stotine starcev, žensk in otrok pa so nacisti odgnali v taborišča, od koder se mnogi niso več vrnili.

Ze več dni smo bili v strogi pripravljenosti, da bi našo bolnico prenesli drugam, če bi nas odkrili. Čeprav je pritisak oster decembrski mraz, nismo smeli podnevi ne kuriti peči in ne kuhati. Bali smo se, da nas ne bi izdal dim. Jedli smo opolnoči in zjutraj in vse do novega leta nismo imeli nobenih zvez z aktivisti ali enotami. Ob začetku ofenzive smo imeli pol krave in nekaj drugih živil, proti koncu pa nam je pričelo vsega primanjkovati, tudi zdravil. Potem ko so nekega jutra stražarji v bližini bolnice zagledali ustaško patroljo, se nismo smeli niti premakniti, da se ne bi izdali. Tako nismo mogli čistiti bolniških prostorov in ambulant. Ponoči se pa ni nič videlo. Zaredile so se uši, ki so zlasti mučile hudo ranjene.

V takem vzdušju smo pričakali zadnji vojni Silvestrov večer, ki je opolnoči končal strašno vojno leto 1944. Le motna petrolejka je za silo osvetljevala zadržljivo bolniško sobo v za silo zbiti baraki in metala pošastne sence po stenah in stropu. Okoli barak in v vrhovih smrek je divje zavijal veter. Z modrega neba so svetlele na nas ledene zvezde. Tedaj je v zvniku farne cerkve v Sentvidu pri Planini odbila polnoč...

Predli smo vsak svoje misli. Daleč od svojcev smo bili v mislih pri njih. Le mitraljez, ki je od časa do časa zalajal nekje za Bohorjem, je včasih pretrgal naše misli. Spomnili smo se, da nekje daleč, toda že zelo blizu, grme topovi in se krohočejo umirajoči nacistični zverji. Spomnili smo se, da se nam bliža svoboda in to besedo smo izgovarjali s spoštovanjem. Kmalu jo bomo dočakali, smo upali, toda ali ne bo še kdo moral zanjo žrtvovati svoje življenje? Kako mladi smo še bili in kako radi bi še živeli, videli tisto, za kar smo se toliko let bojevali.

Visel sem med življenjem in smrtjo, plaval v prividih. Čez nekaj mesecev bom dopolnil sedemindvajseto leto življenja. Do zdaj nisem imel od tega življenja kaj prida, toda kljub temu bi rad živel. Kako rad bi še enkrat videl svojo bomo, le-seno in s slamo krito kočico, v kateri sem se rodil, preživljal otroška leta in bil iz nje v začetku vojne z materjo vred nasilno izgnan v Nemčijo! Samo enkrat bi še rad, sem si želel, doma v dolenskih hribih poljubil rodno grudo. Če umrem, sem razmišljal, kdo bo skrbel za mojo staro mater, ki nekje v daljni Nemčiji umira od hrepenenja po domovini? Morda ni več živa, lahko so jo pogolt-nili gestapovski zapori taborišča in krematoriji, potem ko sem postal partizan?

Nehote so se mi po licih ulile solze. Še nikoli mi ni bilo tako hudo kot to noč, ko sem nekje v podzvetju začutil, da po meni smrt grabi s svojimi koščenimi prsti in ko sem se v neznošnih bolečinah bojeval za svoje življenje. Ze sem omahoval, ali naj ne vdam, že so se mi zapirale oči, pa sem pomislil: »Prekleta smrt, zakaj hočeš še

moje življenje, mar ti ni že zadosti žrtev v tej krvavi vojni?«

Živeti hočem, sem kriknil v gluho novoletno noč. Tedaj se je k mojemu pogradu kot senca pri-plazila naša bolničarka Marija, Rusinja, doma ne-kje s sončnega Krima.

»Pusti me pri miru, da zatisnem trudne oči,« sem pomislil. Ničesar nisem imel od življenja, zato od njega tudi ničesar ne pričakujem, sem ji rekel, ko se je z dlanjo dotaknila mojega vročega čela.

»Tovariš, ne obupuj!« mi je rekla. »Še vse živ-ljenje imaš pred seboj. Ali ne slišiš pesmi naših

Poljub na Silvestrovo

in sovjetskih topov, ki prinašajo dih svobode? Tudi ti se boš skupaj z nami še to pomlad veselil svobode. S mojo vero v življenje te lahko reši, če klon-eš, je po tebi...«

Praden je odšla kakor gorska vila, je na moje razbeljeno čelo dahnila rahel tovariški poljub.

Bodrilne besede in ta poljub mladega dekleta, doma s toplih obal Črnege morja, že osvobodjenih nacistične strahovlade, so mi iz srca pregnale črni obup in mi vile upanje v zmago nad smrtjo.

Potem se mi je zdravje iz dneva v dan izboljše-valo. Se zdaj sem ji hvaležen za besede, še zdaj se spominjam tega dekleta, ki se je daleč od svoje domovine bojevala v vrstah slovenskih partizanov. Če še živi in če bi vedel za njen naslov, bi ji letos, ko bom od takrat že štiriindvajseti praznoval novo leto, poslal iz moje svobodne domovine, iz rodne domače hiše, ki stoji sredi lepih dolenskih gričev, kjer vsako leto na pomlad cveto jablane in hruške, prirske čestitke in zahvalo.

KAREL ZORKO